

ที่ระลึก
SOUVENIR
แห่ง
OF
การเปิดทาง
THE OPENING OF
รถไฟหลวง

THE ROYAL SIAMESE STATE RAILWAY

สายใต้
SOUTHERN LINE

๒๔๕๙
1917

สยาม

SIAM

ด้วยอภิพนธ์นาการ
จากพลเรือตรี แชน ปุณฺณพณฺ

ด้วยมหาเสวกตรี พระยาคุมการราชบริพาร สำนึกเกล้ากราบถวายบังคม
ราชการมณฑลสุราษฎร์ มาปรารภกับข้าพเจ้าว่าจะได้จัดการปลงศพ
คุณหญิงคงการราชบริพาร ซึ่งได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐
ที่เมรุวัดสระเกษ ณ วันที่ ๒๑ กันยายน บนนั่น ครั้นจะจัดการพิมพ์หนังสือ
เรื่องหนึ่งเรื่องใดแจกเพื่อเป็นที่ระลึกในงานศพนั้นก็ไม่มีเวลาพอ เพราะมี
เวลาอยู่เพียง ๑๒ วันเท่านั้น มหาเสวกตรี พระยาคุมการราชบริพารจึงเห็นว่า
หนังสือที่ระลึกในการเปิดทางรถไฟหลวงสายใต้ ซึ่งกระทรวงคมนาคม
ได้พิมพ์ขึ้นนั้น เป็นหนังสือที่บรรยายถึงท้องที่ต่างๆ ในมณฑลภาคใต้
ซึ่งเป็นถิ่นที่กำเนิดของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ในพระราชอาณาจักร ภวคน
วงศ์ตระกูลของมหาเสวกตรี พระยาคุมการราชบริพารก็ได้รับราชการสนองพระ
เดชพระคุณในตำแหน่ง นาคี อันสำคัญแต่ กาดก่อน ดับมา มหาเสวกตรี
พระยาคุมการราชบริพารได้ มาขอซื้อหนังสือ ที่ระลึกในการ เปิดรถไฟหลวงสาย
ใต้ จากกระทรวง คมนาคม แลขอ อนุญาต แจกในงาน ปลงศพ คุณหญิงคงการ
ราชบริพาร เพื่อเป็นที่ระลึกซึ่ง ข้าพเจ้ามีความยินดี แลขอ อนุมัติ ใน
การนี้ด้วย

เจ้าพระยาวรวงศาประพัทธ์
กระทรวงคมนาคม

วันที่ ๑๒ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

國立國會圖書館

NATIONAL LIBRARY

เลขหมู่

313
089-96911
K 634

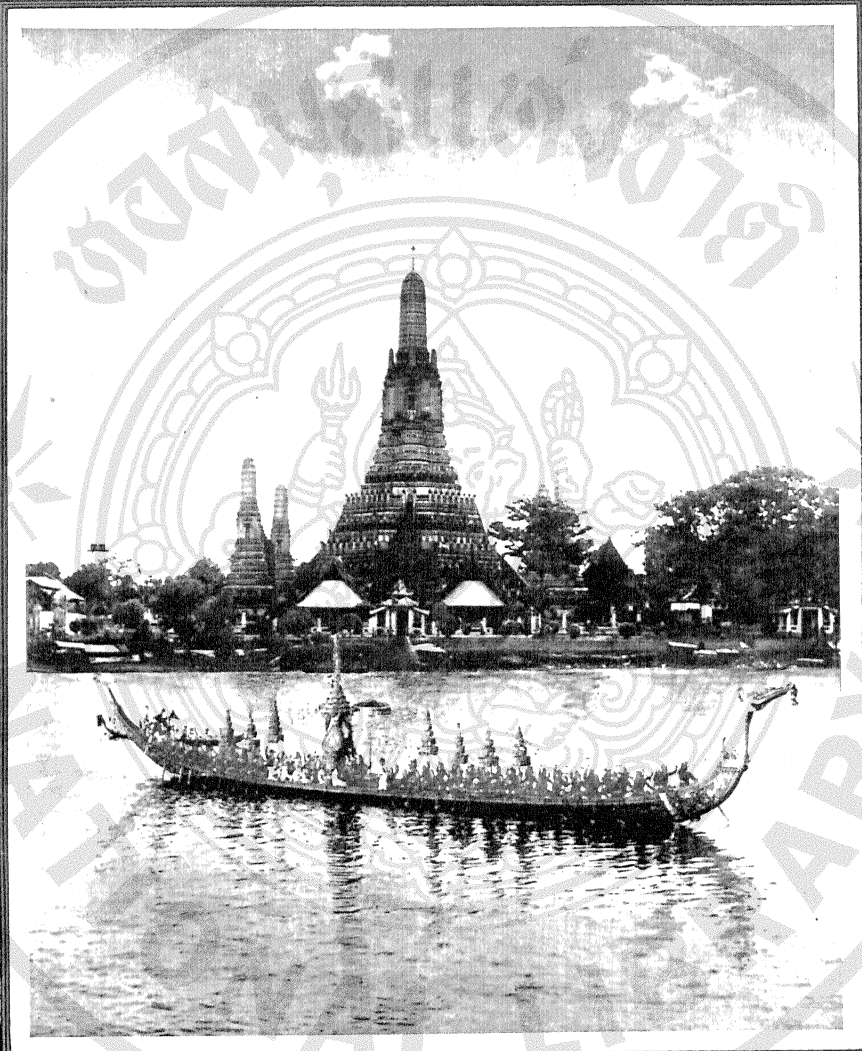
เลขเรียก

กรุงเทพฯ ม.๕๒๐๑๔

แก้คำที่ผิด

ขานูชีรูป หน้า ๗ บรรทัด ๑๔ คำว่าเหมือนแร่ ให้อ่านว่าเหมือนแร่
หน้า ๒๘ บรรทัด ๑๓ คำว่า พระปรางค์สีขาว ให้อ่านว่า พระปรางค์สีสูง
หน้า ๓๐ บรรทัด ๓ คำว่า เบญจขพิตร ให้อ่านว่า เบญจพิตร
หน้า ๔๖ บรรทัด ๑๐ คำว่า เพาะปลูก ให้อ่านว่าเพาะปลูก
หน้า ๔๗ บรรทัด ๑๘ คำว่า แอมโมเนีย ให้อ่านว่าแอมโมเนีย

พระที่นั่งสุทไธสวรรย์

วัดสุทัศนเทพวราราม

วัดสุทัศนเทพวราราม

สยาม

SIAM

—❀❀❀❀—

คำนำ	...	...	...	...	...	...	หน้า	๑
รัฐบาล	...	...	...	...	...	...	,	๓
พระราชอาณาเขตฯ และ สยามโนครวั				...	...	...	,	๓
เงินผล ประโยชน์ รายได้ ของ แผ่นดิน				...	...	...	,	๓
การค้าขาย	...	...	...	...	...	...	,	๕
การ ทำนา	...	...	...	...	...	...	,	๖
มาตรา วัด, ช้าง, แด ทวง	...		...	...	...	...	,	๖
เงินของ ประเทศ สยาม	...		...	...	...	...	,	๑๑
การ วัด ลม, อากาศ, แด ผน			...	...	...	...	,	๑๒
ปฏิทิน	...	...	...	...	...	...	,	๑๓
การศึกษา	...	...	...	...	...	...	,	๑๓
การ บังคับ รักษา...	...		...	...	...	...	,	๑๔
อัตราไปรษณีย์ แล โทรเลข			...	...	...	...	,	๑๗
ทาง รถไฟ	...	...	...	...	...	...	,	๑๘
กรุงเทพ พระ มหานคร	...	...	...	...	...	...	,	๒๓
รถไฟ หลวง สายใต้ แก่ กรุงเทพ ฯ ถึง จังหวัด ครังแลมณฑลปัตตานี							,	๓๒

บาญชีรูป

๑. กระทรวงคมนาคม
๒. สถานีรถไฟหลวง สายใต้, กรุงเทพฯ ฯ
๓. สถานีรถไฟหลวง สายเหนือ, กรุงเทพฯ ฯ
๔. ที่ทำการ กรมไปรษณีย์โทรเลข
๕. พระบรมมหาราชวัง
๖. ถนนราชดำเนิน
๗. พระที่นั่งอนันตสมาคม
๘. แม่น้ำเจ้าพระยา แล เรือพระที่นั่ง
๙. กำแพงพระนคร
๑๐. ถนนในกรุงเทพฯ ฯ
๑๑. โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
๑๒. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
๑๓. พุทธปรางค์
๑๔. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
๑๕. วัดอรุณราชวราราม
๑๖. บรมบรรพต, วัดสระเกษ
๑๗. วัดสุทัศน์เทพวราราม
๑๘. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

๑๙. พระสมุทเทจิย
๒๐. แม่น้ำเจ้าพระยา
๒๑. ธนาคาร สยาม กัมมาจล
๒๒. พระที่นั่ง บนเขา พระนครคีรี, เพ็ชรบุรี
๒๓. ถ้ำที่เพ็ชรบุรี
๒๔. นา, บ้าน สระอัม
๒๕. หัวหิน
๒๖. วัดมหาธาตุ, ไซยา (ทรงถ้ำ)
๒๗. ภูมิภาพ ที่ทุ่งสง
๒๘. อโหมงค์, ทางทุ่งสง
๒๙. ถ้ำตลอดที่ทุ่งสง
๓๐. ท่าจอดเรือที่ตรัง
๓๑. สถานีรถไฟตรัง
๓๒. เหมืองแร่, ภูเก็ต
๓๓. ถนนระหว่าง ทับเที่ยง แล ช้อง
๓๔. วนาที่ ช้อง
๓๕. เรือใน วนาที่ ช้อง
๓๖. ลำธารใน วนาที่ ช้อง
๓๗. น้ำตกใน วนาที่ ช้อง
๓๘. ศาลาที่พัก ระหว่างพัทลุง แล ช้อง

๓๙. ถนนจากพัทลุงถึงช่อง (ทรงถ่าย)
๔๐. สพานเขาเทวะตาใกล้นาหวง (ทรงถ่าย)
๔๑. วนาที่นาหวง, จังหวัดพัทลุง (ทรงถ่าย)
๔๒. อุโมงค์ทางร่อนพิบูลย์
๔๓. สถานีแยกนคร
๔๔. วัดมหาธาตุ, นครศรีธรรมราช
๔๕. พระมหาเจดีย์, วัดมหาธาตุ
๔๖. บรรไดขึ้นชั้นปัทมนิมิตมหาเจดีย์, วัดมหาธาตุ
๔๗. ภาพที่ผนัง วัดมหาธาตุ
๔๘. สถานีพัทลุง
๔๙. ภูเขาที่พัทลุง
๕๐. ภูเขาอกทะลุ พัทลุง
๕๑. ถนนระหว่างตรังแลพัทลุง
๕๒. หมู่บ้านในทะเลสาป, สงขลา
๕๓. ท่าเรือในที่ปลายทางรถไฟ, สงขลา (ทรงถ่าย)
๕๔. สถานีบอกสัญญาณแลกระโจมไฟ, สงขลา
๕๕. ป่าสนที่สงขลา
๕๖. เลือป่า ถิ่นน้ำที่สงขลา
๕๗. น้ำตกที่โยง (ทรงถ่าย)
๕๘. ท่าเรือ, สายบุรี (ทรงถ่าย)

๕๙. รัชชธรรมา สังเท, ปัตตานี

๖๐. กระบวนแห่, ปัตตานี

๖๑. เหมืองแร่, เขาขาว

๖๒. วนา, ที่ตรัง

๖๓. ที่ใกล้ปาก อุโมงค์ ช้างใต้

๖๔. ภูมิภาพสงขลา, คูไป จากเขา ตั้งกวณ

๖๕. ลำน้ำเหนือ ทับเที่ยง

๖๖. เขาเทวธกา, (ทรงถ้ำ)

๖๗. ทุ่งนาที่นา ม่วง

๖๘. เหมืองแร่ ที่นา ม่วง

๖๙. แผนที่ พระราชาอาณาจักร สยาม, แสดงให้เห็นทางรถไฟแล
บ่อเกิดแห่งโรคทรพิษ

คำนำ

—*~*~*—

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ขึ้นเพื่อเป็น ที่รูกใน การ เปิด ทางรถไฟ หลวง
สายใต้ แต่เพื่อบริ ลงไปใน มณฑล สุราษฎร์, นครศรีธรรมราช, ภูเก็ต,
และปัตตานี การ ที่ พิมพ์ หนังสือ นี้ขึ้นนั้น ไม่ได้ มุ่งหมาย จะ ให้ เป็น
สมุด นำทาง สำหรับ กรุงสยามไม่ เป็นแต่การ บรรยาย สังเขป เฉพาะ
สำหรับ ท้องที่ ต่าง ๆ ที่ อยู่ใกล้ ชิด ติด ต่อ กับ ทางรถไฟ ที่ จะ เปิด นี้เท่านั้น
จึงได้เลือกเก็บเอาแต่ สิ่ง ที่ ควร ทราบ แล ขาด ขาด สติติ ข้าง อย่าง ซึ่ง
บางที ผู้ที่ จะ โดย สานไป ในรถไฟ สาย นี้ มี ประสงค์ จะ ใคร่ ทราบ ส่วน
ความ พิศ การ ที่ เกี่ยว กับ ท้อง ท่ง ต่าง ๆ ซึ่ง มี คิน อุดม แล กว้าง ใหญ่ มาก
ที่เหมาะสม แก่ การ เพาะ ปลูก พืช พรรณ ัญญา หาร ต่าง ๆ ไร่, สวน, ที่ เหมาะ
สำหรับการ เพาะ ปลูก พืช ผล อย่าง อื่น, ภูเขา ต่าง ๆ, ป่าไม้ สัก, ป่าไม้
กระยาเลย, บ่อ แร่ ธาตุ ต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งมี อยู่ เหนือ กรุง เทพ พระมหา
นคร ทาง ฝ่าย เหนือ จก ถึง พรหมแดน เมือง พม่า แล เมือง เงี้ยว ทาง ฝ่าย
ทวัน ออก จนถึง ลำแม่น้ำโขง แล ฝ่าย ทวัน ตก จก ถึง เมือง ทวาย นั้น หา
ได้ กล่าว ใน หนังสือ นี้ไม่.

กระทรวงคมนาคม

กรุงเทพ ฯ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

รัฐบาล

—*~*~*~—

รัฐบาลของ ประเทศสยาม นั้น มีสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงพระบรมเชษฐาภีพ สิทธี ชาติใน กิจ ราชการแผ่นดินทั้งปวง ทรงพระปรมาภิไธยว่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เสด็จขึ้นผ่านพิภพ เสด็จถวัลย์ราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ ส่วนการปกครองแผ่นดินนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระบรมเชษฐาภีพ สิทธี ชาติ มีท่านเสนาบดีกระทรวงต่าง ๆ เป็นที่ปรึกษา

พระราชอาณาจักรแลจำนวนพลเมือง

พระราชอาณาเขตร มีเนื้อที่ประมาณ ๓๒๐,๐๑๙ กิโลเมตร จัตุรัส โดยยาว ตั้งแต่เหนือ ถึงใต้ประมาณ ๑,๖๒๙ กิโลเมตร โดยกว้าง ตั้งแต่ตะวัน ออกถึง ตะวันตกประมาณ ๗๘๒ กิโลเมตร ส่วนพระราชอาณาจักรที่ติดต่อกับอ่าวสยาม, ทะเล, แลมหาสมุทรนั้น ยาวประมาณ ๒,๔๐๐ กิโลเมตร มีพลเมืองประมาณ ๘,๒๖๖,๔๐๐ ส่วนในกรุงเทพ พระมหานคร นั้น มีพลเมืองประมาณ ๕๔๐,๐๐๐

เงินผลประโยชน์ รายได้ของแผ่นดิน

ผลประโยชน์รายได้ของแผ่นดิน ในปีพระพุทศักราช ๒๔๕๖ ๗๔,๓๙๙,๖๘๒ บาท รายจ่าย ๖๓,๒๒๐,๓๐๙ บาท กับมีรายจ่ายพิเศษอีก ๑๑,๘๓๓,๒๒๐ บาท (ซึ่งมิได้จ่ายจากรายได้ของแผ่นดิน

ที่กล่าวมาแล้วนี้) ความรายได้รายจ่ายที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็น
จำนวนที่รับแลจ่ายจริงในครั้งที่สุกเมื่อเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ใน
เวลา ๒๒ ปีที่ล่วงแล้วมานั้น (พ.ศ. ๒๔๓๕) ผลประโยชน์รายได้
ของแผ่นดินได้เพียง ๑๕,๓๗๘,๑๑๔ บาทเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในวาระ
๒๒ ปีที่ล่วงมาแล้วนี้ เงินผลประโยชน์ของแผ่นดินได้ทวีขึ้นถึงร้อย
ละ ๔๘๐

เงินผลประโยชน์รายได้เหล่านี้ ได้จากประเภทต่างๆ ดังนี้

(๑) ค่าภาษีอากร แลค่าธรรมเนียมต่างๆ คือ อากรสุรา,
ยาฝิ่น, ภาษีภายใน, อากรค่านา, อากรสมภักษร, เงินค่าราชการ, ภาษี
ขาเข้าแลขาออก, อากรค่าน้ำ, ค่าอาชญาบัตรฆ่าสัตว์, ค่าลง
ทะเบียนพรดแลเรือ, ค่าใบอนุญาตตั้งโรงจำนำ, ค่าภาษีโรงเรือน, ค่า
ธรรมเนียมความ, แลค่าธรรมเนียมอำเภอเบ็ดเตล็ดต่างๆ

(๒) ค่ารถไฟ, ไปรษณีย์โทรเลข, ประตูน้้า, โอสถศาลา,
ค่าธรรมเนียมหอทะเบียนพ้, ค่าออกโฉนด, ออกใบจอง, ค่าธรรมเนียม
ป่าไม้แลค่าค่อไม้, ค่าอาชญาบัตรเหมืองแร่, ค่าเช่าที่ดิน, แลค่าขาย
ของๆ รัฐบาล

(๓) ค่าดอกเบี้ย, ถ้าไรค่าแลกเงิน, ถ้าไรทำเหรียญกระสาปณ์,
ค่าขายของที่ทำด้วยแรงนักโทษ, เหล่านี้เป็นต้น

อนึ่งการปกครอง กระทรวงทบวง การต่างๆ ที่ได้เปลี่ยนแปลง
แก้ไขให้เจริญยิ่งขึ้นเป็นลำดับ มาตามกาลสมัยนั้น ก็จำเป็นที่ต้ง
เก็บส่วยสาอากรทวีขึ้นบ้างกว่าแต่ก่อนตามสมควร แต่การที่ผล
ประโยชน์รายได้ของแผ่นดินได้ทวีขึ้น ไม่ใช่เพราะขึ้นภาษีอากรแต่

อย่างเกี่ยว ย่อมเนื่อง มา จาก การ ออก พระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ อันเกี่ยว กับ การ เงิน เป็น อาทิ นอกจาก นี้ ต้อง นับว่า การ ที่ได้ จัดระเบียบ การ ปลง ครอง ทั่วไปให้ดีขึ้น กว่าแต่ ก่อน นั้น เป็น อันมาก ส่วน การ ตรวจ ทราในการ เก็บผล ประโยชน์ ต่างๆ นั้น ก็ ถ้วนถี่ ขึ้น ด้วย ทั้ง จำนวน พลเมือง ก็ได้ทวี มากขึ้น เป็น ลำดับ มา แล การ คมนาคม เช่น การ รถไฟ, การ ทางน้ำ, ทางบก, แล การไปรษณีย์ โทรเลข ก็ได้เจริญ ขึ้น สมควร แก่ เวลา นั้น ด้วย

ใน ปลายปี พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ หัสน์ ของ ประเทศสยาม ที่ กู้ จาก เมือง ต่าง ประเทศ คิด เป็น เงินตรา อังกฤษ เป็น เงิน ๖,๕๘๐,๑๖๐ ปอนด์ เป็น เงิน สยาม ประมาณ ๘๕,๕๔๒,๐๘๐ บาท การ ที่ กู้ เงิน ต่าง ประเทศ มาใช้ เช่นนี้ ย่อม เป็น ประเพณี รัฐบาล ทั่วไป ใช้ อยู่ เป็น ธรรมดา ที่ รัฐบาล ได้ เริ่ม ทดลอง กู้ เงิน ต่าง ประเทศ มาใช้ นี้ ถ้า จะ เปรียบ กับ รัฐบาล อื่นๆ แล้ว ก็ นับว่า เป็น จำนวน เงิน น้อย หรือ หัสน์ ของ ประเทศ มี น้อย ที่ สุด ส่วน เงิน ที่ กู้ มา แยก ต่าง ประเทศ นี้ ก็ เอา มา ใช้ ในการ สร้าง ทาง รถไฟ แล การ ประปา เป็นต้น เพื่อ บำรุง บ้านเมือง ให้ มั่น คง สมบูรณ์ แล ให้ ประชาชน พลเมือง ได้รับความ ความสะดวก ยิ่ง ขึ้น เป็น อาทิ

การค้าขาย

ภายใน ๒๒ ปี นับ ตั้งแต่ ปี พระพุทธศักราช ๒๔๓๖ เป็นต้น มา สินค้า ที่ ส่ง ออก ไป ต่าง ประเทศ มี ราคา ทวี ขึ้น ตั้งแต่ ๓๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท ถึง ๑๑๕,๕๐๐,๐๐๐ บาท (กว่า ร้อย ละ ๓๐๐) อนึ่ง ราคา สินค้า ต่าง ประเทศ ที่ ได้ นำ เข้า มา ขาย ใน ประเทศ สยาม นั้น ก็ มี ส่วน ทวี ขึ้น

เกือบเท่ากัน ราคาสินค้าขาเข้าที่มากที่สุดนั้น นับว่าในปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ซึ่งเป็นจำนวนเงินถึง ๙๐,๗๘๘,๘๓๘ บาท การค้าขายของประเทศไทยกับต่างประเทศนั้น ย่อมอาศัยเรือแลทุ่นของต่างประเทศอยู่โดยมาก สินค้าที่ประเทศไทยได้ส่งออกไปขายในนานาประเทศทวีขึ้นตามลำดับเป็นอันมากถึงกล่าวมาแล้วนี้ ถ้าคิดเฉลี่ยตามจำนวนพลเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่าพลเมืองของประเทศไทยคนหนึ่ง ได้ส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นราคาคณละ ๕ บาท ๘๐ สตางค์ ทวีขึ้นคณละ ๑๔ บาท ๓๐ สตางค์ หรือได้ทวีขึ้นเกือบร้อยละยี่สิบห้า ทั้งนี้ย่อมเนื่องมาแต่เหตุที่บ้านเมืองได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นลำดับมา ส่วนจำนวนเงินที่ใช้จ่ายกันอยู่ในประเทศนั้น ได้ทวีขึ้นตั้งแต่ ๓๖,๐๐๐,๐๐๐ ถึง ๑๐๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท

สินค้าสำคัญที่ส่งออกไปขายในนานาประเทศนั้น มีข้าว, ไม้สัก, พืชผลที่เกิดจากสวน ปลูก, แลโคกระบือเป็นต้น ส่วนข้อเกิดแห่งโรคทรัพย์อื่นๆ ของประเทศนั้น ก็มีอยู่อีกเป็นอันมาก คือ แร่ธาตุต่างๆ เช่นทองคำ, ดีบุก, ถ่านหิน, น้ำมันหิน, เหล็ก, ทองแดง, ตะกั่ว, แร่ถ่าน หรือวอลแฟรม, แลพลวงเป็นต้น อนึ่งแก้วอันมีค่าก็มี เช่นนิลแลทับทิมเป็นอาทิ ในจำพวกโลหะต่างๆ นี้ มีแต่แร่ดีบุกแลแร่วอลแฟรมเท่านั้น ที่มีผู้ขออนุญาตทำมากในมณฑลภาคใต้จนเป็นสินค้าใหญ่ ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๗ รวมดีบุกที่ขุดได้เป็นจำนวน ๑๑๐,๗๓๒ หาบ.

สินค้าสำคัญที่ส่งออกขายตามนานาประเทศในปี พ.ศ. ๒๔๕๗
นี้มี รายชื่อ ดัง ต่อไปนี้:—

รายชื่อสินค้า	ราคาเงินบาท	ราคาเงินปอนด์
ข้าว	๘๕,๓๔๖,๕๗๒	๖,๕๖๕,๑๒๑
ไม้สัก	๕,๐๔๔,๔๕๙	๓๘๘,๐๓๕
ไม้ต่าง ๆ	๗๔๔,๐๒๒	๕๗,๒๓๒
หนังโค กระบือ	๒,๔๖๗,๒๕๘	๑๘๙,๗๘๙
ปลา ต่าง ๆ	๑,๓๕๕,๕๘๖	๑๐๔,๒๗๖
พริกไทย	๑,๐๓๘,๕๔๗	๗๙,๘๘๘
ไหม ต่าง ๆ	๗๒๔,๔๖๑	๕๕,๗๒๗
ไหมดิบ	๓๑๑,๑๘๕	๒๓,๙๓๗
ฝ้าย	๒๒๔,๕๑๙	๑๗,๒๗๐
โค กระบือ	๕๔๑,๖๖๕	๔๑,๖๖๖

สินค้าสำคัญที่นำเข้าจากนานาประเทศในปีเดียวกัน ก็มี
รายชื่อ ดัง ต่อไปนี้:—

รายชื่อสินค้า	ราคาเงินบาท	ราคาเงินปอนด์
ผ้า ต่าง ๆ ที่ทำด้วยเยื่อใย ต่าง ๆ		
แลขนสัตว์	๑๗,๕๕๐,๓๑๕	๑,๓๕๐,๐๒๔
กำยขนิก ต่าง ๆ ที่ทำด้วยฝ้าย	๒,๐๔๘,๘๔๑	๑๕๗,๕๒๖

รายชื่อสินค้า	ราคาเงินบาท	ราคาเงินปอนด์
เครื่องใช้ต่าง ๆ ทำด้วยโลหะ	๔,๖๘๐,๒๕๔	๓๖๐,๐๑๙
เครื่องจักร ต่าง ๆ	๑,๔๕๔,๘๔๘	๑๑๑,๙๑๑
โลหะ ต่าง ๆ	๖๑๑,๖๔๐	๔๗,๐๕๐
กระสอบป่าน	๔,๔๓๓,๔๔๔	๓๔๑,๐๓๔
น้ำมันที่เกิดจากแร่ธาตุ ต่าง ๆ	๓,๐๑๔,๑๒๕	๒๓๑,๘๕๕
น้ำมันต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เกิดจากแร่ธาตุ	๑,๓๓๐,๘๓๗	๑๐๒,๓๗๒
ยาสูบ ต่าง ๆ	๑,๖๓๕,๖๗๐	๑๒๕,๘๒๑
เหล้าขุ่น, เบียร์, แล เหล้า ต่าง ๆ	๑,๖๒๙,๐๑๗	๑๒๕,๓๐๙
อาหาร แล เครื่องดื่ม ต่าง ๆ ที่ไม่ ปนแอลกอฮอล์	๑๑,๘๓๖,๔๖๘	๙๑๐,๔๙๘
เสื้อผ้าเครื่องจักสานต่าง ๆ	๑,๑๓๐,๕๗๑	๘๖,๙๖๗
ไม้ต่าง ๆ	๑,๑๓๐,๓๘๑	๘๖,๙๕๒
ภาชนะต่าง ๆ ที่ทำด้วยหินปูน (เช่น ชาม) แลที่ทำด้วยดินเหนียว	๑,๐๑๕,๒๕๐	๗๘,๐๙๖
ยา ต่าง ๆ	๙๑๗,๗๓๓	๗๐,๕๙๕
ทองใบ	๓,๐๔๔,๘๕๒	๒๓๔,๒๒๑
เนื้อเงินแลเงินตราต่าง ๆ	๓,๖๗๑,๑๙๙	๒๘๒,๔๐๐
ฝิ่น	๒,๘๙๑,๐๓๗	๒๒๒,๓๘๗

นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่ส่งเข้ามาขาย แลจำหน่ายออกไปทาง
บกทางเขตรแดนเมืองพม่า, เจียวแลเมืองยูนนาน (จีน) แล เมืองญวน
อีก ด้วย ตามรายงานสินค้าเข้าออกทางบก ระหว่างประเทศ
สยามแลเมืองพม่า นั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ สินค้าขาออกเป็นราคา
๖,๐๐๔,๐๒๙ รูปี (ประมาณ ๕,๓๑๓,๓๐๐ บาท) สินค้าขาเข้าเป็น
ราคา ๔,๓๘๔,๐๑๗ รูปี (ประมาณ ๓,๘๗๙,๖๐๐ บาท) สินค้า
เหล่านี้ รวมทั้งที่เป็นสิ่งของทองเงินรูปพรรณ ต่างๆ นั้นด้วย

การทำนา

ใน ๒๒ ปีที่ล่วงแล้วมานี้ การทำนาได้เจริญขึ้นตามลำดับ
ดังนี้ คือ เมื่อปี ๒๔๓๖ มีนาอยู่ประมาณ ๗,๓๐๐,๐๐๐ ไร่ ใน
ปี ๒๔๕๘ จำนวนนาได้ทวีขึ้นเป็น ๑๓,๒๑๕,๐๐๐ ไร่ จำนวนเข้าที่ทำได้นั้นได้ทวีขึ้น ตั้งแต่ ๓๑,๐๐๐,๐๐๐ ถึง ๗๑,๐๐๐,๐๐๐ หาบ จำนวน
เข้าที่ส่งออกไปยังต่างประเทศนั้นได้ทวีขึ้น ตั้งแต่ ๘,๐๐๐,๐๐๐ ถึง
๑๙,๐๐๐,๐๐๐ หาบ ราคาเข้าทวีขึ้นตั้งแต่หาละ ๓ บาท ๓๐ สตางค์
ถึงหาละ ๕ บาท

มาตรการวัดชั่งตวง

ในการที่จะนำ มาตรา วัดชั่ง ตวงแบบเมตริกมาใช้ในประเทศไทย
นั้น รัฐบาลก็ได้เป็นอันตกลงว่าจะใช้แล้ว แลในกระทรวงมหาดการ
ต่างๆ ก็ได้ใช้มากขึ้นเป็นลำดับ มา ส่วนแบบตัวอย่างเครื่องวัด
ชั่งตวงนั้น กระทรวงซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ก็ได้จัดหาไว้พร้อมแล้ว เว้น

แต่ยังไม่ได้ประกาศใช้ให้เป็นอันถูกต้องตามกฎหมาย เท่านั้น จึงได้
เทียบ มาตรา วัด ซึ่ง ดวง อย่างเก่าซึ่งใช้กันอยู่ทั่วไปนั้นไว้ในที่นี้ด้วย อัตรา
อย่างเก่า นั้นหา มีกฎหมายบังคับไว้ประการใดไม่ เพราะ เหตุ นั้นจึง มี
เครื่อง วัด ซึ่ง ดวง ที่ ต่าง กันใช้แพร่หลาย อยู่หลาย อย่าง

มาตรา วัด ซึ่ง ดวง แยก เทียบ กับ แขน เมตริก มีดังนี้

๑ นิ้ว			ประมาณ	๒๑	มิลลิเมตร
๑๒ นิ้ว = ๑ คืบ			,,	๒๕๐	,,
๒ คืบ = ๑ ศอก			,,	๕๐๐	,,
๔ ศอก = ๑ วา			,,	๒	เมตร
๒๐ วา = ๑ เส้น			,,	๔๐	,,

ตาม มาตรา วัด ซึ่ง ดวง แยก เทียบ กับ แขน เมตริก ที่ได้เทียบให้ดังนี้
จะเห็นได้ว่าการที่จะคิด มาตรา อย่างเก่าให้เป็นแขน เมตริก นั้น เป็น
การง่ายคาย

มาตราวัดเนื้อที่จตุรัส

๑๖ ตารางศอก = ๑ ตารางวา หรือ	๔	ตารางเมตร
๑๐๐ ตารางวา = ๑ งาน	,,	๔๐๐ ,,
๔ งาน = ๑ ตารางเส้น	,,	๑,๖๐๐ ,,
๑ ตารางเส้น = ๑ ไร่		

ไร่หนึ่งเป็นมาตราของการวัดเนื้อที่ที่ดินในประเทศไทย คำที่
เรียกว่า “แอร์” เป็นมาตราของการวัดเนื้อที่ที่ดินอย่างหนึ่งในแขน
เมตริก แลเท่ากับเนื้อที่ ๒๕ ตารางวา หรือ ๑๐๐ ตารางเมตร

อัตราเครื่องทอง

อัตราเครื่องทองนี้ ยังใช้แตกต่าง กันอยู่โดยมาก แต่อัตรา
ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป มีอยู่ดังนี้:—

- ๑ ทะนาน เท่ากับ $\frac{๑๔}{๒๐}$ ของลิเตอร์
๑ ถึง ประมาณ ๑๔ ลิเตอร์
๑ เกวียน เท่ากับ เข้าเปลือก ๑๖ หาบ หรือ เข้ากล้อง ๒๒ หาบ
หรือ เข้าสาร ๒๓ หาบ

๘๐ ลัก หรือ ๑๐๐ ถึง เท่ากับ ๑ เกวียน

มาตราชั่ง

- ๑ บาทหนัก ๑๕ แกรม
๑ ตำลึง (๔ บาท) ,, ๖๐ ,,
๑ หาบหนัก ๖๐.๔๘ กิโลแกรม หรือ เท่ากับ น้ำหนัก ๑๓๓ $\frac{๑}{๓}$ ปอนด์
หรือ เท่ากับ ๑๐๐ ชั่งจีน คิด ๑ $\frac{๑}{๓}$ ปอนด์ ต่อ ชั่ง ซึ่งเป็นอัตรา สำหรับใช้
ชั่งสินค้าต่าง ๆ ทั่วไป

เงินของประเทศไทย

เงินของ ประเทศไทย ที่ใช้อยู่นั้น ได้กำหนด ราคาตามราคาทอง เป็น
หลัก เพื่อให้ สกวกแก่ การค้าขาย รัฐบาลได้ ทำเงินเหรียญบาทขึ้น
ไว้ ซึ่งได้ กำหนด ราคาแลกเปลี่ยนไว้ ๑๓ บาท ต่อ ๑ ปอนด์ อังกฤษ
(อัตรา กระทรวง พระคลัง) แต่ ราคาแลกเปลี่ยนของ แบงก์ ย่อมขึ้นลง
บ้างเล็กน้อยตามเวลา เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
เงินปอนด์ที่ รัฐบาลมีไว้เป็น จำนวน ๑,๐๘๙,๐๖๑ ปอนด์ สำหรับการ ใช้

มาตราทองคำ เงินบาทหนึ่งแบ่งออกเป็น ๑๐๐ สตางค์ เงินตราและ
สตางค์ที่ใช้อยู่นั้นมีดังนี้.—

๑ สตางค์ (ทองแดง), ๕ สตางค์, และ ๑๐ สตางค์ (นิเกอล),
๒๕ สตางค์, ๕๐ สตางค์, และ ๑ บาท (เงิน) ๒๕ สตางค์เรียกว่าสลึง
หนึ่ง และ ๕๐ สตางค์ ๒ สลึง พระราชบัญญัติมาตราทองคำ ได้
กำหนดราคาเหรียญทองทุกเหรียญหนึ่ง. เป็นราคา ๑๐ บาท แต่ยังมี
มิได้ประกาศให้ใช้ เงินธนบัตรที่ใช้อยู่นั้นมีธนบัตรราคาใบละ ๕ บาท
อย่างหนึ่ง, ๑๐ บาท อย่างหนึ่ง, ๒๐ บาท อย่างหนึ่ง, ๑๐๐ บาท
อย่างหนึ่ง, และราคาใบละ ๑,๐๐๐ บาท อย่างหนึ่ง, ส่วนธนบัตร
ที่รัฐบาลจ่ายออกใช้นั้น จนถึงเดือนพฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
มีจำนวน ๓๕,๖๔๖,๗๐๕ บาท เงินเหรียญบาทนั้นได้จัดทำขึ้นที่กรม
กษาปณ์สิทธิการ

การวัดลมอากาศแลฝน

ความร้อนหนาวของ อากาศในกรุงเทพ ฯ แลจำนวนน้ำฝนที่ตก นั้น
ในเวลา ๑๓ ปีที่ล่วงมาแล้วนี้ ตามรายงานที่ได้วัด ตรวจตราไว้
นั้น ปรากฏว่า หลอด ป้อนสำหรับวัด อากาศร้อนหนาวที่แขวนไว้ในร่ม
นั้น อย่าง ปานกลางเพียง ๘๒ ดีกรีเซลเซียส ๙ ฟาเรนไฮต์ เท่ากับ ๒๘
ดีกรีเซลเซียส ๓ เซนติเกรด อย่าง ร้อนที่สุด ๑๐๖ ดีกรีฟาเรนไฮต์ เท่ากับ
๔๑ ดีกรีเซลเซียส ๑ เซนติเกรด อย่างหนาวที่สุด ๕๒ ดีกรีฟาเรนไฮต์
เท่ากับ ๑๑ ดีกรีเซลเซียส ๑ เซนติเกรด

ส่วนการวัดน้ำฝนในเวลา ๑๓ ปี นั้นปรากฏว่า อย่างปานกลาง ๕๖ นิ้ว อังกฤษเศษ ๒๔ เท่ากับ ๑,๔๒๘ มิลลิเมตรเศษ ๕, อย่างมากที่สุด ใน ๒๔ ชั่วโมง ๕ นิ้วอังกฤษเศษ ๓๕, เท่ากับ ๑๓๕ มิลลิเมตรเศษ ๙, ฤดูฝนนี้ตั้งแต่ต้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงพฤศจิกายน ฤดูที่เย็นที่สุดไม่มีฝน เป็นเวลาเหมาะสำหรับเดินทาง สดวกแลสบาย ที่นั่น คือในเดือนธันวาคม, มกราคมและ กุมภาพันธ์

ปฏิบัติ

การนับวันเดือนปี นั้น นับแลคำนวณตามสุริยคติ ปีใหม่นั้น ตั้งต้นตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ส่วนคักราชนั้นใช้พระพุทธรูปคักราช นับแต่วันที่พระสมณะโคดมเสด็จเข้าสู่พระปรินิพานเป็นต้นมา ซึ่งในปีนี้เป็นปี ๒๔๕๙ อันนี้ปฏิบัติที่นับแลคำนวณตามจันทรคติ นั้น ทางฝ่ายพุทธจักรก็ยังใช้กันอยู่

การศึกษา

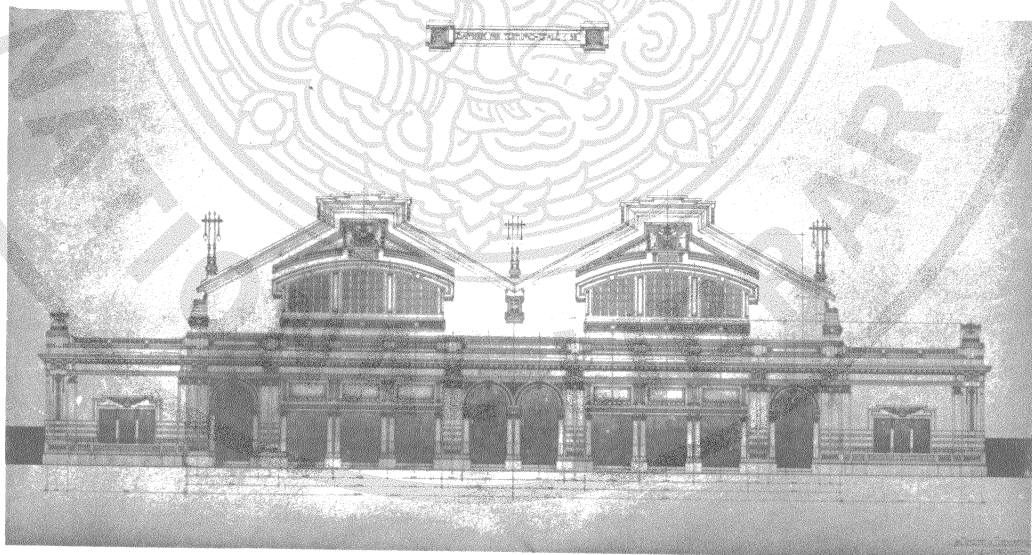
การศึกษานั้นในโบราณสมัยวัดต่าง ๆ เป็นที่สั่งสอนหนังสือและวิชาการต่าง ๆ คล้ายกันกับในประเทศยุโรป พระภิกษุสงฆ์เป็นครูผู้สั่งสอน บรรดาชายหนุ่มไม่ว่าชั้นใดตระกูลใด เมื่อมีอายุครบ ๒๑ ปี โดยบริบูรณ์แล้ว ตามธรรมเนียมจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระบวรพุทธศาสนาอย่างน้อยก็เพียงหนึ่งพรรษา ธรรมเนียมอันนี้ยังนิยมใช้กันอยู่เสมอมา ในเวลาที่บวชเป็นพระอยู่นั้นเล่าเรียนหนังสือและธรรมวินัยตามสมควร กว้างเท่าที่คนที่อ่านหนังสือไม่ออกจึงมีน้อย ในเวลาถึงแม้ว่าการศึกษานั้น ได้จัดวางระเบียบใหม่ตามกาลนิยม

แล้ว ก็ ที่ แต่วัด ต่าง ๆ นั้น ก็ ยัง คง เป็น สถานที่ สัก สอน อัน สำคัญ อยู่ เหมือน กัน

โรงเรียน นั้น แบ่ง เป็น ๒ ชนิด คือ โรงเรียน รัฐบาล แล โรงเรียน เชนลย ศักดิ์ คือ โรงเรียน รัฐบาล นั้น คือ โรงเรียน ที่ รัฐบาล ออก ทุน รอน อุดหนุน มีโรงเรียน ปดม, มัธยม, แล อุดม เป็น ต้น มีนักเรียน รวม ๒๗,๘๐๗ คน โรงเรียน เชนลย ศักดิ์ นั้น ได้ รับ ความ บำรุง จาก เงิน ที่ เรียกว่า ใต้ จาก พลเมือง ใน ท้อง ที่ นั้น หรือ ตาม ที่ ครู จะ เก็บ ค่า เล่าเรียน จาก นักเรียน ที่ เล่าเรียน อยู่ใน โรงเรียน เหล่า นั้น ได้ โรงเรียน เชนลย ศักดิ์ เหล่า นี้ ตาม ขรรค มา เป็น โรงเรียน ชั้น ปดม ศึกษา เป็น ต้น มีนักเรียน ๑๐๐,๑๗๕ คน นอกจาก นี้ ใน จำนวน วัด ๑๓,๒๗๗ วัด ซึ่ง มี อยู่ ใน ประเทศ สยาม นั้น ไม่นับ วัด ที่ เป็น ที่ ตั้ง โรงเรียน ตาม แบบ ของ กรม ศึกษาธิการ ที่ ได้ กล่าว มา แล้ว ๑,๐๗๓ วัด นั้น ยังมี วัด ต่าง ๆ ที่ มีการ สอน หนังสือ ตาม แบบ วัด อีก ๘,๗๓๗ วัด พระ สงฆ์ ใน วัด เหล่า นั้น เอง เป็น ครู สอน ศิษย์ ของ ตน ด้วย เหตุ นี้ ก็ พอ จะ เห็น ได้ ว่า การ ศึกษา เบื้อง ต้น นั้น ได้ รับ ความ อุดหนุน บำรุง อัน ดี อยู่ แล้ว แล จำนวน นักเรียน นั้น ก็ ทวี มาก ขึ้น ทุก ที่ ด้วย มี ผู้ ชอบ ส่ง บุตร หลาน ไป เล่าเรียน กัน มาก การ ศึกษา วิชา ชั้น สูง ขึ้น ไป นั้น ก็ มีความ ต้อง การ อยู่ มาก แต่ กระทรวง ทบวง การ ขาง กระทรวง ต่าง ก็ มี โรงเรียน สำหรับ ให้ กุลบุตร ได้ เล่าเรียน ศึกษา วิชา ชั้น สูง เพื่อ เข้า รับ ราชการ ใน กระทรวง ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ทหารบก, ทหารเรือ, โรงเรียน กฎหมาย, โรงเรียน แพทย์, โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน, โรงเรียน พาณิชการ แล โรงเรียน เพาะช่าง เป็น อาทิ ส่วน

๑. กระทรวง คุมหมคม

๒. สถานีรถไฟหลวง สายใต้, กรุงเทพฯ ฯ

ในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนั้น ในเวลาที่มีการฝึกหัดสั่งสอนอยู่ ๓ แผนก คือ แผนกบัณฑิตศึกษา ๑, ครูศึกษา ๑, รัฐประศาสนศึกษา ๑, โรงเรียนนี้ก็คือโครงของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้มีสืบต่อไป ในภายหน้านั้น หนึ่งในดินอันกว้างใหญ่เหมาะแก่การสร้างมหาวิทยาลัยนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทานให้ตั้งที่วัดใหญ่ที่จะเป็นมหาวิทยาลัยสืบต่อไป ที่กำลังก่อสร้างอยู่ก็จนสำเร็จอยู่แล้ว

ในที่สุดนี้ควร จะกล่าวถึงโรงเรียนมหาดเล็กหลวง อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเวลานี้กำลังปลูกสร้างอยู่นั้น โรงเรียนนี้เป็นพยานให้เห็นในพระมหากรุณาธิคุณที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชธุระฝักใฝ่ในความเจริญของการศึกษาอยู่ มากเพียงใด

อนึ่ง มหาวิทยาลัยและโรงเรียนซึ่งกล่าว มาว่า กำลังก่อสร้างอยู่นั้น เมื่อแล้วเสร็จ จะเป็นสถานที่ อย่างแบบไทยโบราณ อันดีที่ สุด ซึ่งภายในทำตามแบบอย่างใหม่ ที่นิยม กัน อยู่ในสมัยปัจจุบันนี้

การป้องกันรักษา

พระราชบัญญัติ ลักษณะ เกณฑ์ ทหาร นั้น ได้ประกาศใช้ทั่วพระราชอาณาจักร เวลา รับราชการในกองประจำการ นั้นมีกำหนด ๒ ปี ในราชการฝ่ายทหาร นั้น เจ้าหน้าที่ของกองทัพบกได้ จัดการ อย่างเคร่งครัด เมื่อมี ราชการ ทักษิณ ก็พร้อมที่จะ ทำการ ตามหน้าที่ได้ อย่างดี กำลังของกองทัพบก นั้นมี ๑๐ กองพล และ จัดเป็นกองทัพน้อย ๓ กองทัพ เป็นกองพลอิสระ ๑ กองพล ในกรุงเทพฯ มีโรงเรียนนายร้อยซึ่ง เป็น

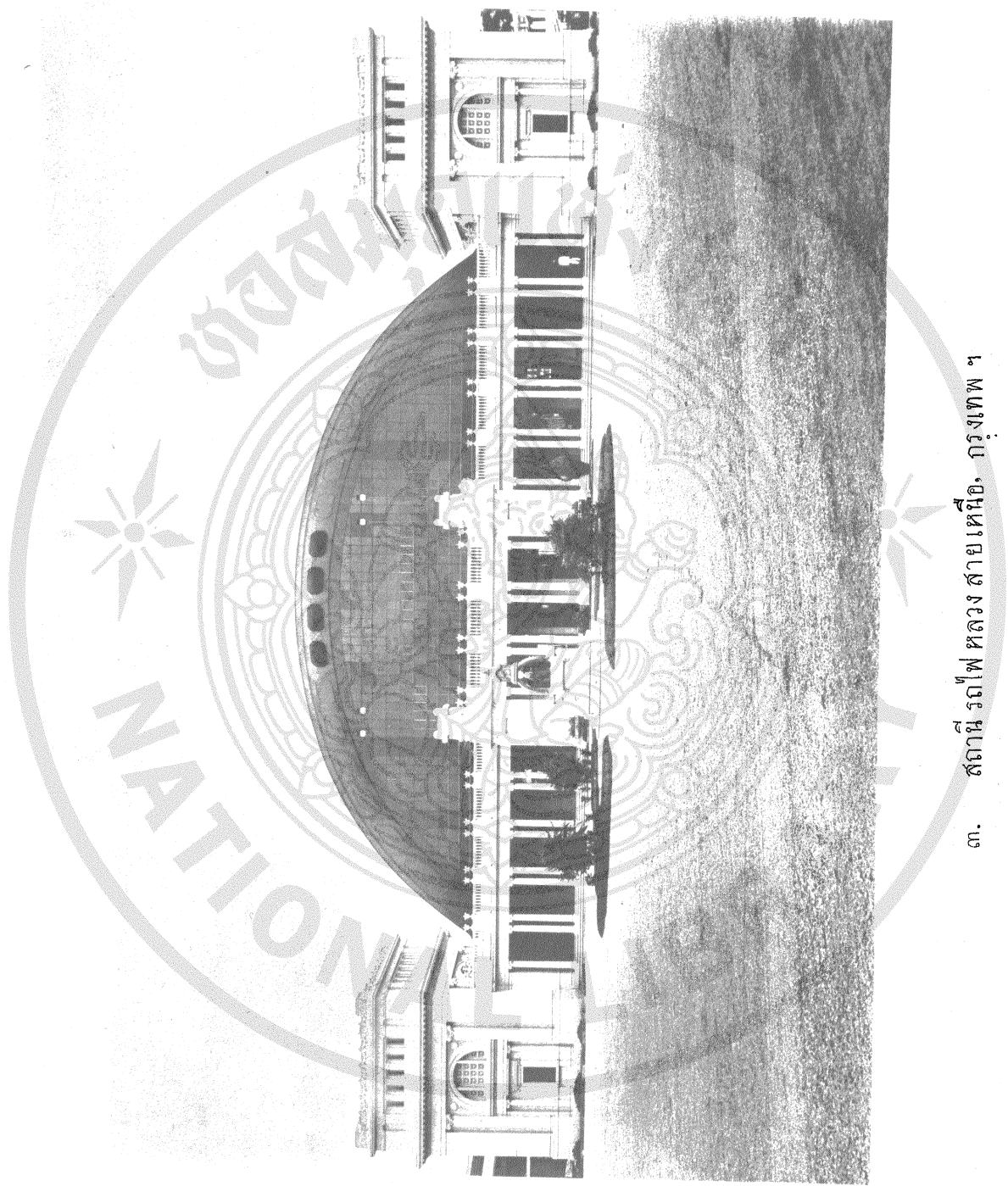
สำนักนี้ที่ศึกษาวิชา การ ทหาร ขก สำหรับ ผู้ที่ จะเป็น นายทหาร ชั้น
สัญญาบัตร แล นาย คาบ ส่วนโรงเรียน นายสิบ นั้น มีอยู่ ตามกรมทหาร
นอก จากนี้ยังมี โรงเรียนแม่ปืนแลโรงเรียนปืนใหญ่ สำหรับ นายทหาร
ชั้นสัญญาบัตร ด้วย ในการ บำรุง กำลัง ร่างกาย ทหารให้แข็งแรง แล

ผาสุก สบายนั้น เจ้าหน้าที่คอยเอาใจใส่ ตรวจตรา อยู่อย่างกวักขัน เครื่อง
อาวุธยุทโธปกรณ์ นั้น เป็นของ ที่นิยมใช้กัน ในสมัยนี้ทั้ง สั้น ในที่ใกล้
เคียง กรุงเทพฯ นั้น มีโรง ทำ กระสุนปืน อยู่แห่ง หนึ่ง นายทหาร ที่
เป็นผู้บังคับ การ แล ครูใน กองปืนนั้น ได้ ฝึกหัด มาแต่ประเทศ ยุโรป

ฝ่าย กองทัพ เรือ มีทหารเรือประจำการ ๕,๐๐๐ คน มีทหาร
กองหนุน ๒๐,๐๐๐ คน มีเรือปืน ๔ ลำ เรือพิฆาตคอปิโต ๒ ลำ แล
เรือคอปิโต ๔ ลำ ส่วนความมุ่งหมายที่จะจัด กองทัพ เรือ นั้น ก็มุ่งหมาย
จะให้ เป็น อย่างดี แลเพียงพอ ตาม หน้าที่ในเวลาที่ มีการ สงคราม โรงเรียน
ทหารเรือ นั้น มีหลักสูตร อย่างดี แล พอเพียง สำหรับ ราชการทหารเรือ

ส่วนกรมสรรพาวุธแลอยู่เรือนั้น ก็เพียงพอที่สามารถ จะซ่อมแซม
รักษา เรือรบต่าง ๆ เรือขรรทุกทหารแลเรือราชการอื่น ๆ อีกถึง ๑๐
ลำเศษนั้นได้

อนึ่ง ราชนาวิ สมาคม ซึ่งได้ตั้ง ขึ้นก็ มุ่ง หมาย จะเตือนใจชนชาว
สยามทั่วไปให้เห็น ความ สำคัญ แล ความ จำเป็น ในการ บังคับ รักษา พระ
ราชอาณาเขตร์ ทางฝ่ายนี้ เพื่อชัก จูง แล ปลุกใจชาวไทยให้ รู้ จัก รักชาติ
แลเมืองไทย อันเป็น บ้านเกิดเมือง บิดร แลรู้ จัก หน้าที่ ของ ตนที่ ควร ฉลอง
คุณ ชาติ แลบ้านเมือง ของ ตน อย่างใดนั้น

๓. สถานีรถไฟหลวงสายเหนือ, กรุงเทพฯ ฯ

พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว อันทรง พระคุณธรรมอันประเสริฐ ของ
เราได้ ทรง ตั้ง กอง เลือ่ป่า ขึ้น แล การ ตั้ง กอง เลือ่ป่า นั้น ก็ได้ แพร่ หลาย
ตลอดไปทั่ว พระราชอาณาจักร โดยเร็ว พลัน อนึ่ง ลูก เลือ่ที่ ได้ ทรง พระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ ตั้ง ขึ้น นั้น ก็ได้รับ ความอุปถัมภ์ บำรุง ของ ประชา
ชน พลเมือง ทั่วไปโดย เร็ว เหมือนกัน

อัตราโปรสนี้ยแลโทรเลข

ประเทศ สยามได้เข้า สากลโปรสนี้ย สยาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๘
เพราะฉะนั้น อัตราค่าธรรมเนียมโปรสนี้ย ใน ระหว่าง ประเทศ สยามแลนา นา
ประเทศที่เข้า อยู่ใน สากลโปรสนี้ย แล้ว นั้น คล้าย คลึง กัน การโปรสนี้ยไป
ต่าง ประเทศ นั้น จะฝากเงินทางโปรสนี้ยธนาคารซึ่งมี จำนวนเงินไม่เกิน
กว่า ๔๐ ปอนด์, ๑๐๐๐ แฟรงค์, ๘๐๐ มาร์ค, ๔๐๐ เหรียญแมกซิกัน,
หรือเหรียญ สิงคโปร์, ไปยัง นานา ประเทศได้ ห่อ วัตถุ ที่ส่งทางโปรสนี้ย
วัตถุ นั้น จำกัด น้ำหนัก เพียง ๕ กิโลแกรม หรือ ๑๑ ปอนด์ แต่เมือง
ฝรั่งเศสแลอินโดไชนา นั้น มีน้ำหนัก จนถึง ๑๐ กิโลแกรม ก็ส่งได้

ดวงตราโปรสนี้ยที่ออกใช้ อยู่ นั้น มีราคา ต่าง กัน ดังนี้ ๒ สตางค์,
๓ สตางค์, ๕ สตางค์, ๑๐ สตางค์, ๑๕ สตางค์, ๑ บาท, ๒ บาท,
๓ บาท, ๕ บาท, ๑๐ บาท, แล ๒๐ บาท,

หนังสือ ปกติของฝั๊กธรรมเนียมฝากถึงผู้รับซึ่ง อยู่ในแขวง จังหวัดเดียว
กัน ต้อง ปกติดวงตราค่าธรรมเนียม ๕ สตางค์ ทุกน้ำหนัก ๑๕ แกรม
ฝากไปต่าง หัวเมืองใน พระราชอาณาจักร สยาม ต้อง ปกติดวงตรา

ค่าธรรมเนียม ๑๐ สตางค์ ทุก หน้า หน้า ๑๕ แกรม

ฝากออกไป ยัง นานา ประเทศ ต้อง ปิดดวงตรา ค่าธรรมเนียม
๑๕ สตางค์ ใน หน้า หน้า ๒๐ แกรมแรก ต่อไป ต้อง เสีย ค่าธรรมเนียม
๑๐ สตางค์ ทุก ๆ ๒๐ แกรม หรือเศษของ ๒๐ แกรม,

ค่าธรรมเนียม สำหรับ หนังสือ จดทะเบียน ฝากถึง ค่ายโลก ๆ ต้อง
ปิดดวงตรา ค่าธรรมเนียม เพิ่มอีก ๑๕ สตางค์

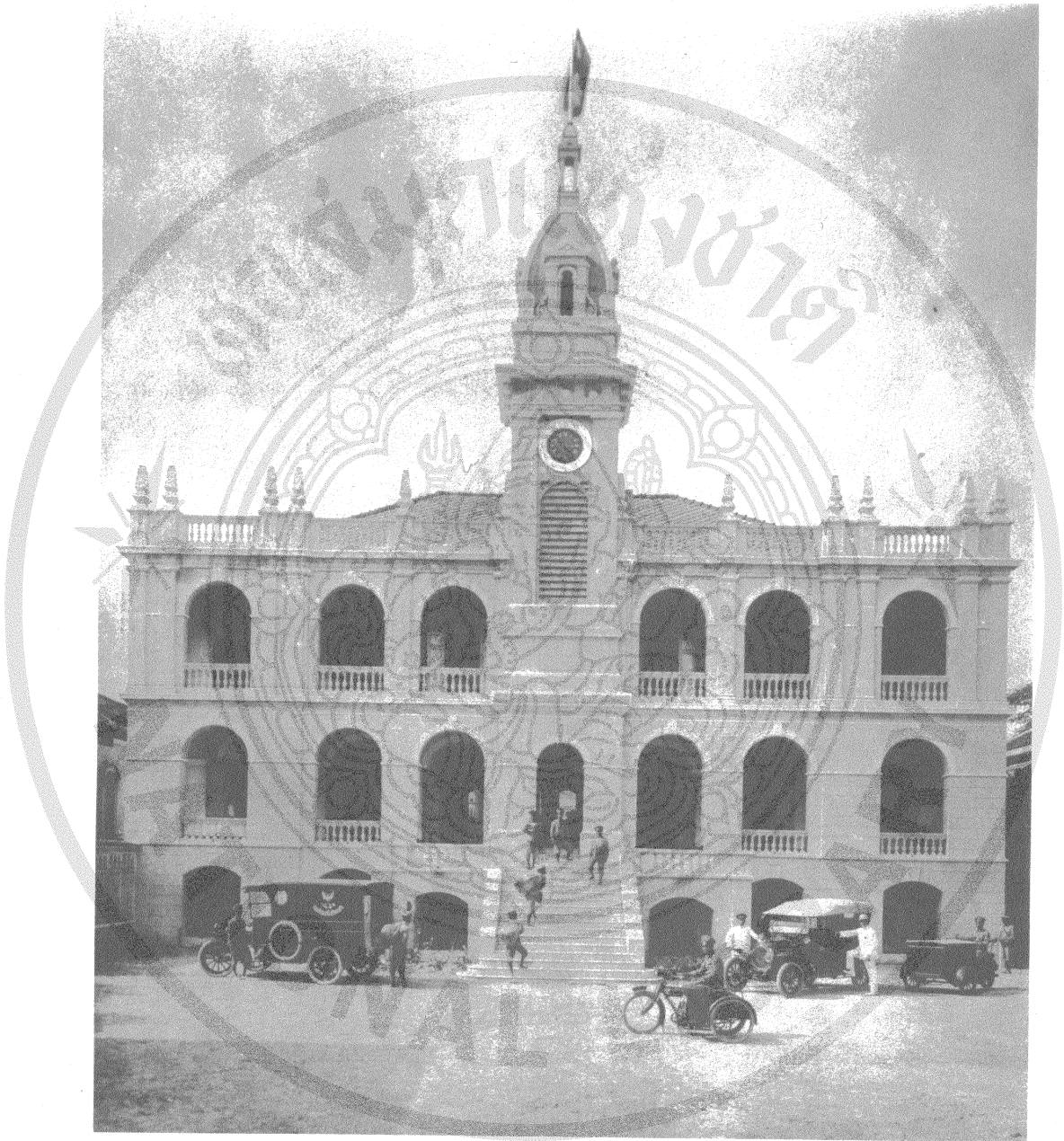
ไปรษณีย์บัตร ที่ ส่งไป มา ใน จังหวัด เดียวกัน ราคา แผ่น ละ ๒ สตางค์
ส่งไป ต่าง หัวเมือง ใน พระราชอาณาเขต ราคา แผ่น ละ ๓ สตางค์
ส่งไป ยัง นานา ประเทศ ราคา แผ่น ละ ๕ สตางค์ ถ้า มี ทบด้วย
ราคา แผ่น ละ ๑๐ สตางค์

อัตรา ค่าธรรมเนียม ส่ง หนังสือ พิมพ์ ต่าง ๆ ดังนี้
ส่ง ถึง ผู้รับ ซึ่ง อยู่ใน แขวง เมือง เดียวกัน หรือ ตาม หัวเมือง ใน
พระราชอาณาจักร สยาม ต้อง ปิดดวงตรา ค่าธรรมเนียม ๒ สตางค์
ทุก หน้า หน้า ๕๐ แกรม

ส่ง ออกไป ยัง ต่างประเทศ ต้อง ปิด ดวงตรา ค่าธรรมเนียม ๓ สตางค์
ทุก หน้า หน้า ๕๐ แกรม

อัตรา ค่าโทรเลข ใน พระราชอาณาจักร สยาม ใน ๑๐ คำแรก หรือ
น้อยกว่า เป็น เงิน ๑ บาท คำต่อ ๆ ไป คิด คำ ละ ๑๐ สตางค์

โทรเลข ที่ จะ มี ไป ยัง ทวีป ยุโรป (เว้น ประเทศ รัสเซีย แล เตอร์กี)
มี อัตรา ต่าง กัน ตั้งแต่ คำ ละ ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ถึง ๓ บาท
๔๐ สตางค์ แล้วแต่ จะ ส่ง ไป โดย ทาง สายใด

๔. ที่ทำการ กรมไปรษณีย์โทรเลข

ทางรถไฟ

นอกจากทางขนาดกว้าง ๑ เมตรของบริษัที่มีอยู่เพียง ๑๐๖ กิโลเมตรนั้น ทางรถไฟในประเทศไทยทั้งสิ้นเป็นของรัฐบาล คือ ทางรถไฟหลวง สายเหนือ ๑ แลทางรถไฟหลวง สายใต้ ๑ ทางรถไฟสายเหนือนี้เป็นทางขนาดกว้าง ๑.๕๐ เมตร ทำขึ้นไปทางพระราชอาณาเขตภาคเหนือแลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็ทางขนาด ๑ เมตรนั้น ทำลงไปทางพระราชอาณาจักรภาคใต้ เป็นทางรถไฟในระหว่างกรุงเทพ ฯ กับเมืองปิ้งแลเมืองสิงคโปร์ทางทิศใต้ แลเมืองพม่าทางทิศเหนือ

ทางรถไฟหลวงสายเหนือที่ไ้เปิดรับคนโดยสารแล้วในเวลานี้เป็นทางยาว ๔๔๘ กิโลเมตร แลที่กำลังก่อสร้างอยู่อีก ๗๓ กิโลเมตร ทางสายนี้มีทางแยกต่าง ๆ ดังนี้ ทางตะวันออกเฉียงเหนือแยกไปยัง นครราชสีมา, ทางตะวันออกเฉียงเหนือแยกไปยัง สวรรคโลกย์ ทางเหนือผ่าน นครลำปาง; นครลำพูน, ถึงนครเชียงใหม่เป็นสุดทาง สถานีใหญ่ต้นทางนั้น ตั้งอยู่ที่ตำบลหัวลำโพง นอกฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของลำแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากทางสายแยกแลสายกลางที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีทางแยกลงไปยังตำบลช่องนนทรีถึงลำแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นสถานีริมแม่น้ำด้วยอีกแห่งหนึ่ง

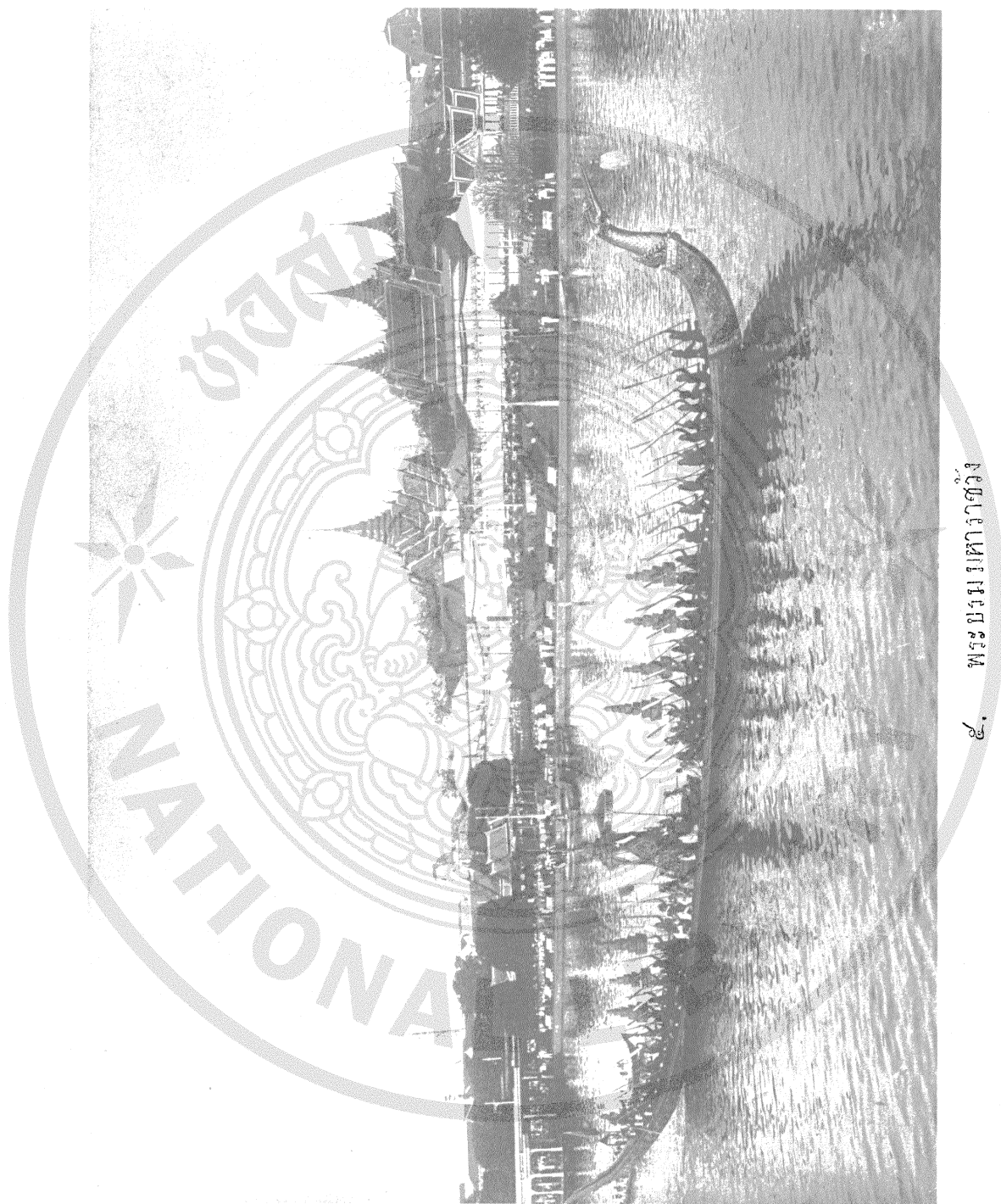
ทางรถไฟหลวงสายใต้นั้น สถานีใหญ่ต้นทาง ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางกอกน้อย ฝั่งตะวันตกแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา ทางสายนี้ได้ทำต่อลงไปจากทางรถไฟสายเพชรบุรีซึ่งไ้สร้างไว้ก่อน แลไ้เปิดรับคนโดยสาร

แล้วเมื่อปี พระพุทธศักราช ๒๔๔๖. ทาง รถไฟ หลวง สายใต้ นี้ จะได้ ทำ
 ลงไป เชื่อม ต่อ กับ ทาง รถไฟ ของ ประเทศ เฟเดอเรเตด มาเล สะเท็ด ทั้ง ทาง
 ฝ่าย ทวัน ออก แล ทวัน ตก ใน แหลม มลายู คือ ข้าง ทวัน ออก จะ ได้ เชื่อม
 ต่อ กัน ที่ เซอร์ แคน เมือง กลันตัน แล ข้าง ทวัน ตก ที่ เซอร์ แคน เมือง เครา
 ส่วน ที่ จังหวัด ตรัง นั้น ก็ เป็น สถานี ปลายทาง แห่ง หนึ่ง ของ ทาง รถไฟ
 สาย นี้ จาก ท่า เรือ ที่ จังหวัด ตรัง นั้น เรือ กลไฟ ที่ เติบ อยู่ ใน เวลา นี้
 จะ เติบ ถึง ยี่ นึง ใ้ ใน ๑๖ ชั่วโมง

จาก เพ็ชรบุรี ไป ทาง รถไฟ สาย นี้ ตัด ลง ไป ทาง ทิศ ใต้ ผ่าน ขาง
 ตะพาน, ชุมพร, หลังสวน แล สุราษฎร์ธานี เมื่อ ถึง ท่ง สง แล้ว แยก
 ออก ไป เป็น สอง ทาง ทาง หนึ่ง แยก ไป ทาง ทวัน ตก ยี่ง ตรัง ส่วน ทาง
 ทวัน ออก นั้น ผ่าน ทาง ที่ แยก ไป ยี่ง นคร ศรีธรรมราช, พัทลุง, อุตะเกา, ยะลา
 แล ะแงะ ทาง สาย แยก นคร นั้น ยาว เพียง ๓๖ กิโลเมตร

ที่ ตำบล อุตะเกา นี้ มี ทาง แยก ไป ยี่ง ผัง ทวัน ตก แห่ง แหลม มลายู
 ผ่าน เมือง เครา ทาง หนึ่ง ยาว ๔๘ กิโลเมตร แล แยก ลง ไป ยี่ง สงขลา
 อีก ทาง หนึ่ง ยาว ๒๘ กิโลเมตร

ทาง รถไฟ สาย ใต้ ที่ สร้าง ขึ้น เพื่อ บำรุง บ้านเมือง ให้ เจริญ แล เพื่อ
 ให้ ไป มา ได้ ทั่ว ใน ระหว่าง กรุง เทพ ๑ กับ มณฑล ต่าง ๆ ใน พระราชอาณา
 จักร ภาควิได้ ด้วย ใน เวลา นี้ คมนาคม ที่ มี อยู่ ก็ มี แต่ เรือ ที่ เติบ ตาม ชาย
 ทะเล หรือ ทาง บก ซึ่ง เป็น ทาง ไกล กัน คาร มาก เช่น ต้น ว่า ถ้า จะ ไป กับ
 เรือ กลไฟ ที่ เติบ อยู่ เสมอ จาก กรุง เทพ ๑ ถึง สงขลา ก็ ต้อง ใช้ เวลา ๔ วัน
 หรือ ถ้า จะ เติบ ทาง บก แล้ว ก็ จะ ต้อง ใช้ เวลา เดือนเศษ แต่ ถ้า จะ เติบ ทาง

๔. พระที่นั่งพุดตาน

โดยรถไฟ และเมื่อกรมรถไฟเดินรวดเร็ว (เอกสระเปร์ค) แล้วก็จะไปถึงสงขลาได้ภายใน ๒ วัน ถ้าใครครองคุณแล้วสำหรับประเทศเล็กที่ทำการใหญ่โต ต้องลงทุนรอนมากมายเช่นนี้ ก็ย่อมจะเป็นการใหญ่อยู่ เพราะท้องที่ต่าง ๆ ที่ทำทางรถไฟผ่านไบนั้น มีพลเมืองเขายางมาก นัก ส่วนเวลาที่ย่อมนั้นเข้าไบนั้น ในบางคราวเวลาเมื่อถ่ายลงไประสนีถึงกรุงสยามลงเรือที่จะเข้ามากรุงเทพฯ ซึ่งตามธรรมดาต้องคอยฝากเข้ามากับเรือที่จะมีเข้ามากรุงเทพฯ นั้น ถ้าต้องคอยเรืออีกด้วยแล้วเวลาที่ย่อมนั้นเข้าไบนี้อีกโดยส่งลงไประสนีขึ้นบกโดยทางรถไฟที่เมืองไประคองขึ้นมายังกรุงเทพฯ ที่เดียว ก็จะมีน้อยกว่าเวลาที่ย่อมนั้นเข้าไบนี้อีกกล่าวมาแล้วนี้

อนึ่งบรรดาคนโดยสารซึ่งขึ้นบกที่ปีนัง จะหลีกเลี่ยงการโดยสารไปกับเรือผ่านทางเมืองสิงคโปร์ ซึ่งต้องเดินทางในทะเลไกลมากนั้นได้ก็ด้วย ทั้งจะประหยัดเวลาที่ต้องเดินทางอยู่ในเรือแลที่ที่จะต้องคอยเรือที่จะมีเข้ามาจากสิงคโปร์นั้นได้อีกด้วย

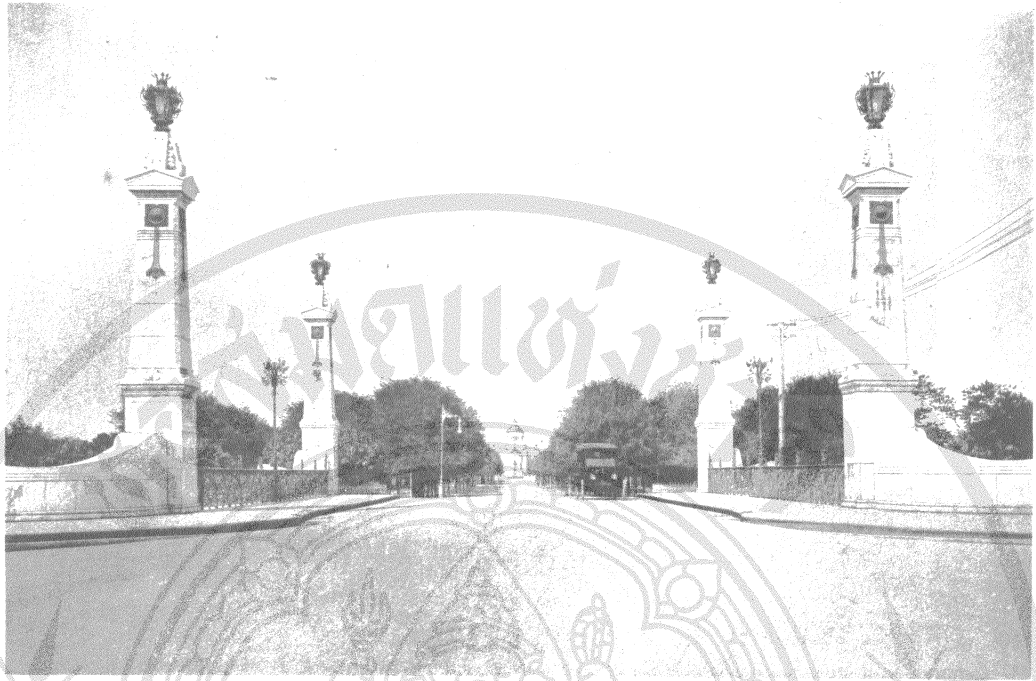
การประหยัดเวลาเดินทางลงไบนี้นี้ ใช้แต่จะเป็นประโยชน์ใหญ่สำหรับพวกพ่อค้าพานิชที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ฝ่ายเดียวก็หาไม่ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เดินทางแลชาวต่างประเทศที่ทั้งเคหะสถานอยู่ในกรุงสยาม จะลาออกไปพักแลเยี่ยมประเทศบ้านเมืองตนนั้นด้วย ส่วนสำหรับนักเที่ยวรอลอยโลกย์ก็น่าจะเหมาะแก่ความประสงค์มาก เพราะสำหรับนักเที่ยวเช่นนี้ ถ้าขึ้นจากเรือที่เมืองปีนังแลข้ามมาขึ้นรถไฟที่เมืองไประ ซึ่งอยู่ที่ฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู ตรงเกาะปีนังข้ามฝั่ง

ขึ้นมายังกรุงเทพฯ แล้ว ก็จะได้เห็นบ้านเมืองอันน่าทึ่งน่าชมตลอดทาง
 หนึ่ง ท้องที่เหล่า นั้น จะว่า ยังไม่มีใครเคยรู้จักดีนักก็ได้ เมื่อได้เที่ยว
 ดูเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครแล้ว ถ้ามีความ
 ประสงค์จะกลับทางเรือลงไปเมืองสิงคโปร์ แล้วเดินทางต่อไปใน
 ประเทศตัวนอกก็ได้ หนึ่งผู้เดินทางเที่ยวในประเทศตัวนอก เช่น
 เมืองจีนแลเมืองญี่ปุ่นนั้น ถ้าจะเข้ามาเที่ยวในกรุงเทพฯ จะเข้ามา
 โดยทางเรือแลกลับทางรถไฟก็ได้เหมือนกัน

จนถึงในกาลบัดนี้ผู้ที่เข้ามาเที่ยวเยี่ยมเยือนกรุงเทพฯ มีน้อย ก็
 คงเป็นเพราะเหตุที่หนทางไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองสิงคโปร์ มี
 แต่ทางเรือที่นำเรืออยู่ทางเดียว แต่เมื่อมีทางรถไฟแล้ว ถ้าจะเดินทาง
 โดยรถไฟ ก็ไม่ต้องกังวลถึง การที่จะเดินทางกลับลงไปกับเรือ
 ยังสิงคโปร์ ซึ่งในเทศกาลมรสุมนั้น จะไม่เปนความทุกข์สบายเลย

ทางรถไฟหลวงที่ได้เปิดรับคนโดยสารแล้วในเวลานี้ มีอยู่ดังนี้
 รถไฟสายใต้ ๑,๑๗๕ กิโลเมตร แลกำลังก่อสร้างอยู่ ๑๗๖ กิโลเมตร
 รถไฟสายเหนือที่ได้เปิดเดินแล้ว ๙๔๘ กิโลเมตร แลที่
 กำลังก่อสร้างอยู่ ๒๔๙ กิโลเมตร รวมทางรถไฟหลวงที่ได้เปิดแล้ว
 ๒,๑๒๓ กิโลเมตร

ทางรถไฟหลวงสายใต้นั้น ทำผ่านลงไปในคาบสมุทมลายู ซึ่งเป็น
 ส่วนหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางภาคใต้ ตั้งแต่ ๖ ดีกรี ถึง ๑๓ ดีกรี
 แลทิศเหนือ พลเมืองในพระราชอาณาจักรภาคนี้มีทั้งไทยแลมลายู
 รวมกันประมาณ ๑,๑๕๐,๐๐๐ คน

๖. ถนนราชดำเนิน

๗ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ภูมิที่ของ พระราชาณาจักร ภูมินี้มีภูเขามาก แลสิ่งที่มีประโยชน์
อันเกิดแก่บ้านเมืองแถบนี้ นอก จากเขาก็มีแร่ธาตุต่าง ๆ เช่นของ
สำคัญ ส่วนแร่ที่บุกนั้นเป็นแร่ที่มีแพร่หลายมากกว่าแร่อื่น ๆ นอก
จากนี้ก็มีสีต่าง ๆ ที่ใช้ย้อมผ้า ไม้ต่าง ๆ ที่มีราคา (ในท้องที่
ต่าง ๆ แถบนี้ มีป่าไม้ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการปลูกสร้างอยู่มาก) หิน
ต่าง ๆ, หินมันยาง, พริกไทย, ลูกจันทน์, ฝรั่งอินเดีย, เต่ากระแล
ไข่จระเมต ชนคนที่แปลกปลาดต่าง ๆ, หินสัตว์ป่าต่าง ๆ,
แลไหม, โค, กระบือ, แลช้างที่อยู่เป็นฝูงแลโขลงนั้นมีมาก ส่วนม้า
นั้นไม่มีใครจะมี

บ้านเมือง แลท้องที่ต่าง ๆ ที่ทางรถไฟผ่านไปนั้น มีของน่าดู
น่าชมสำหรับนักเที่ยวตลอดทาง ส่วนพื้นของ ภูมิประเทศ สองข้างทาง
รถไฟนั้นเล่าก็มีทั้งทุ่ง, นา, ป่า, เขา, แลห้วยธารลห่านเหวต่าง ๆ
นา ๆ อันงดงามน่าชมยิ่งนัก

บ้านเมืองที่สำคัญตามทางรถไฟสายนี้ คือ นครปฐม, ราชบุรี,
เพชรบุรี, ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, สงขลา, ซึ่งตั้งอยู่
ทางฝั่งตะวันออก แลตรงอยู่ทางฝั่งตะวันตก

กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็น พระนครหลวง ของ ประเทศสยามนั้น
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อันเป็นปฐมบรมกษัตริย์มหาจักรกรี
บรมราชวงศ์ ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อปี พระพุทธศักราช ๒๓๒๕ ตั้ง
อยู่ทั้ง สอง ฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่าง จากปากน้ำประมาณ ๔๐ กิโลเมตร

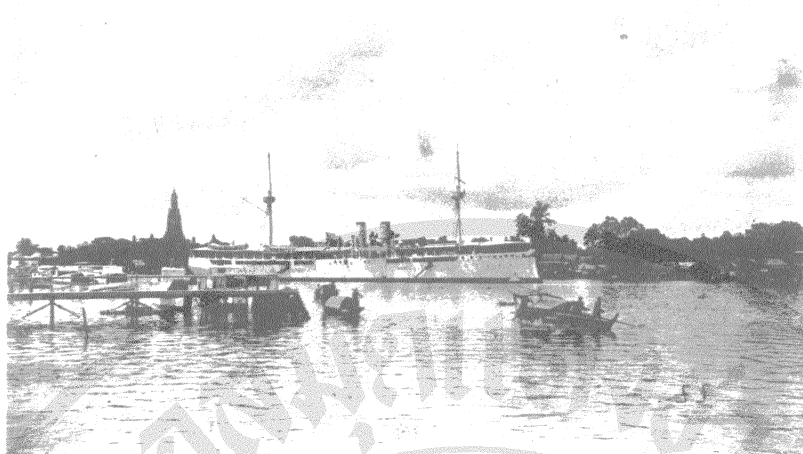
เมตร หรือ ๒๒.๔ กิโลเมตร โดยทางตรง แม่น้ำนี้เพนท่าเรือ
สำหรับเรือรบแลเรือค้าขาย เพราะกว้างใหญ่แลมีน้ำลึกมาก ที่
เรือทะเลอย่าง กิณน้ำลึก จะเดินได้ สดวกเมื่อใดข้ามพ้นสันดอนแล้ว การ
ที่มีสันดอนกีดกันอยู่เช่นนี้ จึงจำกัดขนาดเรือที่จะขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ
ได้ นั้น ต้อง กิณน้ำเพียง ๑๒ ฟุต ๖ นิ้วถึง ๑๔ ฟุต ๖ นิ้ว จึงจะข้าม
สันดอนเข้ามาได้ในเวลาน้ำขึ้นมาก

กรุงเทพพระมหานครนั้น นับว่าเพนเมืองที่เจริญรุ่งเรืองอย่าง
ที่นิยมกันในสมัยนี้ได้ เมืองหนึ่ง มีถนนหนทางอันงดงาม สะดวกเรียบ
ร้อย ยานล้อต่าง ๆ เดินได้ สดวกแล จุติโคมไฟฟ้าทั่วไปยาวประมาณ
๑๔๕ กิโลเมตร มีทางรถรางไฟฟ้ายาวประมาณ ๓๗ กิโลเมตร
กับมีน้ำประปาแลใช้ จุติโคมไฟฟ้ากันทั่วไป

อนึ่งควร จะ รวบรวมถึง ว่า กรุงเทพเพนเมืองหนึ่งที่ได้ใช้ จุติโคม
ไฟฟ้า ก่อนข้างฝ่ายตะวันออกนี้ ประเทศหนึ่ง หรือบางทีก็ เพนเมืองแรก
ที่ได้เริ่มใช้ จุติโคมไฟฟ้าในทวีปเอเชียฝ่ายตะวันออกนี้ กระมัง

บรรดาคลองใหญ่ น้อย ต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ มาก มายใช้เพนทาง สำหรับ
เรือสัญจรไป มา แทนถนนหนทาง มาแต่ใน กาล ก่อนนั้น นักเที่ยว ซึ่ง ชอบ
ท่องเที่ยว รอยโลกย์ ซึ่งเคยได้ เข้า มาในกรุงสยามแล้วนั้น ชอบเปรียบ
เทียบ กรุงเทพ พระมหานคร ว่าคล้าย กับ เมือง วิกิโคในยุโรป

เนื้อที่ภายใน กำแพง พระนคร มีประมาณ ๒๔ ตาราง กิโลเมตร
พลเมือง ตาม ขาณูชี สัมโนครวที่ได้ สำรวจในครั้ง ที่ สุกตมี ๕๔๐,๖๗๙ คน
เคหะสถาน บ้านเรือนที่เป็น ฝากระดาน มุง ด้วย จาก มาแต่เก่า ก่อนนั้น ก็

๘. แม่ค้าเจ้า พระยา แลเรือ พระที่นั่ง

๙. กำแพง พระ นคร

๑๐ ถนนใน กรุงเทพฯ

๑๑. โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์

ได้เปลี่ยนเป็น คึก รามเสียแล้วโดยมาก แต่ถึง กระนั้น ก็ที่ กรุงเทพฯ ฯ
ยัง รักษา รูปทรง สันฐาน ของ เมืองในฝ่าย ควัน ออก อันงตงาม น่าดูไว้ได้ อย่าง
น่าพิศม

จากบนภูเขาทองซึ่ง เป็น ที่สูง มากใน กรุงเทพฯ ฯ แห่งหนึ่ง ที่ จะ แล
เห็น ส่วนใหญ่ ของ พระ มหา นครได้ ที่ นั้น จะ เห็น ยอด มณฑป, ยอดปราสาท
ปราสาท ราชทานแล ยอดเจดีย์ ต่าง ๆ อัน สละสลวยงดงาม แลหลังคา
สี ต่าง ๆ อันมี สีงาม สด สดาก หลังคา สี เหล่านี้ คือ หลังคา พระที่นั่ง
ใหญ่ น้อย ต่าง ๆ ใน พระ ราชนิเวศ แลโยสถ์วิหาร ภาณเปรียญตาม วิชา
อาราม เป็นต้น โผล่ สฟรัง ขึ้น มาทางโน้นข้าง ทางนี้ข้าง จาก หมู่ ต้นไม้
อันเขียวชอุ่ม

ส่วน พระ มหา นคร ตอน ส่วน กุสิดที่ ได้ สร้าง ขึ้นใหม่ นั้น ควร ได้
รับ ความ ชมเชย ว่า เปนแบบ ตัว อย่าง อันดี ในการ กะวาง แบบแผน บ้านเมือง
สำหรับ สมัย นี้ได้ ที่ส่วน กุสิดนี้มี พระ ราชวัง ซึ่งเป็น ที่ ประทับ ใน กรุงเทพฯ ฯ
แห่งหนึ่ง ใน ระหว่าง พระ ราชวัง กุสิดแล พระบรม มหา ราชวัง นั้น มีถนน
พระราช ดำเนิน คัด ต่อ ถึง กัน ถนน พระราช ดำเนินนี้ยาว ประมาณ ๓ กิโลเมตร
เมตร กว้าง ประมาณ ๖๐ เมตร เป็นถนน ที่ กว้างขวาง โอ่โถง ร่มรื่น
งดงาม ยิ่งนัก ด้วย ตาม สอง ข้าง ถนน สาย นี้ ปลูก ต้นไม้ เปรน ระบาย ตลอด
ทั่วไป หนึ่งในถนน ราช ดำเนินนี้ มีสะพานซึ่ง ทำ ด้วยศิลาอ่อนอันวิจิตร
งดงาม สาม สะพาน ในบริเวณ พระราช วัง กุสิดที่ ปลายทาง ถนน พระ
ราช ดำเนินอัน งาม นี้ เห็น พระ ที่นั่ง อนันต สยาม อัน ทำ ด้วยศิลาอ่อน

แลในพระ ลานหน้า พระที่นั่ง องค์นี้ มีพระบรมรูป พระบาท สมเด็จพระ
รามาธิบดี ที่ ๕ ทรงม้า ประดิษฐานไว้ด้วย

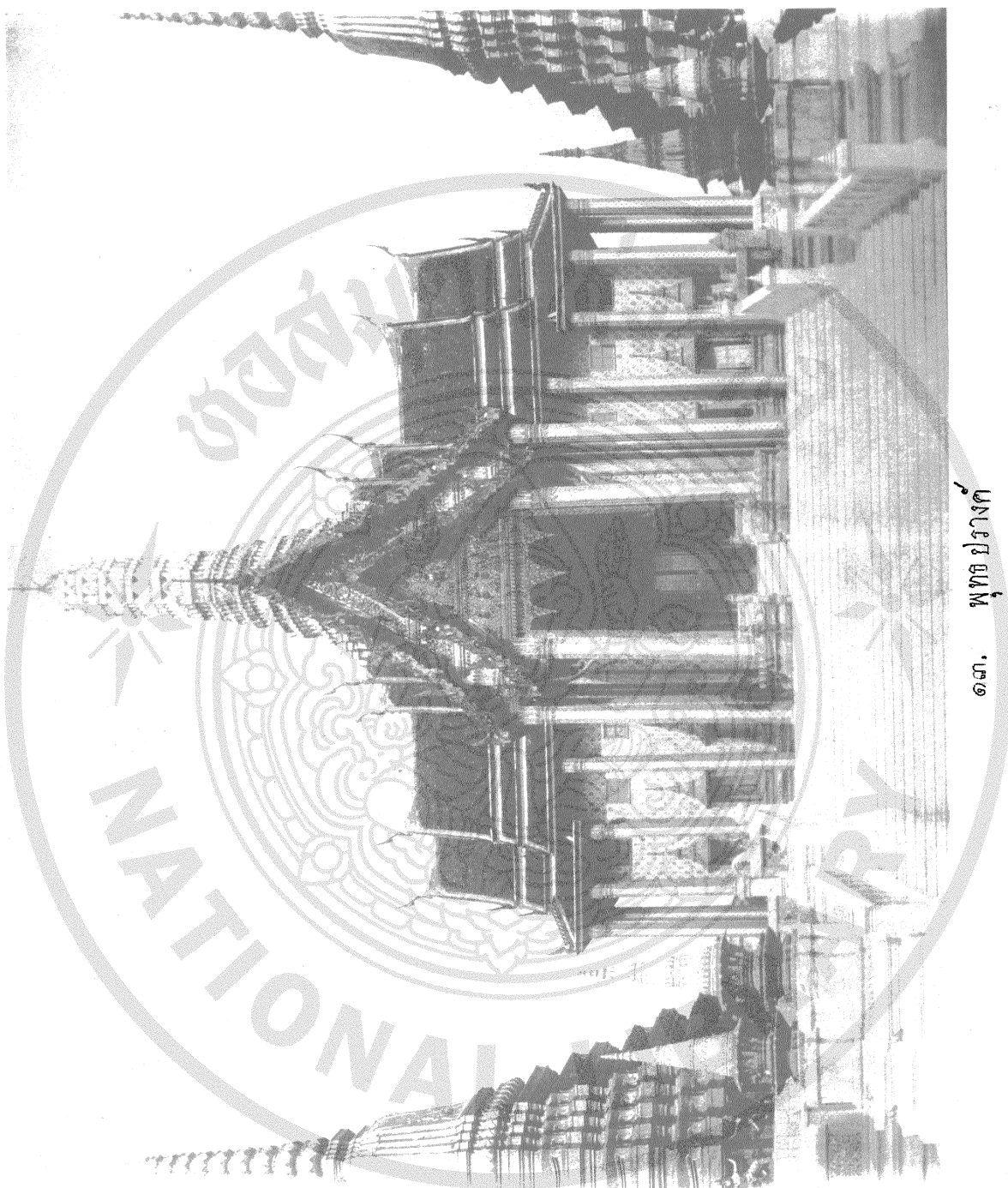
ที่ทำการค้าขายแลตั้งเคหะสถานของชาว ยุโรปไทย มากนั้น อยู่
ข้าง ภาควิไลแลตวัน ออกเฉียงใต้แห่ง พระมหานคร ซึ่งสถานทูตแล
กงสุล นานา ประเทศ ก็ตั้งอยู่ในแถบนี้โดย มากด้วย เหมือนกัน

พระราชวัง ซึ่งเป็นที่ประทับของ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใน
กรุงเทพ พระมหานคร นั้น คือ พระบรมมหาราชวังแล พระราชวังดุสิต
นอกจากนี้ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมี พระราชฤทธสถานจิตรลดา
รโหฐานในบริเวณสวนดุสิตอีกแห่งหนึ่ง ส่วนสมเด็จพระศรีพัชรินทราบ
พระบรมราชินีนาถ พระราชชนนี พระพันปีหลวง นั้น เสด็จประทับอยู่
ณพระตำหนัก พญาไทย ซึ่งอยู่ใกล้กัน

พระบรมมหาราชวัง นั้น มีกำแพงโอบล้อมอย่างโบราณอยู่โดย
รอบ ภายในกำแพงนี้เห็นยอดปราสาทต่าง ๆ อัน
สูงระหงแลพระที่นั่งใหญ่ น้อย ในพระราชนิเวศ เหล่านี้อร่าม ล้วนไปด้วย
แก้วแกมสุวรรณ ส่วนภายนอกกำแพงนั้นเล่า ก็มีสนามหญ้าแลท้อง
สนามหลวงอันเขียวชะอุ่มรายรื่นเป็นที่ประลองกำลังพลแลการ กีฬาต่าง ๆ
ประกอบเข้ากับถนนหนทาง กว้างใหญ่ซึ่ง มีสีขาว วัดพระศรีรัตนศาสดา
รามอันสง่างาม แลสถานที่ราชการต่าง ๆ เหล่านี้ บรรดาชาว
นานาชาติประเทศที่ได้เคยเข้ามาเห็นแล้วนั้น มีความเห็นกันว่าเป็นที่
วิจิตรงดงามน่า พึง ชมในฝ่ายบูรพาทวีปแห่งหนึ่ง ถ้าขออนุญาตได้
บรรดาผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียน ประเทศสยาม ควรเข้าไปชมในพระบรม

๑๒. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๑๓. พุทธปรางค์

มหา ราชวัง แลพระที่นั่ง อนันต สมาคม ที่ พระ ราชวัง ดุสิต นั้น ด้วย

บรรดา วัดวาอาราม ต่าง ๆ นั้น ยิ่ง คง รักษา การ ก่อสร้าง ตามแบบ
ฝีมือ ช่างไทย อย่างโบราณไว้ สถานที่ เหล่านี้ บางที จะ นับว่า เป็นสิ่ง ที่ควร ทุ
ควร ชมใน พระมหา นคร ได้ อย่างหนึ่ง ซึ่ง ผู้ที่ เข้า มา เที่ยว เยี่ยม เยียน
กรุง เทพ ฯ ควร ทุ ข้อ ความ ที่ จะ บรรยาย ต่อ ไป นี้ จะ กล่าว ถึง ตำแหน่ง
ของ วัด ที่ สำคัญ ต่าง ๆ ใน กรุง เทพ ฯ บาง วัด โดยสังเขป

วัด พระศรีรัตน ศาสตรา ราม ที่ นิยม เรียก กัน ว่า วัด พระแก้ว นั้น
พระบาท สมเด็จพระ รามาธิบดี ศรีสินทร มหาจักรกรีบรมนาถ พระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ปฐมบรมกษัตริย์ มหาจักรกรีบรมวงศ์ ได้ทรง
สร้างขึ้นเมื่อสถาปนา กรุง เทพ พระมหา นคร อมร รัตนโกสินทร ฯ เมื่อพระ
พุทธศักราช ๒๓๒๕ เป็นที่ประดิษฐาน พระมหามณีรัตนปฏิมากรแก้ว
มรกต พระอารามนี้เป็นพระอารามหลวงอยู่ในกำแพงพระบรมมหาราช
วัง ไม่มี พระสงฆ์ อยู่ในอารามนี้ พระราชพิธีคือ น้ำพระพิพัฒน์ สัตยา
แล พระราชพิธี บางอย่าง ก็ทำในพระอารามนี้ แลเป็นที่ พระราชวงค์
หลวงค์ ทรงผนวช เป็น พระภิกษุ สงฆ์ ด้วย

วัด พระเชตุพนวิมลมังคลาราม เดิมชื่อ วัดโพธารามเป็นวัดเก่า
ก่อนสร้าง กรุง เทพ ฯ ตั้งอยู่ในกำแพงพระนคร ช้างทิศใต้แห่งพระบรม
มหา ราช วัง พระบาท สมเด็จพระ รามาธิบดี ศรีสินทร มหาจักรกรีบรม
นาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงสถาปนาใหม่ทั่วทั้งพระอาราม
แล้ว พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ครั้น
ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทร มหา

บดินทร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง ปฏิสังขรณ์ แล ก่อสร้างเพิ่มเติม
ขึ้นอีกมาก รวม ทั้ง พระพุทธรูปขนาดใหญ่ องค์ หนึ่ง ยาว ๑ เส้น
๒ วา ๒ ศอก แล ได้ เชิญ พระพุทธรูปหล่อโบราณต่าง ๆ ลงมาจากเมือง
ฝ่ายเหนือมา ประดิษฐานไว้ ใน พระอารามนี้ เปนอัน มาก กัวยัดนี้ เปน
วัดที่ใหญ่โตมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกรัชกาล ก็ได้ทรง
ปฏิสังขรณ์ ทำนุบำรุงเสมอมา

วัดอรุณราชวราราม นามเดิม ชื่อ วัดแจ้ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้า
พระยาฝั่งตะวันตก เปนวัดที่สร้างมาแต่ ก่อนตั้ง กรุงเทพ พระ มหา นคร
ครั้น ต่อ มาใน รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระ รามาธิบดี ศรีสินทร มหา อิศร
สุนทร พระพุทธรูป เลิศล้ำ นภาลัย ได้ทรง ปฏิสังขรณ์ ทัวทั้ง พระ อาราม แล
ทรง สร้าง พระ อุโบสถใหม่ พระ ราชทาน นามใหม่ ว่า วัดอรุณ ราชวราราม
พระบาท สมเด็จพระ รามาธิบดี ที่ ๓ ได้ทรง สร้าง พระ ปรารักษ์ใหญ่ อัน วิจิตร
งดงามขึ้น ตั้ง ปรารักษ์ อยู่ใน กาล บัณฑิตนี้ พระ ปรารักษ์ ^{นี้} ~~นี้~~ ๑ เส้น
๑๓ วา ๑ ศอก ใน รัชกาลที่ ๕ เกิดเพลิงไหม้ พระ อุโบสถ พระ บาท
สมเด็จพระ รามาธิบดี ศรีสินทร มหา พุฒ ลงกรณ์ พระ รุจจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ได้ทรง ปฏิสังขรณ์ พระ อุโบสถ, พระ ปรารักษ์, แล สิ่งอื่น ๆ ที่ชำรุด
ทรุดโทรมนั้น แทบ ทัวไป เมื่อแล้วเสร็จ ได้ มี การ มหรศพ นลง เปน การ
ใหญ่ ตาม ประทีป ด้วย โคม ไฟฟ้า ทัวทั้ง องค์ พระ ปรารักษ์

วัดสระเกษ ตั้งอยู่ริม คลอง มหา นาค เดิม ชื่อ วัดสระแก เปน
วัด ที่มี มา ก่อน สร้าง กรุงเทพ พระ มหา นคร พระบาท สมเด็จพระ รามา
ธิบดีที่ ๑ ทรง ปฏิสังขรณ์ ใหม่ ทัวทั้ง พระ อาราม แล้ว พระ ราชทาน นาม

๑๔. วัดพระเชตุพน

๑๕. วัด ชลบุรี

ใหม่ว่า วัดสระเกษ ครั้นถึง รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาบดินทร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง แลทรงสร้างบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ตามอย่างซึ่งเคยมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาโบราณขึ้นด้วย ครั้นถึง รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ชั้นบนบรมบรรพตนี้ องค์ ๑ แต่ยังไม่ทันสำเร็จ ก็เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕ ได้ทรงสร้างต่อมาจนแล้วสำเร็จบริบูรณ์ แลมีงานมหรคพฉลองเป็นการใหญ่ หนึ่งในบริเวณบรมบรรพตอันมีทำเลกว้างขวางแลอยู่ในที่ประชุมชนนั้น ในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ซึ่งเป็นวันนิยมไหว้พระเจดีย์ฐานนี้ ประชาราษฎรมีการออกร้านขายของเป็นงานประจำปีแลเป็นที่นิยมของพลเมืองทั่วไปแห่งหนึ่ง

วัดสุทัศน์เทพวราราม ตั้งอยู่ในกำแพงพระนคร ข้างตะวันออก ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ทรงเริ่มสร้างขึ้นแต่ยังไม่ทันแล้วบริบูรณ์ก็เสด็จสวรรคต ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาเจษฎาบดินทร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาจนสำเร็จบริบูรณ์ พระพุทธปฏิมากรที่เป็นพระประธานในพระอุโบสถแลวิหารหลวงในพระอารามนี้ เป็นพระหล่อโบราณที่ได้เชิญลงมาจากเมืองสุโขทัยแต่ รัชกาลที่ ๑

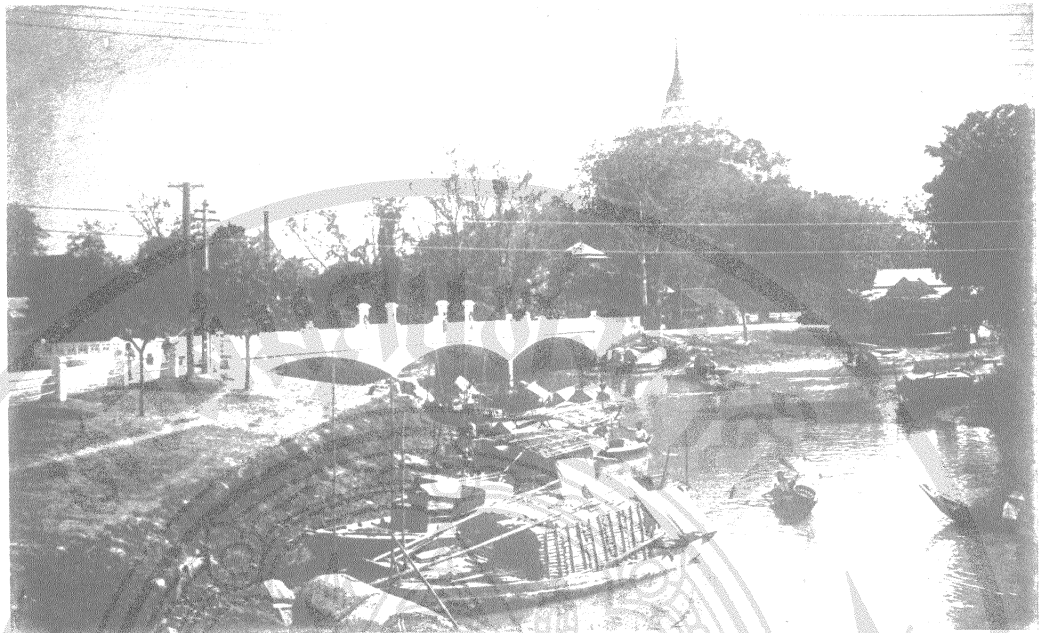
วัดเบญจมบพิตร เดิมชื่อวัดแหลม ตั้งอยู่ริมคลองเปรมประชากร เป็นวัดมีมาแต่เดิม ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔ เจ้า

นาย ๕ พระองค์ทรงช่วยกันปฏิสังขรณ์ พระบาท สมเด็จพระ รามาธิบดี ศรี
 สินทร์ มหา มงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง พระราชทานนามว่า
 วัดเบญจมบพิตร ครั้นเมื่อ พระบาท สมเด็จพระ รามาธิบดี ศรี สินทร์ มหา
 รุपालงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างสวนดุสิตแล พระ
 ราชวัง ได้ทรง พระปฏิสังขรณ์ใหม่ทั่วทั้งพระอาราม โดยฝีมือช่างแบบ
 ไทยอันวิจิตรบรรจงยิ่งนัก แลโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นไปหล่อถ่ายแบบ พระ
 พุทธชินราช ที่เมืองพิษณุโลก ลงมา ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ เปนพระ
 ประธาน แล พระราชทานนามวัดนั้นใหม่ว่า วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
 อันพิพิธภัณฑสถานนั้น ก็ไม่ควร เว้นเสีย ควรไปดูด้วย เพราะ
 มีของโบราณต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพงษาวดารของประเทศอยู่ มาก

สำหรับนั้น ถึงจะได้เปลี่ยนแปลงไปมากมายไม่เหมือนอย่างแต่ก่อน
 ก็ดี แต่ก็เป็นที ๆ ควรไปดู เพราะเป็นตำบลที่พวกจีนอยู่ แลยังเป็น
 ตลาดใหญ่อันสำคัญ มาก อยู่ในเวลา นี้เหมือนกัน

การหัตถกรรมในกรุงเทพ ฯ นั้นมีน้อย แต่ก็มี การทำ สุนัข แล
 ปูนซิเมนต์ ซึ่งใช้แพร่หลาย มาก นอกจากนี้มีโรงทำ กระสุนปืน ของ
 กองทัพบก ด้วย อีกแห่งหนึ่ง

ในกรุงเทพ ฯ นั้นมีสโมสร สถานต่าง ๆ อยู่หลายแห่ง คือ ราช
 กริฑาสโมสร ซึ่งสร้างขึ้นใหม่ อยู่ใน พระบรมราชูปถัมภ์ ที่สโมสรนี้
 เป็นที่ ประชุม ทั้งชาวไทยแล ชาวต่างประเทศ ส่วนสโมสรไทย นั้น คือ
 สโมสรเสือป่า แล สโมสร ราชศฤงคาร สมาคม นอกจากนี้ยังมี สโมสร

๑๖. ประม. บรรพต, วัดสระเกษ

๑๗. วัดสุทัศน์

๑๘. วัดเบญจมบพิตร

๑๙. พระสมุทรเจดีย์

อื่น ๆ เช่น อยู่ในเท็คคลับ, บริษัทชคลับ, แลเยอรมันคลับ, เหล่านี้ นับว่า
เพียงพอแก่ความต้องการของคณะชาวต่างประเทศ

ธนาคารใหญ่ นั้น มีอยู่ ๔ แห่ง คือ สยามกัมมาจล, ช่องกงแล
เซี่ยงไฮ้, ซาเคอร์แบงก์ออฟอินเดีย, ออสตราเลียแอนท์ไชนา, แลธนาคาร
เคอร์แลงโกจีน, เป็นต้น

โฮเต็ลในกรุงเทพ ฯ นั้น มีออเรียนทัลโฮเต็ลซึ่งเป็นโฮเต็ลใหญ่
กว่าโฮเต็ลอื่น ๆ

งานนักชัตฤกษ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการศาสนาโดยมากนั้น คำ
นวดตามจันทร์คติ การนักชัตฤกษ์แลพิธีต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นพระราช
พิธีด้วยหลายอย่าง งานนักชัตฤกษ์แลพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งชาวต่าง
ประเทศที่เข้ามาเที่ยวในประเทศสยามควรดูนั้น คือ การพระราชทาน
พระกฐินบก, กฐินเรือ, ตามพระอารามต่าง ๆ ซึ่งเสด็จพระราชทานใน
เดือนตุลาคม พระราชพิธีนี้เป็นพระราชพิธีถวายผ้าไตรย์จีวรประจำปี
แก่พระสงฆ์ตามพระอารามต่าง ๆ พระราชพิธีตรียัมปวาย (ไล่ชิงช้า) นั้น
เป็นพิธีพราหมณ์โบราณทำในเดือนธันวาคมหรือมกราคม พระราชพิธี
จรดพระนังคัล (แหกนาขวัญ) นั้น เป็นพระราชพิธีให้เริ่มการทํานา
ทำในเดือนพฤษภาคม พระราชพิธีพระสงฆ์สงกรานต์ เข้าปุริมพรรษา
แลออกพรรษาเหล่านี้ เป็นวันนักชัตฤกษ์แลหยุดการทำงานทั้งใน
ราชการแลการงานของมหาชนทั่วไป พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์
สัตยา นั้นมีปีละครั้ง พระราชพิธีฉัตรมงคล หรือเป็นวันที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นผ่านพิภพเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ นั้น นับว่า

เป็นวันสำคัญในทางราชการ ส่วนวันเฉลิมพระชนม์พรรษา นั้น ตรง
กับวันที่ ๑ มกราคม ในงานพระราชพิธีนี้ การรื่นเริงแล ตามประเพณี
โคมไฟทั่วทั้ง พระราชอาณาจักร ๓ วัน พระราชพิธีเหล่านี้ เป็น
พระราชพิธีที่ควรดูทั้งนี้

ทางรถไฟหลวงสายใต้

แต่กรุงเทพ ฯ ถึงตรัง แลจนถึงปัตตานี

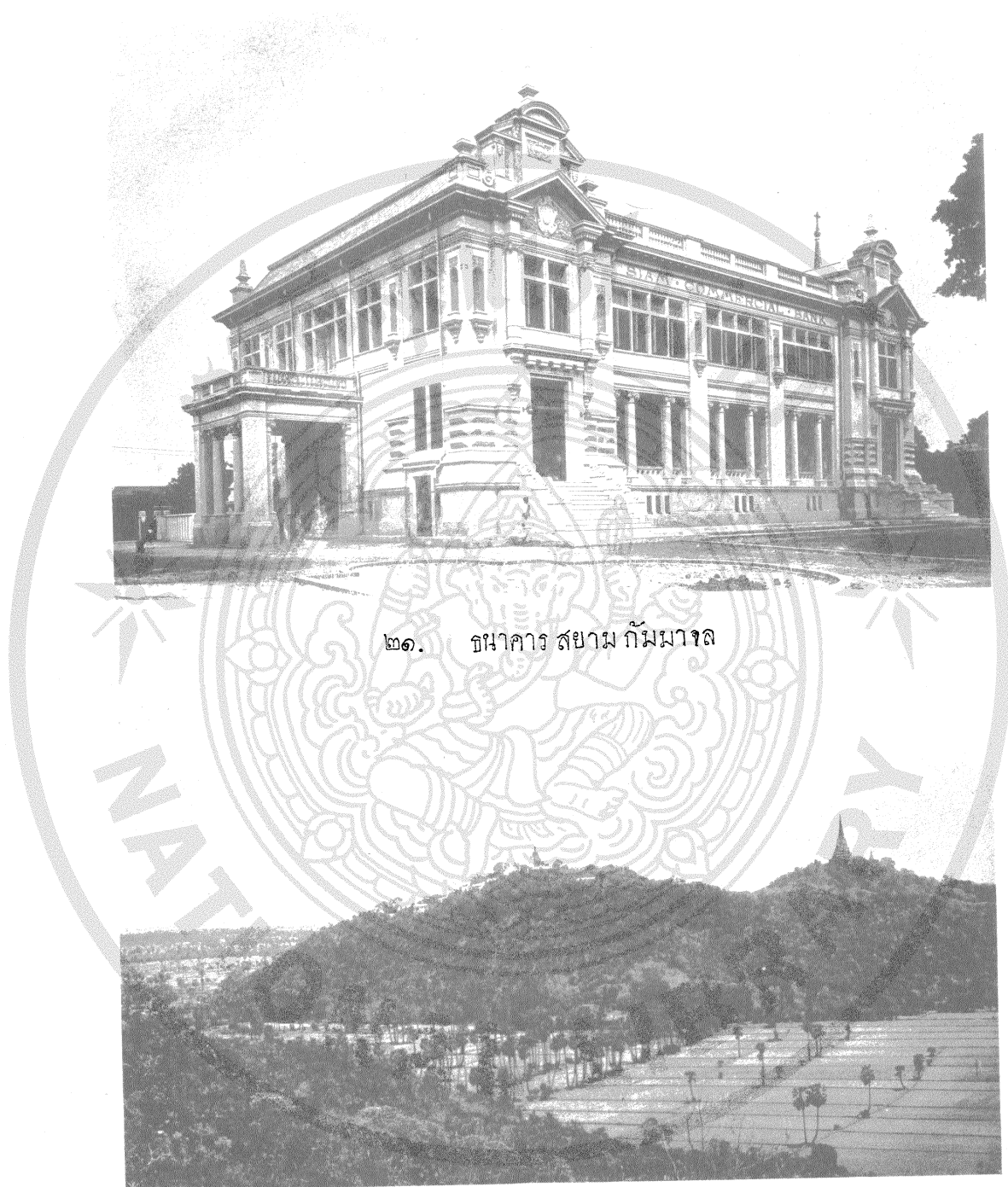
สถานีใหญ่ต้นทาง ณ กรุงเทพฯ ฯ นั้น เรียกว่า สถานีรถไฟหลวง
สายใต้ อยู่ที่ตำบลบางกอกน้อยริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก
เวลานี้กำลังก่อสร้างอยู่ สถานีใหม่นี้มีชานชลาอยู่ภายใต้หลังคา
โดยยาว ๑๓๐ เมตร กว้าง ๔๐ เมตร ส่วนด้านหน้าของสถานีที่
หันลงทางแม่น้ำนั้น กว้างประมาณ ๔๒ เมตร รูปสถานีในสมุทนี้
เป็นรูปที่ถ่ายมาจากรูปเขียนอันเป็นแบบตัวอย่างนั้น

ตั้งแต่บางกอกน้อยถึงเพชรบุรี ทางรถไฟผ่านไปในทุกๆ นาทิตย์
ทางไม่มีที่รกร้างว่างเปล่าเลย และเมื่อเดินทางไปตามทางนี้ในฤดู
กาลต่าง ๆ จะเห็นการทำนาเข้าซึ่งเป็นพืชผล แลสินค้าอันสำคัญ
ของประเทศได้โดยตลอด

ในฤดูหนาวแห้งแล้ง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม
นั้น พันดินในทุ่งนาเหล่านี้ตากแดดอยู่ตลอดวัน ทั้งหลายสัปดาห์ กิน
นั้นจึงแห้งมากจนแตกกระแหง พออย่างเข้าฤดูฝนซึ่งตั้งต้นในเดือน
มิถุนายนนั้น เมื่อดินอ่อนพอจะได้ไถ ชาวนา ก็พากันลงมือไถนา แล
เมื่อฝนได้ตก มาพอมีน้ำขังอยู่ในนาแล้ว จึงลงมือดำกัน (นาสวน)

๓๐. แม่ฟ้าเจ้าพระยา

๒๑. ธนาคารสยามกัมมาจล

๒๒. พระที่นั่งบนเขา พระนครคีรี, เพ็ชรบุรี

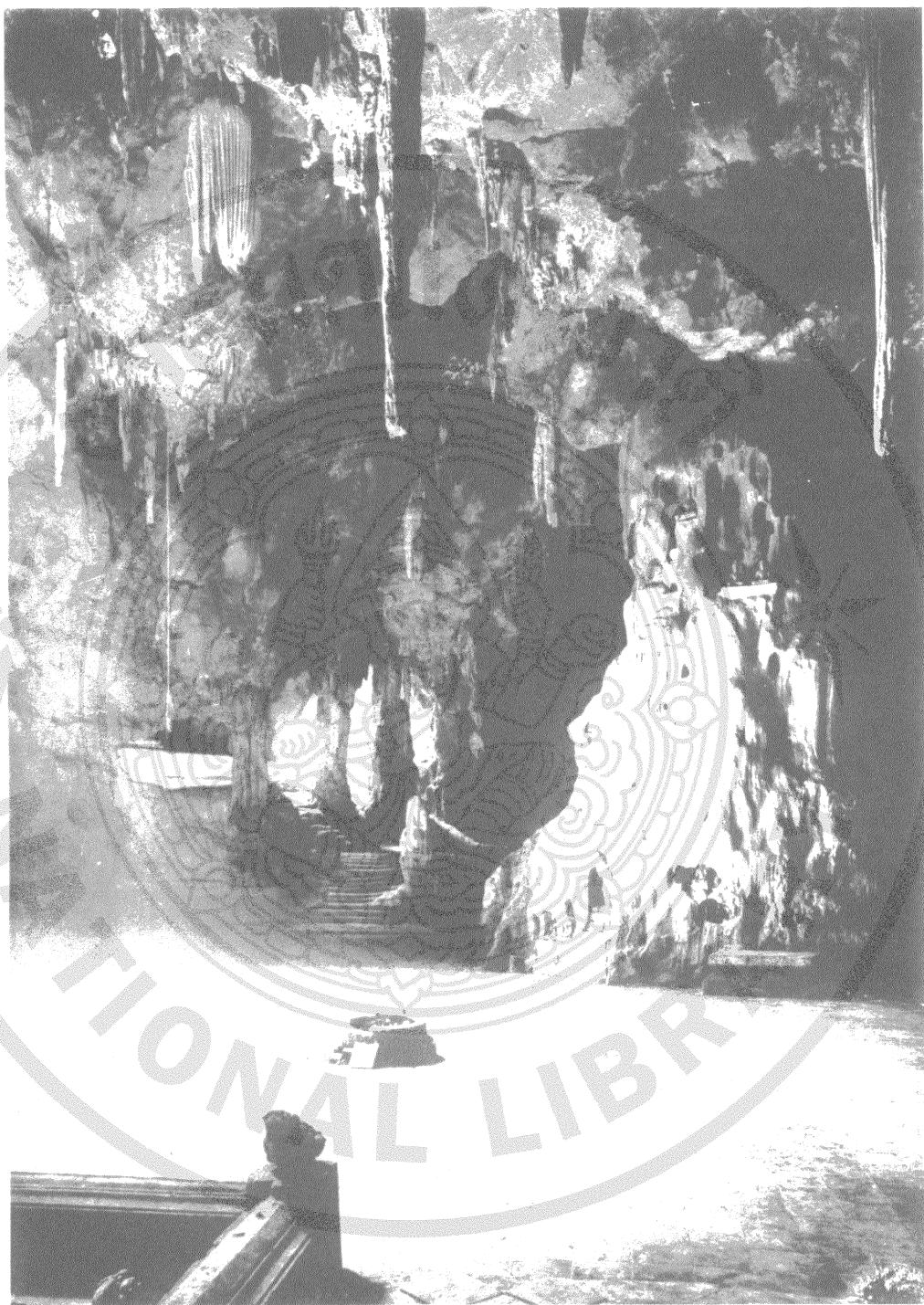
ในเวลาเกี่ยวเก็บนั้น ถ้าเป็นเข้าเขา ก็ต้องเกี่ยวเวลาที่ยังมีน้ำค้าง
อยู่ในนาเหมือนกัน ส่วนวิธีการทำนาอย่างใหม่ โดยใช้เครื่องมือ
แลเครื่องจักรต่าง ๆ ที่นิยมใช้กันอยู่ในนานาประเทศนั้น ยังมีผู้นิยม
กันน้อยนัก ไถซึ่งชาวนา ยังนิยมใช้ อยู่ในเวลานี้เป็นไถไม้เทียม ด้วยโค
หรือ กระบือ ซึ่งไถใช้มาแต่ในกาลดึกดำบรรพ์โบราณนั้น ไถเหล่านี้
ไถได้แต่ในเวลาที่ดินอ่อน หรือเมื่อ กำลังเป็นน้ำ เป็นโคลน ก็ไถได้
เพราะ เขา มาก

ในระหว่าง กรุงเทพ ฯ แลเพชรบุรี นั้น มีสะพานเหล็กใหญ่ข้าม
แม่น้ำอยู่ ๒ แห่ง คือ สะพานข้ามแม่น้ำนครไชยศรี แห่งหนึ่ง ยาว ๑๓๒
เมตร ข้ามแม่น้ำราชบุรี แห่งหนึ่ง ยาว ๑๕๐ เมตร สะพานข้าม
แม่น้ำราชบุรี นั้น มีทาง กว้าง ๔ เมตร สำหรับ ล้อ ยานเดินได้สะดวก

สถานที่อัน น่า ดู ตามทางรถไฟ เมื่อ ออก จาก กรุงเทพ ฯ แล้วนั้น
คือ พระ มหาเจดีย์ ใหญ่ ที่ นครปฐม พระเจดีย์ องค์ นี้ เรียกว่า พระ
ปฐมเจดีย์ สันนิษฐาน กันว่า ได้ สร้าง ขึ้นใน ที่ เกิม อัน เปน ที่ ประดิษฐาน
แห่งเจดีย์ ที่ ได้ สร้าง ขึ้นใน สยาม ประเทศ เปน ปฐม โดยมี พระมหา เถร
อัน มี นาม ว่า โสณะ แล อุทตระ ซึ่ง ได้ นำ พระ บวร พุทธศาสนา จาก ประเทศ
อินเดีย เข้า มา แผล ใน ประเทศ สยาม ใน ประมาณ ๒,๐๐๐ ปี ที่ ล่วง มา แล้ว นั้น
นครปฐม นี้ ได้ เคย เปน บ้านเมือง ที่ เจริญ รุ่งเรือง มาก ใน เวลา ๒,๐๐๐ ปี
ที่ ล่วง มา แล้ว นั้น ด้วย ยังมี ของ โบราณ ที่ น่า ชม เหลือ เปน พยาน อยู่ใน ที่
ใกล้ กับ เมือง นี้ มี พระราชวัง เปน ที่ ประทับ ของ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า

อยู่หัว เรียกว่า พระราชวัง สยาม จันทร์ พระราชวังนี้ได้สร้างขึ้น
ในที่เดิมแห่ง กรุงศรีวิไชย ซึ่งมีข้อมปราการโดยรอบ แต่ในกาล
โบราณนั้นเคยเป็น พระนครหลวง ของ กรุงไทยโบราณอันมีนามเดียวกันใน
ภาคนี้แห่งหนึ่ง ส่วนคู่พระนครโบราณที่ยังมีเหลืออยู่บางแห่งนั้น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุด
ขยายให้กว้างลึกขึ้น นครปฐมนี้เวลานี้เป็นที่ซึ่งอุปราชแห่งมณฑล
ภาคตะวันตกอยู่ประจำอำนาจการปกครอง ในบริเวณนครปฐมนี้เป็นที่
ค่อนข้างไม่เหมาะสมแก่การทำไร่สวนพืชผลต่าง ๆ สำหรับส่งเข้า
มาจำหน่ายในกรุงเทพ ฯ, ราชบุรี, แลตำบลอื่น ๆ แลตั้งแต่ได้มีทาง
รถไฟซึ่งเป็นคมนาคมอันสะดวกก็ขึ้นแล้ว ไร่สวนในท้องที่เหล่านี้ก็ยิ่ง
เจริญขึ้นเป็นอันมาก หนึ่งในที่ใกล้แห่งนครปฐมนี้ มีโรงทหารของ
กองทัพบกอยู่หนาแน่น และมีสนามอันกว้างใหญ่ เป็นที่สำหรับ
ฝึกหัดทหารด้วย

ราชบุรีนี้เป็นเมืองเก่าที่มีกำแพงโดยรอบ ศาลารัฐบาลของ
มณฑลก็ตั้งอยู่ที่เมืองนี้ ในจังหวัดราชบุรีนี้มีภูเขาแลป่าไม้กระยา
เลยที่เป็นไม้แก่นอย่างคืออยู่มาก ส่วนข้างตอนบนของแม่น้ำราชบุรี
นั้น มีแร่ธาตุต่าง ๆ เช่นตะกั่ว ช้อน, ดีบุก แลพลวง แร่ธาตุเหล่านี้ก็
ได้มีผู้ไปขุดทำกันบ้างแล้ว หนึ่งในเขาอันอยู่ในที่ใกล้เมืองแลลำแม่น้ำ
นั้น มีหินปูนอย่างดีเหมาะสำหรับในการทำปูนขาว มีผู้ไปตั้งระเบิดเผา
ปูนกันมาก จนเป็นสินค้าที่สำคัญ และมีชื่อเสียงของราชบุรีอย่าง
หนึ่ง ในเมืองราชบุรีนี้มีกองพลอิสระ ตั้งอยู่ด้วย

២៣. ថ្នាក់, ព្រះវិហារ

ตั้งแต่ราชบุรี แลไต่เพ็ชรบุรีลงไป ทางรถไฟทำไปใกล้ภูเขา
ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ภูมิภาพตามทางในตอหนึ่งตงาม น่าดู น่าชม มาก
เพ็ชรบุรีนี้ ตามความวิจารณ์ของ นักโบราณคดีกล่าวว่า ในกาลโบราณ
นั้นได้เคยเป็นที่รวมสินค้าต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงสินค้าต่าง ๆ ที่
เข้ามาในประเทศไทย ทางบก จากประเทศอินเดีย แลยุโรปทางหนึ่ง
ก่อนที่จะรู้จักทางเดินเรือ อ้อมคาบสมุทรมลายูเข้ามา ยังกรุงสยามกันก็
เพ็ชรบุรีนั้น ตาม พระรเช พงษาวตาร ปรากฏว่า ได้เคยเป็นเมืองเอกราช
มีเจ้าเป็นผู้ครองนคร มาแต่ในกาลก่อนคราวหนึ่ง ซึ่งยังมีโบราณ
สถานต่าง ๆ อันทำด้วยศิลาแลงอิฐ แผ่นขนาดใหญ่ โบราณสถาน
ต่าง ๆ อันบุบผลายปรักหักพังแล้วนี้ เป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์
บ้าง เป็นโบสถ์วิหารของฝ่ายพุทธศาสนาบ้าง ซึ่งยังมีปรากฏอยู่
ในกาลบัดนี้ อันเป็นพยานให้เห็นความสมบูรณ์และความเจริญรุ่งเรือง
ในที่นี้

บนเขาพระนครคีรีนั้น มีพระราชวังเก่า ที่พระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้าง
ไว้ แลที่ตำบลบ้านป็นนั้น มีพระราชวังอย่างใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
ทรงสร้างไว้อีกแห่งหนึ่ง ถ้าต่าง ๆ ตามภูเขาเหล่านี้ เป็นถ้ำต่าง ๆ ตาม
งาม น่าชม มาก อนึ่งที่เพ็ชรบุรีนี้มี กองทหาร ของ กองพลอิสระ ตั้งอยู่
กองหนึ่ง

เมื่อออกจากสถานีเพชรบุรีแล้ว ทางรถไฟข้ามแม่น้ำเพชรบุรี
ที่เดียว สะพานเหล็กที่ข้ามแม่น้ำนี้ยาว ๘๐ เมตร แล้วเลี้ยว
เลียบไปตามชายเขตรของบ้านเมือง เมื่อพ้นเขตรบ้านเมืองแล้วจึงผ่านไป
ไปตามในทุ่งนาแล้วตรงลงไปทางทิศใต้ในคาบสมุทรนั้น เมื่อใกล้จะ
ถึงตำบลชะอำ ภูเขาที่มีอยู่ข้างขวามือนั้นหน้าตาดีมาก กว้าง ภูเขา
เหล่านี้ตั้งเด่นอยู่กลางทุ่งอันกว้างใหญ่ ข้างด้านตะวันออกของเขานี้
เป็นผาชันแล้วลาดลงไปข้างด้านตะวันตก ราษฎรโดยมากย่อมตั้งบ้าน
เรือนอยู่ตามชายทะเลหรือที่ใกล้ภูเขา แลนอกจากมีการทำนาแห่ง
ละเล็กแห่งละน้อย ที่โน้นข้างที่นี้ข้างแล้ว ตามทางรถไฟตอนนี้ก็ไม่มี
อะไรสนุก บรรดาราษฎรที่อยู่ตามชายทะเลนั้นโดยมาก หาเลี้ยง
ชีพในการจับปลาแลผสมปลาสัตว์ เช่นโค กระบือชาย ส่วนพวกที่
อยู่ลึกเข้าไปในป่าแลตามชายเขานี้ ทำไร่, ทำนา, แลค้าขายของ
ป่าต่าง ๆ

ที่ตำบลหัวหินซึ่งอยู่ทีระยะกิโลเมตร ๒๑๒ นั้น แต่ก่อนมีแต่
หมู่บ้านจับปลาอันเล็กน้อยเท่านั้น ตั้งแต่มีทางรถไฟถึงตำบลนี้แล้ว
ได้เจริญขึ้นโดยเร็ว แลกลายเป็นที่ ๆ ชาวกรุงเทพฯ นิยมไป
เปลี่ยนอากาศ ผ่อนพักร่างกาย ตามชายทะเลแห่งหนึ่ง สมเด็จพระบรม
ราชาธิราช พระราชชนนี พระพันปีหลวง แลพระราชวงศ์วงศ์อีก
หลายพระองค์ก็ได้ทรงสร้างพระตำหนักขึ้นในที่นี้ ในบางฤดูนี้ทั้ง
ไทยแลชาวยุโรปพากันไปพักผ่อนร่างกายอยู่ที่นี่มาก ในเวลาต่อไป
ข้างหน้าตำบลนี้นับวันแต่จะเจริญขึ้นทุกที

២៤. អា, ប៉ាវង្សចំ

២៥. ភ្នំពិល

หาคทราย ตามชาย ทะเลที่ ค่ายนี้ เป็น หาคทรายแดงขาว สดาก ยาว
หลาย สิบ เส้น เป็นที่เหมาะ สำหรับการ อาบ น้ำ ทะเล ส่วนใน ฤดู
ลม มรสุม ทั่ววัน ออก เต็มๆ เหนือ นั้น มี อากาศ เย็น สบาย ที่ มาก

อนึ่ง ตามใน ป่า แล ภูเขา ที่ ทาง ทิศ ทั่ววัน ตก แห้ง ทาง รถไฟ นั้น มี
สัตว์ ป่า ต่าง ๆ ชุกชุม ผลไม้ ที่ ค่าย หัวหิน เอง นั้น มี ประมาณ ๑,๒๐๐
นอก จาก หาด กิน ใน ทาง จับ ปลา ก็ มี การ ทำ ไร่ ทำ นา แล การ หักถถรรณ
อื่น ๆ ที่ เหมาะ แก่ ที่ ที่ นั้น เช่น การ ทอ ผ้า เป็น อาทิ

จาก หัวหิน ทาง รถไฟ ตัด ตรง ลง ไป ทาง ทิศ ไต้ เลี้ยว ไป ตาม ชาย ทะเล
ประมาณ ๒ ถึง ๓ กิโลเมตร แล้ว เดิน ห่าง จาก ฝั่ง ขึ้น ไป ยัง ปราณบุรี
แล หลัง เขา สามร้อย ยอด แล้ว ตัด ลง ไป หา ฝั่ง ทะเล ที่ ประจวบ คีรี ชันธุ์
หมู่บ้าน ที่มี อยู่ ตาม ทาง ใน ตอน นี้ เมื่อ ออก จาก หัวหิน แล้ว คือ บ้าน
หนองแก (หรือ สระแก) แล้ว ผ่าน เลียบ เขา ตะเกียบ ตาม ทาง ที่ เหล่า นี้
มี ภูมิ ภาพ ที่ งาม น่า ใจ อยู่ หลาย แห่ง

สถานี ถัด ลง ไป ช้าง น้า นั้น ชื่อ สถานี เขา เต่า ชื่อ บ้าน นี้ เรียก
ตาม ชื่อ เขา ซึ่ง สันนิษฐาน กัน ว่า มี สัตว์ ฐาน คล้าย กับ หลัง เต่า เมื่อ ทาง
รถไฟ นั้น ขึ้น ไป ถึง ที่ ชัน ที่ สุด ที่ เหนือ เขา นี้ แล้ว ถ้า แล ภูเขา ลง ไป ทาง ใน ลุ่ม
ลำ น้า ปราณ แล้ว จะ เห็น หมู่ เขา สามร้อย ยอด ได้ แต่ ใกล้ ช้าง น้า ทาง
ฝั่ง ทะเล นั้น อย่าง งดงาม

แม่น้ำ ปราณ นั้น เป็น แม่น้ำ ที่มี น้ำ ชื้น ลง ถึง พัน ค่าย ที่ ทาง
รถไฟ ข้าม แม่น้ำ นั้น ไป ทาง ทิศ ทั่ววัน ตก บ้าง เล็ก น้อย แม่น้ำ นี้ เป็น
แม่น้ำ ที่ งาม แล มี ปลา ต่าง ๆ ชุกชุม มาก แล ใน เวลา เมื่อ รถไฟ ข้าม

สพาน ถ้าจะไป ตามในลำแม่น้ำ นั้น จาก รถไฟ ถึงงามที ที่ตำบลนี้ อยู่ ห่าง จากทะเล วัด ตามเส้นตรง ประมาณ ๘ กิโลเมตร ถ้าวัด ตาม ลำแม่น้ำ ประมาณ ๒๔ กิโลเมตร เพราะแม่น้ำคดไปคดมา มากแห่ง สพานที่ข้ามแม่น้ำนี้ เป็น สพานเหล็ก ยาว ๘๐ เมตร

หมู่เขา สามร้อยยอดที่รถไฟเดินลงไปหาแลในราว ๑ ชั่วโมง จะ เข้าไปใกล้ จะเห็น ภูมิภาพอันงดงามน่าดูมากในท้องที่ นั้น มีสัตว์ ป่า ต่าง ๆ หลาย อย่าง เช่น เสือ, หมี, กระตัง, ไคร้ (เลี้ยงฉา) เป็นต้น อื่นๆ ทาง คำนวณ วันออก ของเขา นี้ที่ติด กับทะเล นั้น มีถ้ำใหญ่ งาม ๆ อยู่หลาย แห่ง นัก ป่า ช่อม นั้น มีอยู่ ชุกชุม ตาม สอง ข้าง ทาง รถไฟ ระหว่าง สถานีหนองคาย แล สถานี สามร้อยยอด ที่ดิน ระหว่าง หัวหิน แล สามร้อยยอด ใหญ่ มาก เมื่อผ่าน พันปรานบุรีไปแล้ว เป็นที่ ทำ เล็ก ที่ เหมาะแก่ การ ทำนา แลผสม สัตว์ เช่น โค แล การ ทำไร่ สวน ธรรมดา แต่ มะพร้าว นั้นไม่ ปรากฏว่า ขึ้น งาม ที่ใน ที่แถบ นี้ จะหา ก็ เกือบไม่ พบ เลย จนได้ ประจวบ คีรี ชันธุ์ ลงไป จึง ประ บ้าง แต่ ก็ไม่ งาม ส่วน ตาม ชายทะเล นั้น ตั้งแต่ หัวหิน ตลอด ลงไป ถึง เขา เต่า เป็น หาด ทราบ สอาด สด งาม ที่ทั่วไป น้ำ ใส ที่ ที่ นั้น อยู่ ข้าง จะ อัด คัด ไม่ใช่ แต่ ที่ ตำบล หัวหิน นี้ แห่งเดียว ตาม ทาง รถไฟ แถบ นี้ ในฤดู แล้ง ก็ อัด คัด น้ำ มาก เหมือน กัน แต่ ถ้าได้ ทดลอง ชุบน้ำ ให้ ลึก มาก ลงไป ข้าง ที่ จะได้ น้ำ ใส สด ใญ่ ทีเดียว ตาม ภูเขา ต่าง ๆ ในท้อง ที่ เหล่า นี้ มี ต้น ยาง วัลเบอร์ ป่า ขึ้น อยู่ มาก แต่ ยัง ไม่ มี ผู้ ไก่ ทำ

๒๖. วัดมหาธาตุ ไชยา (ทรงถ่าย)

เมื่อออกจากสถานีสามร้อยยอดแล้ว ทางรถไฟก็วิ่งลงไปยัง
ตำบลสังกระหาญ จะเห็นเขาสามร้อยยอดอยู่ข้างซ้าย แลภูเขาทาง
เขตรแดนอยู่ข้างขวา แลเมื่อลงไปที่ทางกุยบุรีที่สองข้างทางนั้นเป็น
ทราย พอรถไฟเดินไปอีกสักหน่อยหนึ่ง ทางรถไฟก็กลับวิ่งลงไปที่
ฝั่งทะเลอีก จะเห็นหน้าผาที่ชันแลเขาต่าง ๆ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เป็นภูมิภาพอันงดงาม แลเมื่อจวนจะถึงสถานีประจวบคีรีขันธ์นั้น
ถ้าสังเกตดูแล้ว จะเห็นเป็นช่อง มีอยู่บนไหล่เขานั้นแห่งหนึ่ง คล้าย
เป็นช่อง ที่มีกระบอกติดไว้ ราษฎรชาวบ้านจึงเรียกเขาแห่งนี้ว่า เขาช่อง
กระบอก อันที่กินตามทางรถไฟในจังหวัดนี้ที่สำหรับทำการต่างๆก็มี
อยู่มาก เช่นการทำไร่ทำนา แลการผสมสัตว์ก็มีทำกันอยู่บ้างแล้ว
อ่าวประจวบคีรีขันธ์นั้นงดงามดี มีภูเขาสูงชันแลเกาะต่าง ๆ
ที่เป็นหินล้วน มีผาชันสูงตรงขึ้นมาจากทะเลทำให้ภูมิภาพในอ่าวนี้
งดงามยิ่งนัก ส่วนอ่าวมะนาวซึ่งอยู่หลังข้างใต้ขึ้น ก็เป็นที่น่าไป
เที่ยวเล่น เพราะไปสะดวก ด้วยมีถนนโรยศิลาไปถึงตำบลนั้น รถ
ยนต์แลรถจักรยานเดินได้สะดวกดี ตามภูเขาแลเกาะเหล่านี้มีสัตว์
ต่าง ๆ ชุกชุม เช่นโคร่า (เลี้ยงผาชนิดหนึ่ง)
ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นี้ เป็นที่ตั้งศาลากลางแลที่อยู่ของ
ผู้ว่าราชการจังหวัดนี้ มีพลเมืองประมาณ ๓,๐๐๐ อันสินค้าต่าง ๆ
ในจังหวัดนี้ ราษฎรย่อมนำมาขายซื้อกันในที่นี้ ต่อไปข้างหน้า ๆ จะ
เป็นที่สำหรับผ่อนพักร่างกายเปลี่ยนอากาศ แลที่จับปลาได้แห่งหนึ่ง
ป่าไม้กระยาเลยชนิดที่ดีต่าง ๆ ที่ตำบลห้วยยางนั้น ก็อยู่ไม่ห่างไกล

กับ ประจวบคีรีขันธ์ ให้ แล การ ที่ จะ ชนไม้ จาก ป่า มาโดยทาง รถไฟ นั้น
ก็ราว ๓๐ กิโลเมตร เท่านั้น การ ที่ จะ ค้าขายไม้ เหล่านี้ คง จะ ไม่ ยาก
ส่วน การ ผสม สัตว์ ต่าง ๆ นั้น ก็ คง จะ บำรุง ได้ ง่าย เหมือน กัน

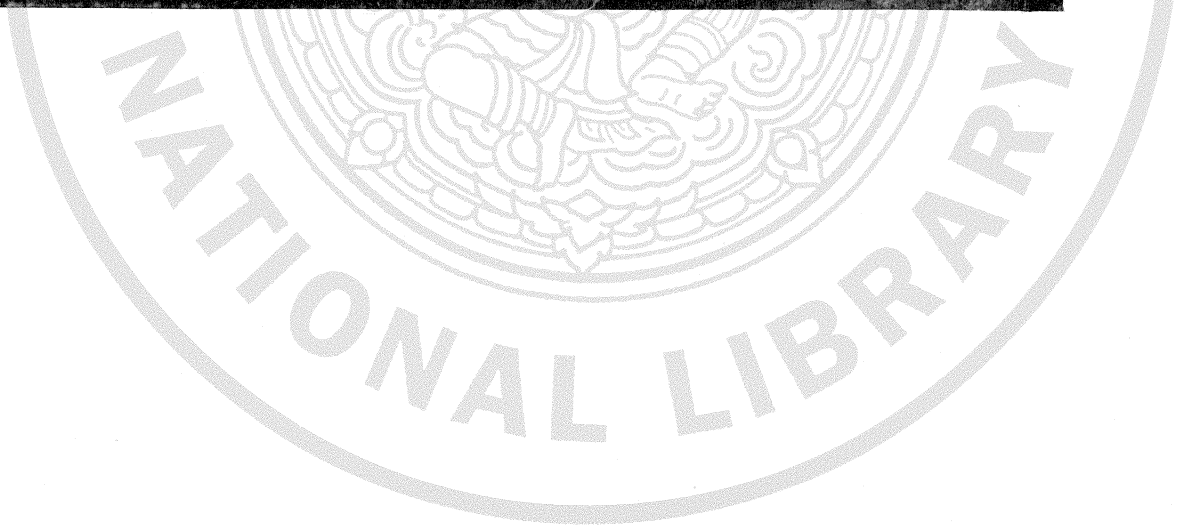
ที่ ตำบล บ้านห้วย ยาง ซึ่ง ตั้ง อยู่ริม ชายทะเล นั้น เป็น แต่ หมู่บ้าน
เล็ก น้อย อยู่ใต้ ประจวบคีรีขันธ์ ลงไป ประมาณ ๓๒ กิโลเมตร แต่
มี ไร่ มุก แล มี คน ค้า กัน อยู่ บ้าง แต่ ไร่ มุก ที่ ค้า ได้ นั้น เป็น ชนิด ที่ ไม่
สู้ ก็ เพราะ มี วาววายน้อย แล มัก เป็น ชนิด ที่ ย่อม ๆ ไร่ มุก
คล้าย ๆ กันนี้ บ้าง ที่ ที่ ประจวบคีรีขันธ์ เอง ถึง มหาดไค์ หนึ่งใน ป่า
ตำบล ห้วย ยาง ซึ่ง อยู่ห่าง จาก ทาง รถไฟ ราว ๔ กิโลเมตร เคียง นั้น มี
สัตว์ป่า ชุกชุม เช่น เนื้อ, เสือ, แล เลียงผา, เช่น นั้น ผู้ที่ ฝึก ฝน ในการ
ยิง สัตว์ป่า เหล่านี้ ก็ จะ เป็น ที่ ลำบาก เทียบ ง่าย เล่น ไค์ แห่ง หนึ่ง นก
ต่าง ๆ เช่น นกยูง, นกเป็ด, นกเขา ต่าง ๆ, แล นก ปากซ่อม เหล่านี้
ก็มี อยู่ มาก ใน ระหว่าง ประจวบคีรีขันธ์ แล ตำบล ห้วย ยาง ตาม ลำ ห้วย
ห้วย สะแก แล เขา นั้น ที่ ดิน ก็ ยังมี วัง เป็ด อยู่ มาก ที่ ดิน เหล่านี้ เมื่อ ฉาก
ถาง บำรุง ทำ การ เพาะ ปลูก ต่าง ๆ ขึ้น แล้ว ก็ น่า จะ หา ผล ประโยชน์
ได้ ก็ ส่วน ดิน ยาง รัชเบอร์ ป่า นั้น ก็มี อยู่ มาก แต่ ยังมี ผู้ ไป ทำ กัน
น้อย นึก

เมื่อ ออก จาก จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ แล้ว ทาง รถไฟ ผ่าน ไป ใน ป่า
ระนาม ซึ่ง อยู่ใน ระหว่าง ทะเล แล ภูเขา นั้น ถึง ของ ภูเขา ต่าง ๆ ที่
ไม่ สู้ สูง นึก นั้น ทาง รถ ด้ก ผ่าน ไป หลาย แห่ง หนึ่งใน ตำบล นี้ เป็น ทอน
ซึ่ง แคบ ที่ สุด ของ พระราชอาณาจักร สยาม ใน คาย สมุท นี้ กว้าง เซตร แคบ

๒๑๗ ภูมิภาพที่ทุ่งสง

เมือง ทวาย ซึ่งเป็นของ อังกฤษ นั้น อยู่ห่างประมาณ ๒๐ กิโลเมตร
เท่านั้น ตามทางรถไฟ ตอนนี้มีหมู่บ้านที่สำคัญเลย จนถึงบาง
ตะพานซึ่งอยู่ที่ระยะ ๓๗๙ กิโลเมตรจากกรุงเทพฯ นั้น

ที่บางตะพานนี้เป็นตลาดแลที่ประชุมชนของชาวบ้านต่าง ๆ ที่
อยู่ใกล้เคียง เมื่อประมาณ ๓๐ ปีมาแล้ว ได้มีบริษัทชาวยุโรปได้
ขออนุญาตขุดหาแร่ทองคำตามในป่าแลภูเขาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก
แต่หาเป็นผลสำเร็จไม่ เพราะได้ซื้อเครื่องจักรใหญ่โตเกินกว่าการไป
ใช้ เวลานี้มีแต่ชาวบ้านไปเที่ยวหาทองโดยใช้วิธีร่อนแต่ในชั่วเวลา
บางเดือนที่ไม่มีความใช้ร่ายแรง แลผลประโยชน์ที่ได้จากการร่อน
ทองนี้ ก็พอเป็นค่าใช้จ่ายส่วยของพวกชาวบ้านเหล่านี้ได้ ในชั่วปีหนึ่ง
ทองคำบางตะพานนี้ นิยมกันว่า เป็นทองคำซึ่งมีเนื้อสุกคึกที่สุดที่จะร่อน
หาได้ในกรุงสยาม

ตอนตั้งแต่บางตะพานถึงชุมพรนั้น ทางรถไฟ กลับตัดห่างจาก
ฝั่งทะเลแลหมู่บ้านต่าง ๆ ไปหาภูเขาข้างทิศตะวันตก ที่ตัดทางรถไฟ
เข้าไปหาเขาเช่นนี้ ก็เสมอไต่เปิดท้องที่ซึ่งมีที่ดินอันอุดมเหมาะ
แก่การเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย ซึ่งทั้งรกร้างว่าง
เปล่าอยู่ เพราะไม่มีคนมาค้มคี่ ท้องที่เหล่านี้เป็นที่อยู่สูงกว่า
ระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๔๐ ถึง ๑๐๐ เมตร เป็นเนื้อที่กว้างใหญ่
ประมาณ ๑๕๐ กิโลเมตรจตุรัส

ท้องที่ตอนนี้เป็นที่เคียนโล่งไม่มีต้นไม้ใหญ่เลย ลักคั่นเคียนก็ว่า

ได้ แต่ลักษณะของภูมิที่นี้เป็นคลื่นด้วยมีเนินย่อมๆ อยู่มาก จะเป็นที่เหมาะสำหรับ การ ประลอง ยุทธแห่งหนึ่ง เพราะ น้ำ จืด ก็ จะ หาได้ ตามห้วย แล ลำ น้ำ ต่าง ๆ อันไหลผ่านไป ในท้องที่เหล่านี้

ในท้องที่อันมีดินอุดมดังนี้ แต่ปราศจาก ต้นไม้ใหญ่ถึงกล่าวมาแล้ว ดูก็น่าปลาทมาก มีผู้ได้สันนิษฐานกันว่าชรอยที่เหล่านี้จะถูกหางลมไต้ฝุ่นซึ่งเป็นลมพายุที่ใหญ่อันเกิดขึ้นในทะเลจีนทุกปี แต่ประมาณใน ๕๐ ปีหางหรือปลายของลมพายุที่ไต้ฝุ่นนั้น จึงจะพัดมาถึงพระราชอาณาจักรแถบนี้สักครั้งหนึ่ง ท้องที่เหล่านี้ก็คงจะถูกลมไต้ฝุ่นมาแล้ว ต้นไม้ใหญ่จึงได้หักโค่นลงหมด ที่ซึ่งเป็นป่าไม้อันร่มรื่นอยู่เดิมไม่มีหญ้าขึ้นรกนั้น เมื่อต้นไม้ใหญ่โค่นลงหมดแล้ว ก็กลายเป็นที่แจ้ง หญ้าคา ก็ขึ้น เมื่อที่เหล่านี้กลายเป็นทุ่งหญ้าคาไปแล้ว ตามธรรมชาติก็มีไฟป่าไหม้ทุกปี ต้นไม้ขึ้นไม่ได้ จึงกลายเป็นที่เตียนโล่ง ทั้งปรากฏอยู่ในทุกวันนี้

อนึ่งหางของลมไต้ฝุ่นเช่นนั้น ก็ได้พัดเข้ามาถึงท้องที่ไต้แถบนี้ลงไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เมื่อคราวเมืองไฮยาล่มนั้น แต่ในท้องที่นี้มีผู้คนอยู่แทบทั่วไปจึงได้ทราบกันว่าลมพายุที่เช่นนั้น ทำให้เสียหายอย่างไร บรรดาผู้ที่โดยสารไปในรถไฟเมื่อเข้าไปในบริเวณอำเภอไฮยาแล้ว ถ้าสังเกตดูภูเขาแลต้นไม้ในท้องที่เหล่านี้ก็จะเห็นได้ชัดเจนทีเดียว ว่าบ้านของเขาที่ถูกลมไต้ฝุ่นนั้น เตียนหมดไม่มีต้นไม้ขึ้นส่วนบ้านที่ยัง ลม นั้น มีต้นไม้ขึ้นอยู่โดยบริบูรณ์ ส่วนไม้ที่หักโค่นลงนั้นยังมีเหลืออยู่ ที่ยังก็เอา มาใช้การ รถไฟไต่ขังก็มี

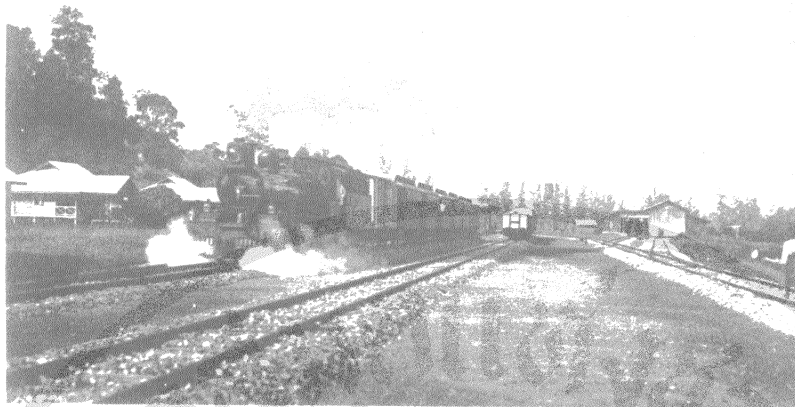

๒๙. ถ้ำตลอดที่ทุ่งสง

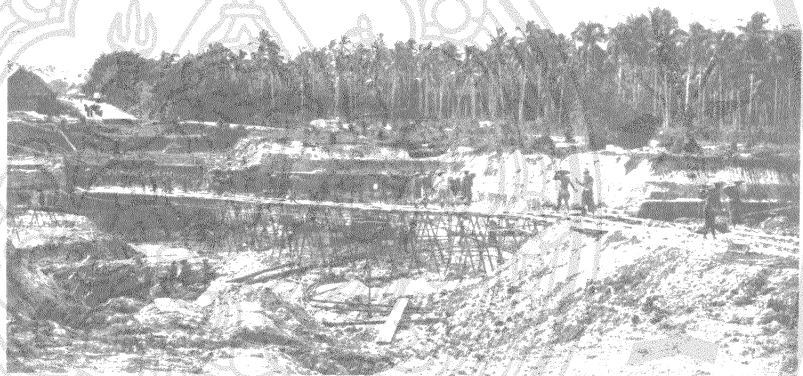

๒๘. คูเมือง,
ทางทุ่งสง

๓๑. สถานีรถไฟ ทราย

๓๒. เหมืองแร่, ภูเก็ต

๓๓. ถนนระหว่าง ทัพเพียง แล ช้อง

ท้องที่เหล่านี้ น่าจะเหมาะสำหรับการเลี้ยงแลผสมสัตว์ ตาม
ภูเขานั้นเป็นที่ทำเลก็สำหรับเที่ยวยิงสัตว์ป่าต่างๆ เวลาไหนก็มีชาว
กรุงเทพ ฯ ออกไปลงทุนรอนจับ ของที่กิน ทำการเพาะปลูกอยู่บ้างแล้ว
พืชผลที่ขึ้นไ้งามที่นั่น คือ ธัญญาชาติต่างๆ, พริกไทย, ยาสูบ,
อ้อย, หนาก, มะพร้าว, พลู่, ฝ้าย, ถั่วต่างๆ, พริก, มะเขือ, หอม,
เข้าโกล, แตงโม, แตงกวา, ผักกาดหัว, พักเขียว, พักทอง, ฯลฯ ฯลฯ
ผลไม้มี ทุเรียน, มะม่วง, ขนุน, ส้มโอ, แลส้มอื่นๆ น้อยหน้า, สัปรส,
 ฯลฯ ส่วนป่าไม้ที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีพรรณไม้ต่างๆ ที่ดี คือ
ไม้เคี่ยม, ไม้มะค่า, ไม้ตะเคียนทอง, ไม้ยาง, สัตว์ต่างๆ ที่ผสมแล
เลี้ยงกันนั้น คือ ม้า, โคกระบือ, แพะ, สุนัข, ห่าน, เป็ดแลไก่
 เป็นต้น ส่วนช้างที่ใช้เป็นพาหนะนั้น ตามธรรมชาติย่อมจับช้างป่ามา
เลี้ยงใช้ การจับปลานั้นมีตลอดไปตามชายทะเล สถานที่ที่สำคัญใน
ตอนนั้น คือ สถานที่บ้านกรุดแลบางสน เป็นต้น สัตว์ป่าอย่างใหญ่ที่มี
อยู่ในป่า คงแถบนี้มีอยู่หลายอย่าง เช่น เสือใหญ่, เสือขาวทั้งลาย
คลยแลดำ, หมีดำ, ช้าง, สมเสร็จ, เลียงผา, วัวป่า, กวางแลอีเก้ง
 เป็นต้น ส่วนสัตว์ป่าต่างๆ จำพวกที่มีปีกนั้น มีนกยูง, ไก่ป่าต่างๆ,
นกเป็ดแลนกเขาต่างๆ เป็นต้น สัตว์เหล่านี้มีอยู่ตลอดปี นกปากซ่อม
นั้นในเทศกาลของนกเหล่านี้มีชุมมาก

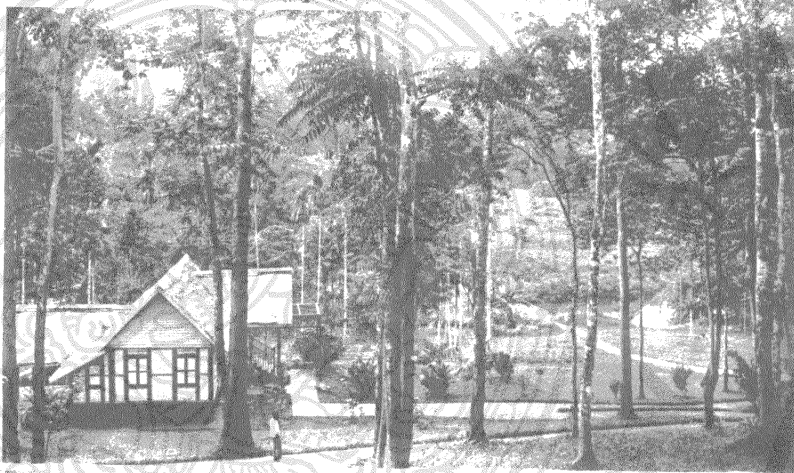
เมื่อออกจากบางตะพานแล้ว ตำบลสำคัญที่แรกถึงนั้น ก็คือ
ชุมพร ซึ่งอยู่ที่ระยะกิโลเมตร ๔๖๘ สินค้าสำคัญของจังหวัดนี้ ก็คือ
ปลาทะเลต่างๆ มีปลาทุแปนอาทิ รังนกแลหวายต่างๆ รังนกซึ่ง

เป็นสินค้ามีราคาขึ้น เก็บมา จากในถ้ำตามเกาะ ต่าง ๆ ที่เรียกว่า
เกาะรังนก เกาะเหล่านี้มีอยู่ประมาณ ๓๐ เกาะเป็นเกาะเล็กๆ ใน
ทะเลตามหน้าจังหวัดชุมพร, หลังสวน, และอำเภอไชยา เกาะรังนก
เช่นนี้ในทะเลสาบประจวบ พัทลุง และสงขลา ก็มี แลทางฝั่งตะวันตกแห่ง
คาบสมุทรใน มณฑลภูเก็ต เช่นตาม หน้า จังหวัดพังงา, กระบุรี ฯลฯ ก็
มีอยู่เหมือนกัน จากเกาะเหล่านี้รัฐบาลได้ค่าอากร รังนกนี้ ในปีหนึ่ง
เป็นเงินประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท นักอสังขนิศนี้ชอบทำรังในถ้ำแล
ซอกเขาตามเกาะในทะเลที่ไม่มีคนอยู่ รังนกเหล่านี้เข้าใจกันว่า ทำ
ด้วยเขี้ยวของ นกซึ่งล่ารอก ออก มา จึงนิยมว่า ถิ่นมีกำลังเป็นของดี
จึงเป็นสินค้าที่มีราคาที่สูงไปขายในเมืองจีนอย่างหนึ่ง รังนกที่เก็บ
ครั้งแรกนั้น จัดว่า เป็นชนิดอย่างที่ดีที่หนึ่ง ด้วยมีน้ำหนักมากและขาว
กว่า รังนกที่เก็บได้ในครั้งที่ ๒ แลที่ ๓ นั้น

เวลาที่นกใช้ทำรัง ๆ หนึ่งนั้น กินเวลาราว ๑๐ วัน รังที่ทำ
ครั้งที่ ๒ แลที่ ๓ นั้นเป็นรังที่ทำโดยตัวนก แลรังที่นก ทำเป็นครั้งที่ ๓
นั้น ตามธรรมชาติย่อม ปล่อยให้นกใช้ แลฟักไข่ของมันเพื่อเป็นพืชพรรณ
ต่อไป รังนกที่ทำในครั้งที่ ๑ แลที่ ๒ ทำโดย นก ตัวเมีย พวกเดียว
ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากตัวผู้เลย แต่รังที่ทำครั้งที่ ๓ นั้น นก
ตัวผู้ช่วยทำด้วย เพราะ จวน จะ ถึงเวลาไข่ต้องรีบทำให้แล้วทัน การ
ทำรังครั้งที่ ๓ ซึ่งเป็นกร รังเร่ง เร่ง มากนั้น บางคราวปีกของ นก นั้น
ติดแน่นอยู่ กับ เขี้ยว หรือ สิ่งที่ นก ใช้ ทำ รัง เพราะเป็นของ ที่เหนียวแล
แห้งเร็ว จน ปีกของ นก นั้น ติดแน่นอยู่ จน นก นั้น ตาย ก็ มี รังนก

๓๔. วนาที่ช่อง

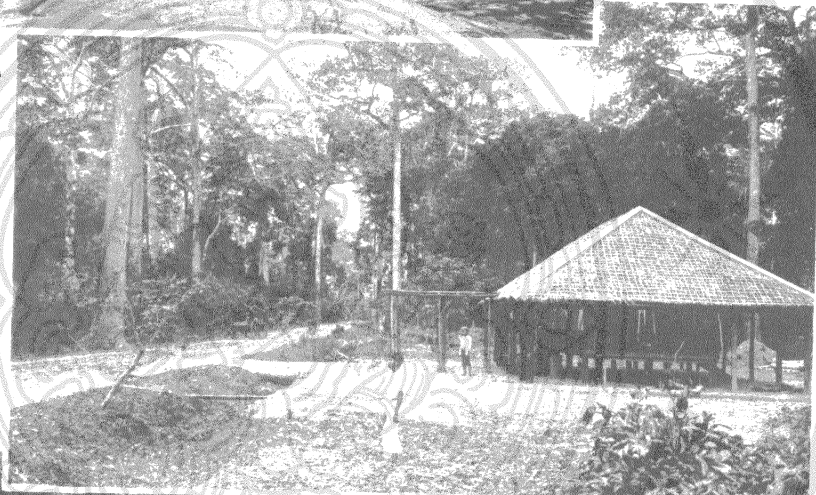
๓๕. เรือน
ใน วนาที่ช่อง

๓๖. ลำธารใน วนาที่ช่อง

๓๗. น้ำตกใน
วนาที่ช่อง

๓๘. ศาลาที่พัก
ระหว่างพัลลึง
แลช่อง

๓๙. ถนนจาก พัลลึง ถึงช่อง (ทรงถ่าย)

อีแอ่นที่ใช้กิน กันนี้ ปรากฏว่าเมื่อได้แยกธาตุตรวจ ภูแล้ว เป็นสาหร่ายทะเลอย่างหนึ่ง ทาใช้เซพระที่เข้าใจกันว่า นก ส้ารอก ออก มา จาก ทรวงอกนั้นไม่ น้า ที่เก็บ รัง นก ชนิดนี้เก็บกัน ใน น้า ลม มรสุม ทั่ววันตกเฉียงใต้ ภูมิภาพของ หมู่เกาะ รัง นก เหล่า นี้คงงาม มาก

จาก ชุมพร มีถนนข้ามคาบสมุทรไป ยัง กระบุรี ซึ่ง อยู่ไม่ไกล จาก ระนองซึ่ง เป็นที่ ทำ เหมือง แร่ ดีบุก อัน สำคัญ แห่ง หนึ่ง นั้น แล ที่ กระบุรี นั้นก็ มีไร่ นา ที่ ดี อยู่ มาก

ตำบล สำคัญ ดัด ชุมพร ลงไป นั้น คือ หลังสวน ซึ่ง อยู่ ที่ ระยะ กิโลเมตร ๕๓๓ จาก กรุงเทพฯ ที่หลังสวน นั้น มีสวนผลไม้ต่าง ๆ มาก แล มีการ จับ ปลา กุ้ง เหมื่อนกัน ปลา ที่ นั้น นัย ว่า เป็น ปลา สำคัญ ตาม ชาย ทะเล ของ จังหวัด เหล่า นี้ อื่น ปลา ที่ ใน เทศกาล ของ มัน ย่อม มี ชุก ชุม มาก ทั้ง แล หลังสวน ขึ้น ไป ถึง ปาก น้ำ เจ้าพระยา ชาว ประโมง ทำ ไร่ ไร่ ให้ เข้า แล ไร่ จับ กุ้ง วน อย่าง หนึ่ง ปลา ที่ เป็น สิ้น ค้า ใหญ่ ส่ง ออก ไป จำหน่าย ยัง เมือง ต่าง ประเทศ อย่าง ไล่ เกล็ด ทาก แห่ง บ้าง เป็น ปลา ที่ น้ำ บ้าง พวก ชาว ประโมง เหล่า นี้ เช่น ชาว ประโมง ใน มณฑล ปัตตานี นั้น กล่าว กัน ว่า เมื่อ ดำ ลง ไป ตาม โขด ต่าง ๆ ใน ทะเล ที่ ปลา ชอบ อาศัย นั้น แล ฝั่ง ทุ ถ้า มีฝูง ปลา อยู่ ณ ที่ ไค แล ไร่ ก็ อาจะ ทราย ไค แล ไกล แล ไร่ ลง วน ล้อม จับ เอา

แร่ ดีบุก นั้น ก็ มี อยู่ ตาม ภูเขา ใน มณฑล สุราษฎร์ นี้ แล มี พวก จีน ทำ กัน ไค ประโยชน์ ที่ อยู่ ส่วน ผลไม้ ต่าง ๆ นั้น มี ชุกชุม มาก เช่น ทุเรียน มังคุด, มะม่วง, ชุน, เงาะ, แล ฝรั่ง, เป็นต้น นาม ที่ เรียก ว่า

หลังสวนนั้น บางที จะ หมายความว่า เป็น รัง หรือ คลัง ของ สวน ก็ จะ เป็น
ได้ เพราะ มี สวน มาก

ผลไม้ ต่าง ๆ ที่หลังสวน นี้เริ่ม ออก ก่อนผลไม้ ในกรุงเทพฯ และ
เมื่อ รถไฟ ระหว่าง กรุงเทพฯ และ หลังสวน เดิน ติด ต่อ ถึง กันได้ เสมอ แล้ว
ชาว สวน ใน จังหวัด นี้คง จะ ส่ง ผลไม้ ต่าง ๆ โดยทาง รถไฟ ขึ้น มา จำหน่าย
ในกรุงเทพฯ และ จังหวัด ต่าง ๆ ได้ ราคา ก็ เพราะ ผลไม้ ต่าง ๆ ในกรุง
เทพฯ ยังไม่มีขาย ทั้ง ชาว กรุงเทพฯ ก็ จะมี ผลไม้ ต่าง ๆ เช่น มังคุด
ทุเรียน ฯลฯ กิน ได้นาน กว่าแต่ก่อน ที่กิน ในคาบ สมุทร ตอนใต้ ซึ่ง เป็น
กิน สีส้ม อันนี้ ว่า เป็น กิน อุทุม ที่ ชนิด หนึ่ง ทั้ง เป็น ทำ เลอัน เหมาะ
สำหรับ การ เพาะ ปลูก พืช พรรณ ต่าง ๆ นั้น ยังมี วัง เปลา อยู่ มาก

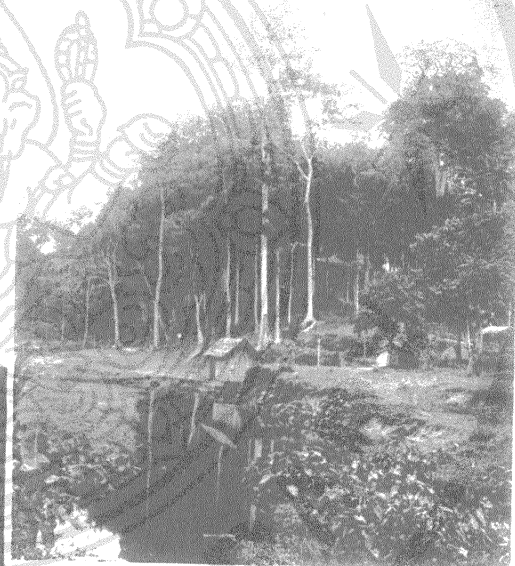
หนึ่งที่ ปาก น้ำ หลัง สวน นี้ มี หิน ใต้ น้ำ อยู่ แห่ง หนึ่ง เรียก กัน ว่า
หิน คันทนา เพราะ มี สันฐาน เป็น พีก ยาว คล้าย กับ คันทนา ยาว ประมาณ สัก
๔๐ ถึง ๕๐ เส้น แล กัน ทาง ลม มรสุม ที่ จะ พัด มา นั้น อยู่ ทั่วๆ หิน
ใต้ น้ำ นี้ เวลา น้ำ ลง มาก จะ เห็น ขาง ตอน ผุด ขึ้น มา ปริ่ม น้ำ ถ้า จะ ทำ
กำแพง กัน คลื่น เสริม ขึ้น ขน คันทนา ใต้ น้ำ นี้ แล ทำ เครื่องหมาย ทาง
สำหรับ เรือ เข้า ออก ไว้ ทั่วๆ แล้ว บาง ที ก็ จะ ข้อง กัน คลื่น ใน ฤดู มรสุม
ได้ ก็ เพราะ น้ำ ช้าง ภายใน หิน แล ใน ลำ แม่น้ำ หลัง สวน นั้น ก็ ลึก พอ
สำหรับ เรือ ใหญ่ ขึ้น ไป ได้ ถึง ทาง รถไฟ ทั่วๆ เรือ ที่ บรรทุก เครื่อง รถไฟ นั้น
ได้ เคย ขึ้น ไป มาก แล้ว ผู้ เติบ เรือ ที่ ไม่ จำนาญ ใน น้ำ นี้ เวลา เข้า
ออก ย่อม กลัว หิน ใต้ น้ำ นี้ มาก

๔๐. สะพานเขาพะวงกาโกถ์นาง
(ทรงถ่าย)

๔๒. อุโมงค์ ทาง ร่อน พิบูลย์

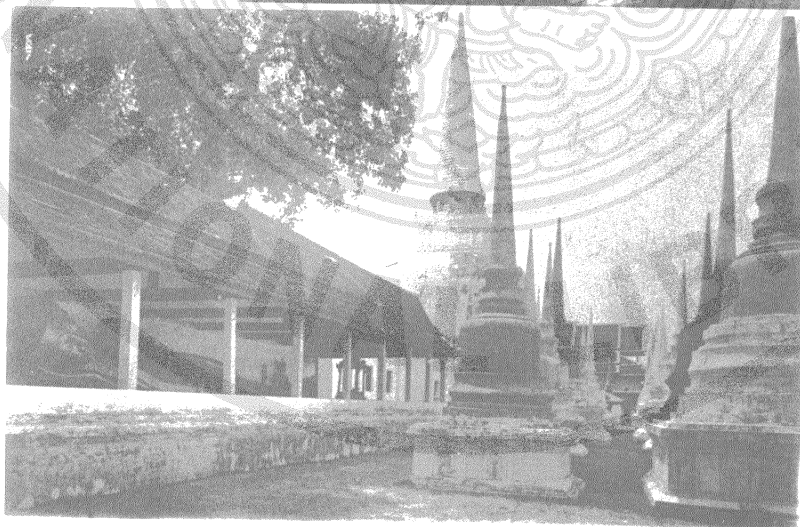
๔๑. วนาที่นาง,
พัทลุง (ทรงถ่าย)

๔๓. สถานี
แยก นคร

๔๔. วัดมหาธาตุ,
นครศรีธรรมราช

๔๕. พระมหาเจดีย์, วัดมหาธาตุ

ใต้ หลังสวนลงไปที่ ระยะ กิโลเมตร ๕๗๐ จากกรุงเทพ ฯ นั้น
 เป็นที่ตั้งโรงงานใหญ่ของ กรมรถไฟ สายนี้ ซึ่ง กำลังทำการ ก่อ สร้าง
 อยู่ที่ ตำบล คันตุลี ที่ตำบล นี้ เป็นที่มีอากาศที่ทั้ง น้ำท่า กับบริบูรณ์ แล
 อยู่ห่าง จาก ชายทะเลเพียง ๒ กิโลเมตรเท่านั้น อนึ่งที่เชิงเขาใต้
 ตำบล คันตุลี ลงไปเล็กน้อย นั้น มีพุ น้ำร้อนที่ไหลออกมา จากเขา น้ำ
 นี้ได้ นำ มา แยก ชาติ ๓ ปรากฏว่ามี ชาติ ต่าง ๆ ดังนี้
 ทดลองดูว่า จะมีกรก หรือไม่มี มีเชื้อกรก อยู่บ้างเล็กน้อย

สี

กลิ่น

รส

ขาวแต่ไม่สู้ใส สดาก

ไฮโดรเจนซัลไฟด์

เค็ม

วัตถุ ชาติ อัน กำเนิดแต่ พฤษภา ชาติ แล สัตว์

๐.๐๐๓

๐/๐๐

รวม ชาติ เกือบ ต่าง ๆ

๕.๐๖๖

,,

ชาติ ใน ตรีก แอนไฮไดรต์

NO₂

๐.๐๘๘

,,

ชาติ ใน ตรัส แอนไฮไดรต์

NO₂

๐.๐๑๐

,,

ชาติ ซัลเฟอริก

,,

SO₂

๐.๕๔๒

,,

ชาติ ซัลเฟอร์รัส

,,

SO₂

๑.๑๒๒

,,

ชาติ โคลไรน์

Cl

๐.๙๓๔

,,

ชาติ แอมโมเนีย

NH₃

๐.๐๐๕

,,

ชาติ คัลซีอัม

Ca

๐.๓๒๘

,,

ชาติ แมกนีซีอัม

Mg

๐.๑๙๙

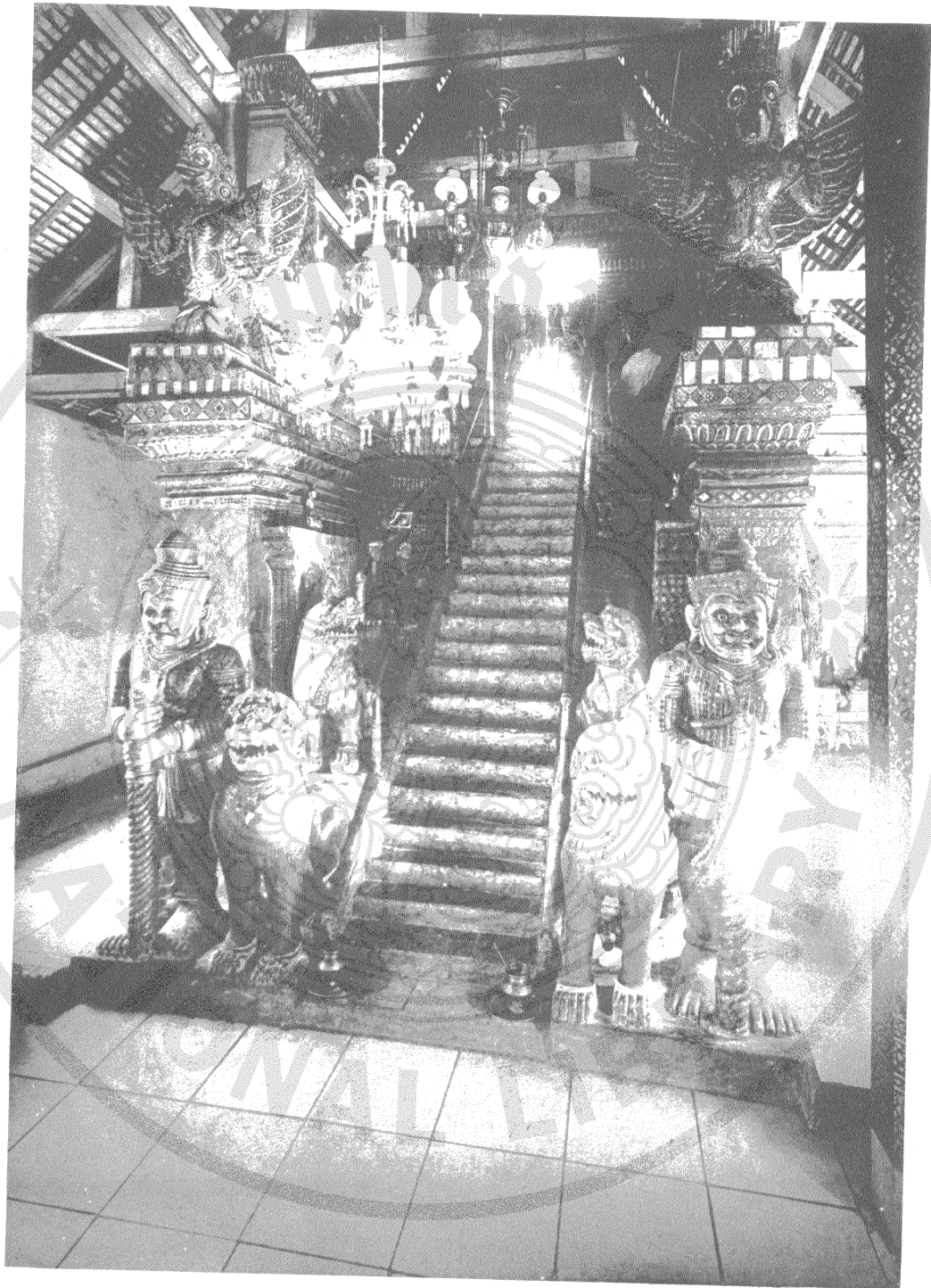
,,

ธาตุเฟอร์ไรต์	Fe	๑.๒๘๖	๐/๐๐
ธาตุโซเดียม	Na	๐.๔๗๗	,,
ธาตุโปแตสเซียม ไบรไมด์ไฮไดรด์		๐.๐๖๒	,,
รวม ธาตุเกลือ		๕.๐๖๖	

น้ำแร่ธาตุเช่นนี้มีชื่อในภาษาละตินว่า “เอควา ซาไลนา เฟอร์ริค โนซา ซัลเฟอริอา” ตามความเห็นของเจ้าพนักงานแยกธาตุโรงเรียนราชแพทยาลัยว่า จะใช้บริโภคไม่ได้ ด้วยมีธาตุเกลือ อยู่มากเกินไป (ถ้าบริโภค จะถ่ายท้อง) แต่ในน้ำนี้มีธาตุซัลเฟอรัส แอนไฮไดรต์ คือ ธาตุสุพรรณิภรณ์ แอนไฮไดรต์ เจือปนอยู่มาก บางทีจะมีคุณในการใช้อาบ เพื่อบำบัดโรคต่าง ๆ ที่เป็นตามผิวหนังนั้นได้

ไซยาซึ่งตั้งอยู่ที่ ระยะ กิโลเมตร ๕๕๗ นั้น เป็นบ้านเมืองโบราณและมีของโบราณที่น่าทึ่งอยู่มาก

ที่สำคัญต่อไปนี้ คือ สุราษฎร์ธานี (เดิมเรียกท่าข้าม) อยู่ที่ ระยะ กิโลเมตร ๖๓๕ และตั้งอยู่บนเนินริมแม่น้ำตาปี (เดิมเรียกว่าแม่น้ำหลวง) ซึ่งเป็นแม่น้ำกว้างใหญ่ มีสะพานเหล็กของทางรถไฟยาว ๒๐๐ เมตรข้ามตรงนี้ อนึ่งที่ใกล้ปากน้ำมีตำบลบ้านใหญ่เรียกว่าบ้านดอน ตั้งอยู่ที่สุราษฎร์ธานีลงไปประมาณ ๒๕ กิโลเมตร ในแม่น้ำตาปีนี้ในฤดูน้ำหน้าเรือสินค้าขนาดใหญ่ขึ้นไปได้ไกลมาก และตามดอนปลายแม่น้ำนี้มีป่าไม้กระยาเลยที่มีราคาอยู่มาก นอกจากนี้ยังมีถ่านคิลาแลแร่ดีบุก ถ่านนี้ได้ขุดแต่จากชั้นดิน ๆ มาทดลองดู

๔๖. บวรไคฉน ฌัน ปทักณิน มคคเจกีย วัค มคคชคค

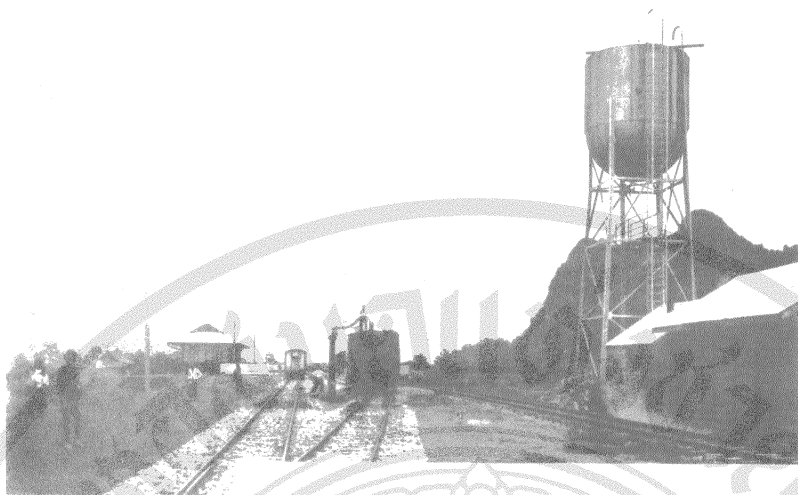
089-96911
7 534

๔๗. ภาพผนัง, วัดมหาธาตุ,

ก็ว่าใช้ได้ก็ แต่ยังมีผู้ใดไปทำกัน ส่วนแร่นี้ก็มีผู้ไปทำกัน
อยู่บ้างแล้ว แร่ธาตุเหล่านี้ อยู่ไม่ห่างไกล จากลำแม่น้ำ นึก จะชน
มาขึ้นรถไฟหรือบรรทุกเรือที่ปาก น้ำ ก็สะดวก ไม่สู้ไกล จากสุราษฎร์
ธานีเท่าใดนัก มีทางเดินสินค้าแต่สมัยโบราณไป ยังฝั่งตะวันตกแห่งคาบ
สมุทนี้ ตามทางนี้ น่าจะเป็นทางที่ พวกอินเดีย เข้า มา ตั้งภูมิลำเนาทำ
มาหากินในท้องที่เหล่านี้ แต่ในโบราณ สมัยแล้ว ก็เป็นไปได้ ด้วยตามใน
ถ้ำต่าง ๆ ในท้องที่เหล่านี้ ชุมได้พระพุทธรูปแลเทวรูปต่าง ๆ ซึ่งพิมพ์
ด้วยดินเหนียวไม่เผา มีอักษร ของชาวอินเดียภาคใต้จารึกไว้ที่ข้างหลัง
นั้นด้วย รูปดินพิมพ์แลอักษร จารึก เหล่านี้ คล้ายหรืออย่างเดียวกัน กับ
ที่มี อยู่ที่พุทธ โบราณสถาน ที่ในเกาะ ชวาแลที่ นคร วัดเมืองเสียมราฐ นั้น
ที่เดียว ซึ่งนักโบราณคดีวิจารณ์กันว่า พวกอินเดียได้มา สร้างไว้
เมื่อราว ๘๐๐ หรือ ๙๐๐ ปีที่ล่วงมาแล้ว ซึ่ง น่าจะเป็นเวลาที่ชาว
อินเดีย เทียวแผ่อำนาจ สาสนาหา เมืองขึ้น อย่างที่ชาวยุโรป ทำ อยู่ในกาล
ปัจจุบันนี้ วัดอุโบสถที่พบปะในถ้ำต่าง ๆ นี้ บางทีจะได้สร้างขึ้น
ในสมัยนั้น กระมัง

หนึ่งที่วัดถ้ำสิงขรซึ่งอยู่ริมแม่น้ำ คาบิขึ้นไปประมาณ สัก ๔๐ กิโลเมตร
(เรือยนต์เดินอย่างกลางราว ๔ ชั่วโมง) ตามลำแม่น้ำนี้
งกงามดี มาก แล มีบ้านเรือนเรือกสวนไร่นาตลอดทาง ที่วัดถ้ำสิงขร
นี้มีถ้ำ อยู่ ที่หลัง วัดริมแม่น้ำ นั้นเอง เข้า ก็สะดวก ง่าย คายไม่พัก ต้อง

ป็นป่าอย่างถ้ำอื่น ๆ แลเป็นถ้ำที่ไม่มีใครไป ก่อสร้างของต่าง ๆ ไว้
 มากนัก จึงยังไม่ทำให้เสียความงามธรรมชาติของถ้ำนั้น ถ้ำนี้กว้าง
 ขวางยืค ขาวมีเปลวปล่องหลายแยกหลายแคว แลถ้ำจะเรียกว่าถ้ำ
 “แสงงาม” ก็สมควร เพราะแสงสว่างตามที่ต่าง ๆ ในถ้ำนี้จะเห็น
 ได้หลายอย่างต่างกัน ผู้ที่เคยได้อ่านได้ฟังเรื่องนิยายต่าง ๆ ซึ่ง
 ข้างที่มีกล่าวถึงแสงสว่างในถ้ำต่าง ๆ อันงดงาม ก็จะได้เห็นได้ในถ้ำนี้
 ที่ปากถ้ำนั้นยังมีพระพุทธรูปศิลาแลงแลเทวรูปโบราณเหลืออยู่บ้าง ผู้
 เกินทางซึ่งมีเวลาพักอยู่ที่สุราษฎร์ธานีหลายวัน ควรหาเรือกลไฟ
 หรือเรือยนต์ขึ้นไปเที่ยวที่ถ้ำนี้ เพราะเรือยนต์ขนาดใหญ่ไปได้สะดวก
 แลเทียบท่าวัดได้ทีเดียว แลจะได้เห็นภูมิลำเนาตามลำแม่น้ำนี้ด้วย
 หนึ่งในระหว่างไชยาแลสุราษฎร์ธานีตามสองข้างทางรถไฟนั้นเป็น
 ไร่นาแลคงตาลอันอุดมก็แลเห็นทุกสายตา ส่วนตามริมแม่น้ำคาปี,
 พุมทอง, พุนหิน, แลท่าทองอันเป็นแพรวกแยกต่อกับแม่น้ำคาปีนั้นเล่า
 (เกาะตา) ก็มีสวนมะพร้าวแลไร่นาอันเจริญอยู่ทั่วไป นาที่มีอยู่ตอน
 ใกล้ปากน้ำนี้เขาเรียกกันว่า “ไร่นาท่ง” เป็นนาที่ทำไถผลเสมอทุกปี
 ไม่เสียเลยด้วยมีน้ำพอที่เสมอ เพราะหาไครย์น้ำทะเลล้นทกขึ้นเอง
 หรือถ้ามีน้ำป่าไหลข่ามา มากก็ระบายไหลลงทะเลไปเอง น้ำไม่มาก
 เกินไป ส่วนเข้าน้ำที่ทำได้ในนาเหล่านี้ว่าเช่นเข้าอย่างนี้ เกือบก็เท่า
 เข้านครไชยศรี อันมีชื่อเสียงในเมืองไทยนั้น ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีนี้
 น้ำจะเหมาะสำหรับการสร้างโรงสีกลไฟ เพราะมีเข้าน้ำอุดมแลคมนาคม

๔๘. สถานีพัทลุง

๔๙. ภูเขาที่พัทลุง

๕๐. ภูเขาอกทะลุ, พัทลุง

อันที่ทั้งทางน้ำแลทางบก ที่ จะ นำเข้าไป จำหน่าย ยัง ตลาด เข้าใน ต่าง
ประเทศได้ สดวก ในเวลานี้ ก็มีโรงสีกลไฟขนาดเล็ก ย่อม ตั้งขึ้นโรงหนึ่งแล้ว
แลโรงเลื่อยจักรใหญ่ของบริษัท เคนมาร์ค ตั้งอยู่ที่ บ้านคอน การ หักถ
กรรมอย่างอื่นใน จังหวัดนี้ มีการ ทอผ้า ต่าง ๆ มาก ตั้งแต่ผ้าพื้น,
ผ้า ม่วง, ผ้า ขก กอก, หนผ้าขกทองก็ทอได้

ตั้งแต่ สุราษฎร์ธานี ลงไป ทางรถไฟ ผ่านไปใน ป่าไผ่ไม่มีอะไร
ที่น่า ทัศนา วนเข้าไปในเขตรทุ่ง กระบือค คำบลบ้านกระบือค นั้นเป็น
ทุ่งย่อม ๆ อยู่ในระหว่างภูเขา มีทุ่งนาแล หมู่บ้านแลในเวลาที่มีอากาศ
ก็ก็เป็นที่น่า ทัศนา อยู่แห่งหนึ่ง ด้วย ภูมิภาพในคำบลนี้งามก็ แล ความ
ในท้องที่เหล่านี้ มีนกยูง ชุกชุม มาก เมื่อรถไฟ ผ่านไปเคย เห็น นกยูง ลง
กิน อยู่ตามในที่เตียนย่อย ๆ สัตว์ ป่า ต่าง ๆ ที่น่า ทัศนา นี้มีชุกชุมแล จะ
หา ยิงได้ ง่าย หนึ่ง ช้างเถื่อนนั้น ในท้องที่เหล่านี้ใน ตอนใกล้ ทุ่ง สง ก็มีอยู่
ชุกชุม เหมือนกัน ส่วนแร่ คีบูกนั้น ก็มีอยู่ทั่วไป แล มีผู้ไป ตั้ง ทำ
เหมือนกันบ้างแล้ว แล เมื่อมีทางรถไฟ ซึ่งเป็นคมนาคม อันที่ขึ้นแล้ว
ความเจริญในการ ทำเหมืองแร่ คีบูกนั้น ต่อไป ก็คง จะเจริญขึ้นได้ ใน
เร็วปี เช่นนี้

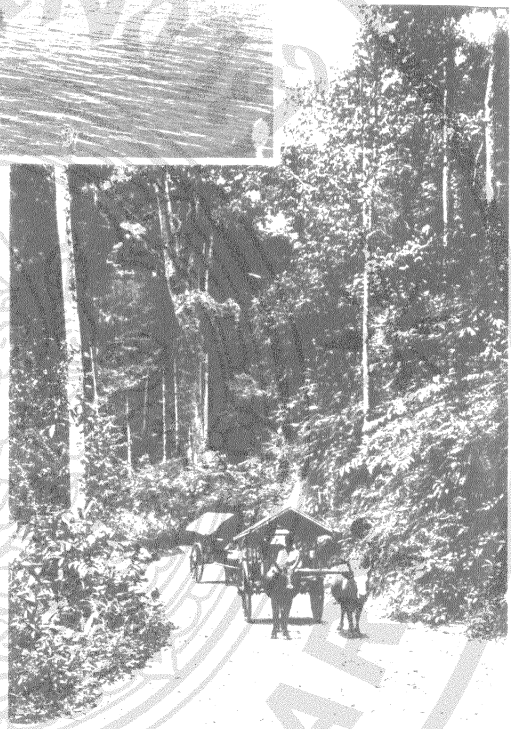
ทุ่ง สง ซึ่ง อยู่ที่ ระยะ กิโลเมตร ๗๕๗ จากกรุงเทพฯ นั้น เป็น
คำบลที่ทางรถไฟ แยก ลงไป จาก สายกลาง ยัง ท่าเรือที่ ตรัง ซึ่ง ตั้ง อยู่ริม
แม่น้ำใหญ่ ชื่อเดียวกัน ทางแยกนี้มี ระยะยาว ๘๓ กิโลเมตร แล
ที่ปลายทางรถไฟ นี้ อยู่ห่างจาก ทะเลประมาณ ๑๒ กิโลเมตร เท่า นั้น เป็น

ท่าจอดเรือที่ใกล้ที่สุด ทางฝั่งตะวันตกของประเทศสยามแลเมืองปีนัง
ในระหว่างครึ่งแลปีนังนั้น มีเรือรับส่งคนโดยสารแลสินค้าสัปดาห์
ละ ๒ ครั้ง แลเวลาที่ใช้เดินเรือนั้นประมาณ ๒๐ ชั่วโมง (เรือขนาด
ย่อมไม่ใช่เรือเร็ว) ถ้าไปเรือทางตอนในระหว่างฝั่งแลเกาะต่าง ๆ
นั้น จะเห็นภูมิภาพอันงดงามน่าชมมาก

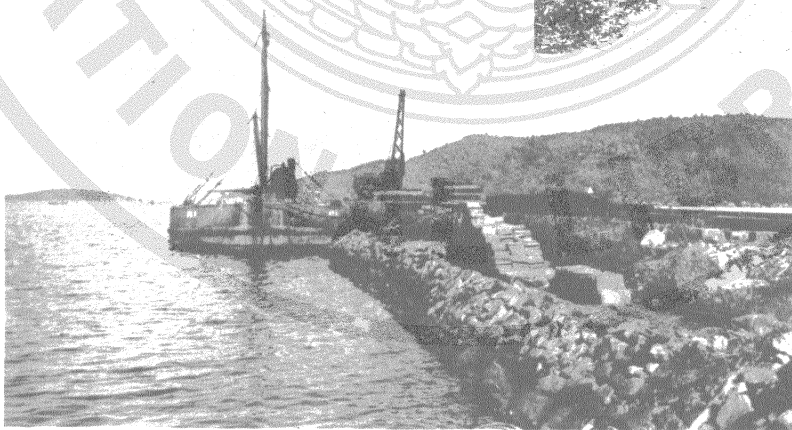
ที่ทุ่งสงนั้นเป็นทุ่งกว้างมีภูเขาล้อมอยู่โดยรอบ แลเป็นทุ่งที่
อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๗๐ ฟุต (บางทีที่เรียกคำบลนี้ว่า
ทุ่งสงนั้น ก็จะเป็นทุ่งสูงนั้นกระมัง) ด้วยจะได้เห็นได้ชัดเมื่อเดินทาง
อยู่ในรถไฟ จากสถานีแยกนคร หรือ จากครึ่ง มา ยังทุ่งสงว่า ทุ่งนั้นเป็นที่
สูงด้วย ทางรถไฟนั้นเดินสูงขึ้นไปทุกที จนถึงทุ่งสงแล้วจึงเป็นที่ราบ
ที่คำบลทุ่งสงนี้มีบ้านเรือนเรือนเรือนไร่นาหนาแน่น, ตลาดค้าผ่อน
แพรวพรรณสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แลอาหารการกินต่าง ๆ ก็มี
บริบูรณ์ เป็นที่เย็นสบาย มีอากาศดีแห่งหนึ่ง ส่วนภูมิภาพที่เห็นโดย
รอบ จากคำบลนี้ถึงดงามก็ยิ่งนัก ด้วยเห็นภูเขาต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ใกล้
แลไกล เช่นเขาร่อนพิบูลย์แลเขาหลวง ซึ่งอยู่ใกล้ นครศรีธรรมราช
อันเป็นเขาสูงที่สุดในพระราชอาณาจักเวลานี้ สูงประมาณ ๕,๗๐๐ ฟุต
ส่วนน้ำท่าในคำบลนี้ก็มีบริบูรณ์ตลอดปี แลเป็นน้ำที่ใสสะอาดดีมาก
ในที่ใกล้ที่ว่าการอำเภอ นั้นมีเขาน้อยอยู่แห่งหนึ่ง เรียกว่า “เขาถ้ำ
ตลอด” มีถ้ำยาวคล้ายอุโมงค์รถไฟทะลุตลอดเขา จึงเรียกกันว่า
ถ้ำตลอด ในถ้ำนี้มีพระพุทธรูปไสยาสน์ด้วย ถ้ามีเวลาก็น่าเดินไปดู

๕๒. หมู่บ้านในทะเลสาบ, สงขลา

๕๑. ถนนระหว่าง
ตรัง แลพัทลุง

๕๓. ท่าเรือในทึบปลายทางรถไฟสงขลา (ทรงถ่าย)

๕๔. สถานีขอก
สัญญาแลกกระโสม
ไฟ, สงขลา

๕๕. ป่าสน,
ที่ สงขลา

๕๖. เลือป่าถือน้ำที่ สงขลา

ทรงนั้น นับว่าเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองหนึ่ง เพราะชาวโปรตุเกส
ซึ่งเป็นชาวชาติยุโรปที่ได้เดินเรือค้าขายในทวีป ฝ่ายตะวันออกในกาลหลาย
ร้อยปีมาแล้ว ก่อนชาวชาติอื่น ๆ ในยุโรปนั้นก็ได้เคยรู้จักทรงมา
แต่ในกาลโบราณโน้นแล้ว แต่เขาเรียกว่า “ตารังกะ” แต่เมืองเก่า
แก่นั้นตั้งอยู่ห่างจากปากน้ำเข้ามามาก หาใช่ทรงซึ่งตั้งอยู่ในปัจจุบัน
นี้ไม่

สินค้าต่าง ๆ ที่จำหน่ายออกไปยังเมือง ต่างประเทศ จาก จังหวัดตรัง นั้น มีแร่ดีบุก, ไม้ต่าง ๆ, พริกไทย, ลูกจันทน์, โข้ว, กระบือ, สุนัข, เป็ด, ไก่, เป็นต้น พริกไทย ตรัง นั้นมีชื่อ ว่าเป่นพริกไทย อย่างที่ใน ตลาด กรุง ลอนดอน จากท่าเรือ ที่ ตรัง นี้มีเรือเดินไปยัง จังหวัดต่าง ๆ ตาม

ชาย ทะเล ใน มณฑล ภูเก็ต ซึ่ง เป็น มณฑล ที่ มี การ ทำ เหมือง แร่ ดีบุก มาก
ถ้า ผู้ใด มี ประสงค์ จะ ทุน การ ทำ เหมือง แร่ ดีบุก แล้ว ก็ ควร ไป เทียบ ทุน ใน
มณฑล นี้

ทัชเตียง นั้น อยู่ ข้าง ทิศ เหนือ แห่ง ตรัง ประมาณ ๒๑ กิโลเมตร
เป็น ตำบล สำคัญ แห่ง หนึ่ง ตาม ทาง รถไฟ ที่ แยก จาก ท่งสงไป ยัง ตรัง ด้วย
เป็นที่ ๆ ทำ การ เพาะปลูก เจริญ มาก ทั้ง มี ผล เมือง หนาแน่น จาก
ทัชเตียง นี้ มี ถนน รถยนต์ ไป ยัง ตรัง ทาง ทิศใต้ ทาง ทิศ ทิศ วน ออก เหนือ เหนือ
ยัง นคร ศรี ธรรมราช ผ่าน ตำบล ห้วยยอก, เขาขาว, ท่งสง, แล้ว วน พินุลย์
แล ทาง ทิศ วน ออก ยัง พัทลุง ผ่าน ทาง ช่องเขา การ เทียบ ทุน วน รถยนต์
ตาม ถนน เหล่า นี้ เป็น ที่ สุก สบาย งดงาม เฟลิก เฟลิก คี นั๊ก

ภูมิ ที่ ตาม ทาง เหล่า นี้ แล ที่ ช่องเขา นั้น เป็นต้น เป็น ที่ งดงาม
น่า ชม มาก แล ที่ เขิง เขา ซึ่ง เป็น เขา บน น้ำ แล บน เขต มณฑล นคร
ศรี ธรรมราช แล มณฑล ภูเก็ต นั้น มี วนา ของ หลวง อภัย งาม น่า พึง ชม
ยิ่ง นั๊ก วนา ใน เขต มณฑล นคร ศรี ธรรมราช นั้น อยู่ ที่ ตำบล นาหว แล ใน
เขต มณฑล ภูเก็ต นั้น อยู่ใน ที่ ใกล้ ช่องเขา นั้นเอง ใน วนา ทั้ง ๒ แห่ง นี้
มี พลัปปลา ที่ ประทับ ของ พระบาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่หัว แต่ อนุญาต ให้
เที่ยว ชม เล่น ได้ ใน วนา ทั้ง ๒ แห่ง นี้ มี ลำธาร ซึ่งมี น้ำ ไส สด ใส ไหล
อยู่ ตลอด ปี ส่วน ตาม ลำธาร อัน อยู่ใน วนา ที่ ช่องเขา ใน เขต ของ มณฑล
ภูเก็ต นั้น มี น้ำ ตก อภัย งาม น่า ชม หลาย แห่ง

อนึ่ง ตาม เขา สูง ใน ที่ ใกล้ ตำบล นี้ ยังมี พวก เงาะป่า ซึ่ง เป็น เจ้า ถิ่น

๕๓. น้ำตกทิโยง (ทรงถ่าย)

๕๔. ท่าเรือ, สายบุรี (ทรงถ่าย)

๕๙. วัดชลบทจร, ปัตตานี

๖๐. กระบวนแห่, ปัตตานี

กึ่งเต็ม ของ ท้อง ที่ เหล่า นี้ เหลือ อยู่ บ้าง นาย คนึง เงาะป่า ที่ พระบาท
สมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๕ ทรง ได้ มา เมื่อ คราว เสกฯ ประภาค ตาม บ้าน เมือง
แถบ นี้ ก็ มา แทะ ภูเขา สูง เหล่า นี้

ที่ ดิน ใน ท้อง ที่ แถว นี้ เป็น ที่ ดิน ดี เหมาะ สำหรับ การ ปลูก ต้น ยาง
ปาวา รับเบอร์

อำเภอ ห้วยยอด ซึ่ง อยู่ ตาม ทาง รถไฟ ที่ ระยะ กิโลเมตร ๕๐ เหนือ
ครั้ง นั้น มี การ ทำ เหมือง แร่ ดีบุก ที่ ตำบล เขาขาว แล ห่าง จาก ที่
ว่าการ อำเภอ ห้วยยอด ไป ช้าง ทิศ ทวัน ตก ประมาณ ๓๒ กิโลเมตร มี
ถ้ำงาม น่า ชม อยู่ หลาย แห่ง แต่ ถ้ำ ที่ สำคัญ นั้น ชื่อ ถ้ำ ปินะ

ความ เจริญ รุ่งเรือง ของ ชาว อินทีย ใน โบราณ กาล นั้น คง ได้ เข้า
มา ถึง ท้อง ที่ เหล่า นี้ ด้วย เหมือน กัน เพราะ ตาม ใน ถ้ำ ต่าง ๆ ชุก ได้ พระ
แล เทว รูป ต่าง ๆ ซึ่ง ทำ ด้วย ดิน ไม่เผา ซึ่ง เป็น ฝีมือ อินทีย โบราณ มาก
รูป ดิน พิมพ์ เหล่า นี้ อย่าง เดียว กัน กับ ที่ ได้ ชุก พบ ใน มณฑล สุราษฎร์ จึง
ไม่น่า สงสัย เลย ว่า พวก นักขวช พราหมณ์ ได้ เคย ใช้ ถ้ำ เหล่า นี้ เป็น ที่ อยู่
หรือ ที่ เข้า ฌาน มา แต่ ใน กาล โบราณ ซึ่ง พระสงฆ์ ก็ ยัง ชอบ เข้า ไป อยู่ ใน
เวลานี้

อนึ่ง ตาม ใน ท้อง ที่ เหล่า นี้ แร่ ดีบุก ก็ มี อยู่ มาก ทั้ง ดิน ก็ อุดม
เหมาะ แก่ การ กสิกรรม แล เมื่อ มี ทาง รถไฟ ขึ้น แล้ว ครั้ง นี้ ก็ คง จะ
เจริญ ชื่น เร็ว ได้ เป็น แน่

เมื่อ ออก จาก ที่ สง แล้ว ทาง รถไฟ ด้ ไป ช้าง ทาง ทิศ ทวัน ออก

เลียบขึ้นไปตามลุ่มน้ำปากแพรก จนถึงตำบลซึ่งสูงที่สุดในช่องเขาชั้นนั้น
นั้นแล้ว ผ่านลงไปตามช่องทางลึกซึ่งตัดไปในเขา นั้นต่อไปตามคัน
ทางที่ได้ถมขึ้นสูง มากนั้นแล้ว ก็ลอบเข้าอุโมงค์สั้นแห่งหนึ่งลงไป
ยังท้องทุ่งในอำเภอรัตนพิบูลย์ ตัดไปหาฝั่งตะวันออกแห่งคาบสมุทร
ลงไปทางทิศใต้ยังพรมแดนเมืองกลันตัน ภูมิภาพตาม ๒ ข้างทาง
รถไฟ เมื่อจวนจะข้ามช่องเขาชั้นนั้นแล เมื่อลงเขานี้งามมาก

ในอำเภอรัตนพิบูลย์นี้มีแร่ดีบุกอยู่มาก ซึ่งมีผู้ได้ทำแต่ใน
กาลโบราณมาแล้ว แลเขา กล่าวกันว่าชาวยุโรปชาติโปรตุเกสได้
เคยมาเที่ยวตรวจดูเหมืองแร่ถึงตำบลนี้ เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว
จากทุ่งสงมา ๒๔ กิโลเมตร มีทางแยกจากทางสายกลางไปยัง
นครศรีธรรมราช (ที่ตำบลนี้เรียกกันโดยย่อว่า “แยกนคร”) ทางแยก
นี้ยาวเพียง ๓๕ กิโลเมตรเท่านั้น

นครศรีธรรมราชนี้ นับว่า เป็นเมืองเก่าแก่โบราณที่สุดในคาบสมุทร
ซึ่งชาวนานาชาติรู้จักกันมาแล้วแต่ในสมัยโบราณ มีชาวยุโรป
เป็นคนแลเรียกกันว่า ลิกอร์ (หรือนครนั่นเอง)

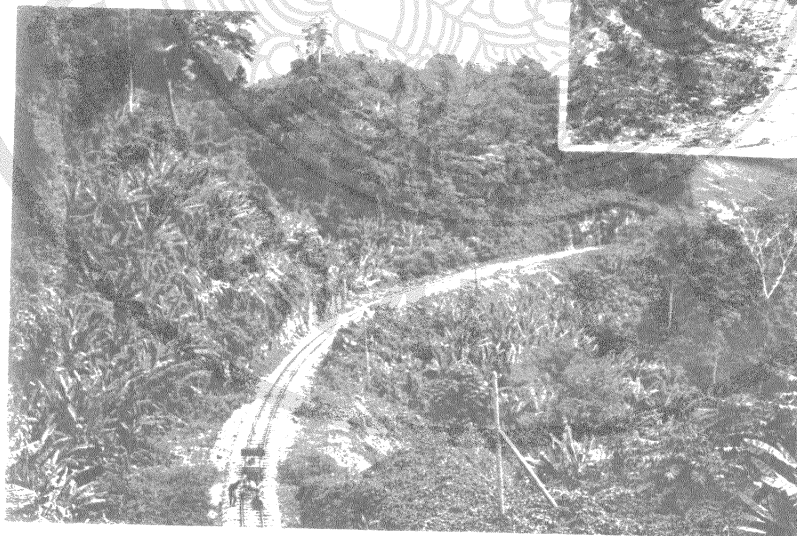
ที่นครศรีธรรมราชนี้ มีมหาเจดีย์โบราณสำคัญซึ่งนิยมกันว่า
เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุอันเป็นที่เลื่องลือนับถือมากที่สุดในประเทศสยาม
แห่งหนึ่ง เมืองนี้ได้เคยเป็นนครหลวงแห่งนครศรีธรรมราช มาแต่ใน
กาลโบราณอันมีเศษซากปรักหักพังมากในคาบสมุทรนี้ แลมีปรากฏในตำนาน
ว่าได้เคยมีการค้าขายติดต่อกับประเทศอินเดีย ชำนาญหลายร้อยปีมาแล้ว

๒๒. วนา, ที่ตวัน

๒๑. เฒ่าของแม่,
เขาขาว

๒๓. ที่ใกล้ปากอุโมงค์ข้างใต้

๖๔. ภูมิภาพ สงขลา ทั่วไป จากเขา ตังกรวน

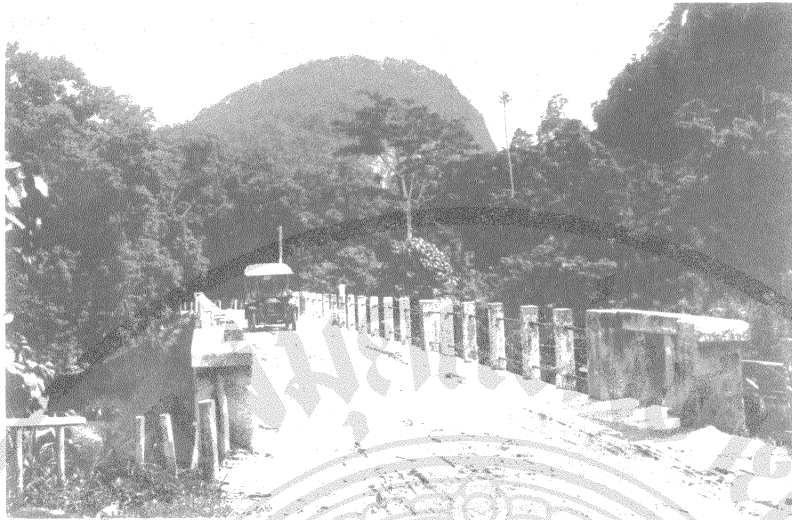
๖๕. ลำน้ำ เหนือทับเที่ยง

ในจังหวัด นคร ศรีธรรมราช นั้น การ กสิกรรม รุ่งเรือง เจริญ มาก เช่น การ ทำ นา แล การ ทำ ไร่ แล ส่วน ผล ไม่ ต่าง ๆ เป็น ต้น ส่วน สัตว์ ต่าง ๆ เช่น ช้าง แล โค กระบือ เป็น ต้น นั้น ย่อม เลี้ยง แล ผสม กัน ตาม เชิง เขา ต่าง ๆ อัน เป็น ที่ เหมาะ สำหรับ การ นี้

จาก สถานี แยก นคร ทาง รถไฟ ตัด ตรง ไป ยัง อยู่ ะเภา ผ่าน พัทลุง พัทลุง นี้ ก็ เป็น เมือง เก่า แก่ โบราณ เหมือน กัน เคย เป็น ที่ ประทับ ของ เจ้า ผู้ปกครอง นคร อัน มี อำนาจ ใน ภาค นี้ มา แต่ ก่อน แห่ง หนึ่ง แล ได้ เคย มี การ ค้า ขาย กับ ประเทศ อินโดจีน มา แต่ ใน กาล โบราณ นั้น ด้วย เหมือน กัน ส่วน พวก พราหมณ์ ใน จังหวัด นี้ ซึ่ง เป็น ผู้ สืบ สาย ต่อ มา จาก พวก พราหมณ์ นักบวช ซึ่ง มา แต่ ประเทศ อินโดจีน ใน กาล โบราณ หลาย ร้อย ปี มา แล้ว นั้น ก็ ยัง ประพฤติ แล ถือ เพศ นักบวช พราหมณ์ อยู่ จน ทราย เท้า ทุก วัน นี้ สถานี ที่ พัทลุง นั้น อยู่ ห่าง จาก ที่ ว่า การ จังหวัด ซึ่ง อยู่ ริม ทะเล สถาปณ คำขล ลำปำ นั้น ประมาณ ๗ กิโลเมตร สำหรับ ผู้ ที่ ชอบ เที่ยว ทาง เรือ แล้ว ก็ ควร หยุด เที่ยว ใน ทะเล สถาปณ ตาม เกาะ รั้ง นก แล ที่ อื่น ๆ ด้วย เป็น ที่ น่า สนุก อยู่ แล งาม ที่ จาก พัทลุง มี ถนน ข้าม คาย สมุท ไป ยัง ผัง ด่วน ตก ผ่าน ทาง ช่อง เขา แล ทับ เทียง ไป ยัง ตรัง ดัง ได้ กล่าว มา แล้ว นั้น ถนน สาย นี้ ก็ได้ คัด ไป ตาม ทาง กิ่ง เถิม ที่ เคย ใช้ เป็น ทาง เดิน ไป มา ค้า ขาย กัน มา แต่ ใน สมัย โบราณ แล้ว นั้น เอง ใน จังหวัด นี้ มี การ ทำ นา, การ เลี้ยง โค, กระบือ, สุกร, เป็ด, ไก่, แล จับ ปลา ใน ทะเล สถาปณ เป็น การ สำคัญ

สถานีอุตะเภานั้น ที่ระยะกิโลเมตร ๔๒๕ จากกรุงเทพ ฯ นั้น มีทางแยกไปยังสงขลา ยาว ๒๗ กิโลเมตร ทางหนึ่ง แลแยกไปยังเมืองเคตา (ไทรบุรี) อีกทางหนึ่ง ยาว ๔๘ กิโลเมตร ไปต่อกับทางรถไฟในแหลม มลายูของ อังกฤษ ที่ พรหมแดนเมืองเคตา

สงขลานั้น ตั้งอยู่ริมทะเลสาป ตอนที่ ติดต่อกับทะเลใหญ่ แลท่าจอดเรือที่สู่ทางรถไฟ ในทะเลสาปที่ สงขลา นี้ นับว่าเป็นท่าจอดเรืออย่างวิเศษที่เป็นเอง ด้วยตามฝั่ง ทั่ววันออกของ คาบสมุทรนี้ ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ลงไปยังเมือง สิงคโปร์นั้น นอก จากที่ สงขลานั้นแล้ว ก็ไม่มีท่าจอดเรือที่เลย ถ้าชุกปากช่อง ทะเลสาปนี้ให้ ลึกพอ หรือชุกคลอง คัดแหลม ลงไปออก ตรง เกาะหนูเกาะแมว อันเป็นที่ กำบัง ลม มรสุม แลมีน้ำลึก นั้นขึ้นแล้ว ก็จะเป็น ท่าจอดเรืออย่างเอกแห่งหนึ่ง เพราะเรือสินค้าขนาดใหญ่ จะเข้าออกได้สะดวก ตลอดปี ด้วยในทะเลสาปนี้มีน้ำลึก มาก กว้างขวาง พอ สำหรับเรือขนาดใหญ่ที่ กินน้ำลึก จะเข้าไปจอดแลทอดสมอได้มาก ในเวลานี้เข้าได้แต่เรือขนาดเล็ก ย่อมที่ กินน้ำเพียง ๗ ฟุตเท่านั้น เรือใหญ่เข้าไปจอดใกล้ฝั่งได้เพียง ๒ ถึง ๓ กิโลเมตร เป็นอย่างใกล้ แล้วต้องถ่ายสินค้าลงเรือลำเลียงอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งทำให้ราคาแพงมากขึ้น ส่วนในฤดู มรสุมนั้น เรือใหญ่ต้องไปจอดบังลม อยู่ ที่ เกาะหนูเกาะแมว ซึ่งอยู่ห่างออกไปอีกมาก การถ่ายสินค้านั้นลำบากยิ่งนัก ที่ท่าเรือสงขลานั้น กรมรถไฟได้ ขนเครื่องรถไฟ ขึ้นแล้ว ประมาณ ๓๐,๐๐๐ คันกว่า ถ้าได้แก้ไข ท่าเรือนี้ให้เรือใหญ่จอดได้สะดวกทุกฤดู

๖๖. เขาพะทะกา
(ทรงถ่าย)

๖๗. พังผา
ที่ หาม่วง

๖๘. เหมืองแร่, ที่ หาม่วง

กาลแล้ว ไม่ช้าสงสัยเลยว่าจะมีบริษัทเดินเรือกลไฟนำเรือใหญ่
มาเดิน ในระหว่าง สงขลา อันเป็นสุด ทางรถไฟ ทางฝั่งตะวันออกของประเทศ
สยามแล เมืองจีน แลเดินเรือรับส่งสินค้าแลคนโดยสารในระหว่าง
ประเทศ สยามภาคนี้ แลเมืองจีนเป็นแน่ ด้วยเป็นทางตรง ส่วนคน
โดยสาร (จีน) แลสินค้าที่จะมีไปมาในระหว่างมณฑล กูเก้ตแลมณฑล
อื่นในภาคนี้ คงจะไปมาทางนี้มาก ด้วยไม่ต้องอ้อมไปขึ้นที่ฝิ่น
หรือเลยขึ้นมา ยัง กรุงเทพฯ ฯ ก่อนตั้งที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ถ้าจัดการให้
เป็นได้เช่นนั้นแล้ว ผลประโยชน์ของการรถไฟ ก็ จะเจริญขึ้นโดยเร็ว
ด้วย ทั้ง การ กสิกรรม แล พาณิชยกรรมในพระราชอาณาจักรภาคนี้ ก็ จะ
เจริญตามขึ้นด้วยเหมือนกัน

จากตำบลอุตะเกา นั้น ทางสายกลาง ตัดตรงลงไป ยัง ทิศใต้ผ่าน
มณฑลปัตตานีไป ต่อ กับทางรถไฟ ของ อังกฤษที่แม่น้ำโกโล๊ะอันเป็นพรมแดน
ระหว่างปัตตานีแลกลันตันนั้น เป็นระยะทางยาว ๒๑๙ กิโลเมตร รวม
ระยะทาง จาก กรุงเทพฯ พระมหานคร ตำบลบางกอกน้อย ลงไปถึง พรมแดน
เมืองกลันตัน เป็นทางยาวประมาณ ๑.๑๔๕ กิโลเมตร ในเวลานี้
ทางที่ทำแล้วเสร็จเปิดรับคนโดยสารได้ถึงตำบลนาโคหรือหา ประทับใน
มณฑลปัตตานี จากสถานีนี้มีถนนรถยนต์ยาวประมาณ ๓๐ กิโลเมตร
ไปถึง ศาลารัฐบาล มณฑลปัตตานี ซึ่งรถยนต์เดินในราว ๑ ชั่วโมง
เท่านั้น ส่วนการก่อสร้างทางรถไฟตอนใต้ลงไปนั้น ก็กำลังทำอยู่
ต่อไป

มณฑลปัตตานีนั้น เป็นมณฑลอันอยู่ในภาคใต้ที่สุดของพระราชอาณาจักรสยาม ตำบลบ้านใหญ่ ๆ ในมณฑลนี้ โดยมากตั้งอยู่ตามฝั่งทะเล ด้วยการคมนาคมแต่ก่อนนั้นมีแต่ทางเรือทางเดียว เวลานี้ในมณฑลปัตตานีมีถนนหนทางมากไปมาติดต่อกันได้เกือบทั่วถึงกันทุกตำบล แลถนนหนทางต่าง ๆ นี้ โดยมากตัดเข้าหาทางรถไฟ แลมณฑลปัตตานีก็มีพลเมืองหนาแน่นมาก มีการทำข่อแร่ต่าง ๆ เช่น ทองคำแลตัญญู มีนาเกลืออันดี ทั้งการจับปลาทะเลก็เจริญมากอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีที่ดินอันอุดมเหมาะแก่การถลุงแร่ เช่น การทำนา, ทำสวนผลไม้ต่าง ๆ, สวนมะพร้าว, สวนยาง ปรารับเบอร์, การผสมสัตว์ต่าง ๆ เช่น โค, กระบือ, แพะ, แกะ, อยู่มาก เมื่อทางรถไฟได้เดินถึงแล้ว ก็คงจะเจริญยิ่งขึ้นตามลำดับโดยเร็ว

การเดินทางโดยรถไฟจากกรุงเทพฯ ลงไปยังอุทระภาณนั้น ในชั้นต้นเมื่อยังมีแต่การเดินทางรวมตาอยู่ จะเป็นเวลาราว ๔ วัน แต่ต่อไปเมื่อเดินทางเร็ว (เอกซ์เพรส) แล้ว จะไปถึงสงขลาแลปัตตานีได้ในประมาณ ๒ วัน ส่วนผู้ที่เดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเมืองปีนัง เพื่อลงเรือเมล์ใหญ่ไปยุโรปนั้น ก็จะไปถึงได้ภายใน ๓ วัน.

จบเพียงเท่านี้

